

НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ

І. В. Чеховська

МЕДИЧНЕ ПРАВО

МЕДИЧНЕ ПРАВО

СЕРІЯ «НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ»

Серію «На допомогу студенту УДФСУ» засновано 2016 року.

Редакційна колегія:

Пашко П. В., д.е.н. (голова)

Шевчук О. А., д.е.н. (заступник голови)

Топчій В. В., д.ю.н.

Мацелюх Н. П., д.е.н.

Кужелев М. О., д.е.н.

Швабій К. І., д.е.н.

Горбовий А. Ю., д.т.н.

Чмелюк В. В., к.ю.н.

Малинський І. Й., к.н.фіз.вих.

Шевчук В. А., к.ю.н.

У СЕРІЇ «НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2016

- «Методичні основи спеціальної фізичної та технічної підготовки студентів за розділом «Легка атлетика»
- «Самостійна робота студента як одна з форм впливу на функціональну, фізичну та психологічну підготовленість»
- «Організація роботи командира механізованого взводу»
- «5.45-мм автомати Калашникова (АК-74, АКС-74, АК-74Н, АКС-74Н) та 5.45-мм ручні кулемети Калашникова (РПК-74, РПКС-74, РПК-74Н, РПКС-74Н)»
- «Гранатомет підствольний ГП-25»
- «Ручні гранати»
- «Кулемети Калашникова – 7.62, ПК, УЖМ, ПКТ»
- «Ручний протитанковий гранатомет РПГ-7»
- «9-мм пістолет Макарова (ПМ)»

2017

- «Вища та прикладна математика»
- «Цивільний захист»
- «Програмування мовою JAVA : практикум»
- «Інформаційні системи і технології в юридичній практиці»
- «Дослідження операцій : практикум»
- «Чисельні методи»
- «English for Students of Finance»
- «Основи військової розвідки»

2018

- «CASE-технології. Міждисциплінарне інформаційне моделювання»
 - «Економічна інформатика: практикум»
 - «Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Політекономія»
 - «Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка»
 - «Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Макроекономіка»
 - «Охорона праці»
 - «Економіка і організація діяльності об'єднань підприємств»
 - «Основи християнської культури»
 - «Економіка підприємства»
 - «Фізика»
 - «Трудове право України»
-

2019

«Основи тактичної медицини»

«Аудит»

«Збірник задач. Вища та прикладна математика»

«Міжнародні розрахунки та валютні операції»

«Підготовка озброєння механізованого взводу до бойового застосування»

«Контролінг в управлінні підприємством»

«Актуальні питання судової експертизи (у питаннях і відповідях)»

«Інноваційний менеджмент»

«Організація навчальних занять з фізичного виховання за методом колового тренування»

«Теорія судових доказів (у таблицях і схемах)»

«Статистика»

«Фінансовий менеджмент проектів і програм»

«Ручний протитанковий гранатомет РПГ-7 (РПГ-7Д)»

«Організація роботи командира механізованого відділення»

«Психологія управління»

«Deutsch und Wirtschaft»

«Основи тактичної підготовки працівників правоохоронних органів»

«Основи кінології»

«Моделювання систем»

«UML. Уніфікована мова моделювання інформаційних систем»

«Історія держави і права України»

«Економічна теорія»

2020

«Менеджмент»

«Бізнес-аналітика та моделювання»

«Безпека життєдіяльності»

«Статистичний аналіз даних»

«Хімія»

«Мікробіологія»

«Медичне право»

«Бухгалтерський облік в управлінні підприємством»

«Загальна психологія»

«Хортинг в закладах вищої освіти»

«Організація бухгалтерського обліку»

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

СЕРІЯ «НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТУ УДФСУ»

Заснована 2016 року

І. В. Чеховська

МЕДИЧНЕ ПРАВО

Навчальний посібник

**Ірпінь
2020**

УДК 61:34(075.8)
ББК 67.301.124я73
Ч-56

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Університету державної фіскальної служби України
(протокол № 12 від 28 листопада 2019 р.)*

Рецензенти:

Гриняк Андрій Богданович, доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу проблем приватного права НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Рябченко Олена Петрівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки Університету ДФС України;

Стеценко Семен Григорович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, суддя Верховного суду у Касаційному адміністративному суді.

Чеховська І. В.

Ч-56 **Медичне право України** : навчальн. посіб. / І. В. Чеховська. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – 480 с. – (Серія «На допомогу студенту УДФСУ», т. 63).

ISBN 978-966-337-557-1

Навчальний посібник призначений допомогти студентам опанувати знання з теорії медичного права, чинного законодавства щодо регулювання правовідносин у сфері охорони здоров'я. Матеріал подано за допомогою прийомів логіко-графічного структурування та супроводжується термінологічним словником, тематикою творчих робіт, завданнями для перевірки знань, рекомендованими джерелами. Студентам для самоконтролю запропоновані справи з нормативними актами, тести, кросворди, ситуаційні завдання тощо.

Матеріали навчального посібника дозволяють сформувати практичні навички у сфері застосування медичного законодавства України, з цією метою запропоновані рольові ігри, складені на основі реальних життєвих ситуацій.

Призначений для студентів, викладачів, аспірантів, практичних працівників, а також усіх, хто цікавиться проблемами медичного права.

УДК 61:34(075.8)
ББК 67.301.124я73

© Чеховська І. В., 2020
© Університет державної фіскальної служби України, 2020

ISBN 978-966-337-557-1

ЗМІСТ

Передмова	11
Тема 1. Законодавче забезпечення охорони здоров'я в Україні: історико-правовий огляд, сучасний стан і перспективи розвитку.....	14
1.1. Генеза правового регулювання охорони здоров'я в Україні	14
1.2. Законодавство України про охорону здоров'я: сучасний стан і перспективи розвитку.....	17
1.3. Конституційне регулювання охорони здоров'я в Україні	20
1.4. Галузеве законодавство України у сфері охорони здоров'я	21
1.5. Медичний кодекс України: перспективи та проблеми впровадження. Угода про асоціацію «Україна-ЄС» в аспекті охорони здоров'я	24
Завдання для перевірки знань	25
Термінологічний словник	30
Нормативні акти та рекомендовані джерела	32
Тема 2. Медичне право в системі права України.....	36
2.1. Правова природа медичного права (галузь права, інститут права, галузь законодавства)	36
2.2. Медичне право України як галузь права: поняття, завдання, предмет і методи.....	38
2.3. Джерела медичного права.....	39
2.4. Концепції медичного права	42
2.5. Медичні правовідносини: поняття, види і склад	42
Завдання для перевірки знань	44
Термінологічний словник	50
Нормативні акти та рекомендовані джерела	50

Тема 3. Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я. Практика Європейського суду з прав людини у сфері охорони здоров'я	54
3.1. Актуальність питання визначення та забезпечення права на охорону здоров'я	54
3.2. Історичні етапи становлення та розвитку права на охорону здоров'я у міжнародному законодавстві	56
3.3. Регламентація права на охорону здоров'я в нормативних актах організацій регіонального рівня	60
3.4. Конституційне визначення права на охорону здоров'я в національному законодавстві деяких країн світу	64
Завдання для перевірки знань	66
Термінологічний словник	73
Нормативні акти та рекомендовані джерела	74

Тема 4. Система прав людини у сфері охорони здоров'я. Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я	79
4.1. Система прав людини у сфері охорони здоров'я.....	79
4.2. Види особистих немайнових прав у сфері охорони здоров'я	81
4.3. Евтаназія: аналіз правових підстав запровадження в контексті реалізації права людини на життя.....	84
Завдання для перевірки знань	86
Термінологічний словник	92
Нормативні акти та рекомендовані джерела	93

Тема 5. Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин	97
5.1. Законодавче забезпечення прав пацієнта: міжнародні стандарти та національні акти.....	97
5.2. Права пацієнта в окремих напрямках медичної діяльності	120

5.3. Правове регулювання обов'язків пацієнта в Україні	129
5.4. Правове регулювання професійних прав й обов'язків медичних працівників.....	132
5.5. Професійна етика та медична деонтологія при провадженні медичної практики	143
Завдання для перевірки знань	145
Термінологічний словник	151
Нормативні акти та рекомендовані джерела	152

Тема 6. Морально-етичні аспекти

лікарської діяльності	158
6.1. Морально-етичні аспекти лікарської етики.....	158
6.2. Міжнародні нормативно-правові акти, що регламентують права пацієнта	163
6.3. Лікарська таємниця	164
6.4. Біомедична етика	169
Завдання для перевірки знань	172
Термінологічний словник	177
Нормативні акти та рекомендовані джерела	178

Тема 7. Правове регулювання трудової діяльності

медичних працівників	182
7.1. Загальна характеристика трудового законодавства. Праця медичних працівників	182
7.2. Трудовий договір та порядок його укладення. Підстави та порядок припинення трудового договору.....	189
7.3. Робочий час та його види. Нормування робочого часу для працівників закладів та установ охорони здоров'я.....	193
7.4. Юридична відповідальність медичних працівників.....	198
Завдання для перевірки знань	199
Термінологічний словник	204
Нормативні акти та рекомендовані джерела	205

Тема 8. Правове регулювання господарювання й управління якістю у сфері охорони здоров'я	209
8.1. Поняття господарської діяльності у сфері охорони здоров'я	210
8.2. Порядок та умови ліцензування господарської діяльності з медичної практики	214
8.3. Контроль за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики	219
8.4. Заклад охорони здоров'я України як суб'єкт господарювання у сфері охорони здоров'я. Акредитація закладів охорони здоров'я	222
8.5. Особливості правового статусу фізичних осіб-підприємців як суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я	225
Завдання для перевірки знань	226
Термінологічний словник	235
Нормативні акти та рекомендовані джерела	235

Тема 9. Процедури і механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.

Юридична відповідальність у сфері охорони здоров'я	239
9.1. Поняття та види форм захисту прав суб'єктів медичних правовідносин	240
9.2. Судова форма захисту прав суб'єктів медичних правовідносин	240
9.3. Позасудова форма захисту прав суб'єктів медичних правовідносин	243
9.4. Неюрисдикційні форми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин: самозахист; альтернативне розв'язання конфліктів; допомога незалежних громадських об'єднань; звернення до професійних медичних асоціацій	247
9.5. Поняття та види юридичної відповідальності суб'єктів медичних правовідносин. Звільнення від юридичної відповідальності: правові підстави	249

9.6. Відшкодування моральної шкоди за неналежне надання чи ненадання медичної допомоги:	
теоретико-практичні проблеми способу захисту.....	251
Завдання для перевірки знань	252
Термінологічний словник	258
Нормативні акти та рекомендовані джерела	260

Тема 10. Правове регулювання експертної діяльності у сфері охорони здоров'я в Україні.

Дефекти надання медичної допомоги:

юридична оцінка	264
10.1. Законодавче закріплення судово-експертної діяльності в Україні	264
10.2. Види експертиз за законодавством України	266
10.3. Правовий статус експерта за законодавством України. Висновок експерта	268
10.4. Поняття, види і значення медичних експертиз в Україні	273
10.5. Дефекти надання медичної допомоги: поняття і види.....	274
Завдання для перевірки знань	279
Термінологічний словник	285
Нормативні акти та рекомендовані джерела	286

Тема 11. Правові та організаційні основи охорони материнства і дитинства	290
11.1. Організаційні та правові основи охорони материнства і дитинства	290
11.2. Загальна характеристика сімейної медицини	294
11.3. Законодавче забезпечення сімейної медицини в Україні	296
11.4. Правовий статус сімейного лікаря	297
Завдання для перевірки знань	301
Термінологічний словник	307
Нормативні акти та рекомендовані джерела	308

Тема 12. Правове регулювання провадження фармацевтичної діяльності. Правовий порядок застосування лікарських засобів	313
12.1. Правові основи фармації в Україні	313
12.2. Поняття і правовий статус фармацевтичних працівників	315
12.3. Провадження фармацевтичної практики. Реклама лікарських засобів.....	318
12.4. Юридична відповідальність фармацевтичних працівників за професійні правопорушення	320
12.5. Патентування лікарських засобів	321
12.6. Державний контроль якості лікарських засобів в Україні.....	324
Завдання для перевірки знань	329
Термінологічний словник	337
Нормативні акти та рекомендовані джерела.....	338

Тема 13. Правовий порядок захисту населення від інфекційних хвороб	342
13.1. Загальна характеристика правового регулювання у сфері охорони здоров'я щодо захисту населення від інфекційних хвороб.....	342
13.2. Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин в умовах лікування інфекційних і венеричних хвороб	346
13.3. Правове регулювання проведення профілактичних щеплень в Україні	347
13.4. Боротьба з туберкульозом: правові аспекти	354
13.5. Профілактика СНІДу. Відповідальність за порушення законодавства у сфері боротьби із захворюванням на СНІД.....	356
Завдання для перевірки знань	359
Термінологічний словник	364
Нормативні акти та рекомендовані джерела.....	365

Тема 14. Правовий порядок трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людини	372
14.1. Правове регулювання трансплантації в Україні	372
14.2. Умови та порядок взяття гомотрансплантатів у живих донорів	376
14.3. Взяття анатомічних матеріалів у померлих осіб	379
14.4. Особливості отримання і використання деяких видів анатомічних матеріалів	380
14.5. Відповідальність за порушення законодавства про трансплантацію	382
Завдання для перевірки знань	383
Термінологічний словник	389
Нормативні акти та рекомендовані джерела	390

Тема 15. Законодавче забезпечення паліативної і хоспісної допомоги в Україні	394
15.1. Загальна характеристика правового забезпечення паліативної допомоги в Україні	394
15.2. Міжнародно-правові стандарти у сфері надання паліативної допомоги	397
15.3. Порядок надання паліативної допомоги в Україні	400
15.4. Організаційно-правові засади створення і функціонування закладів (відділень), у яких надається паліативна допомога	401
Завдання для перевірки знань	405
Термінологічний словник	412
Нормативні акти та рекомендовані джерела	414

Тема 16. Правове регулювання надання психіатричної допомоги	419
16.1. Права пацієнтів у сфері надання психіатричної допомоги	419
16.2. Дієздатність: підстави та правові наслідки обмеження дієздатності	426
16.3. Право на інформацію про стан психічного здоров'я та надання психіатричної допомоги	429

16.4. Право на таємницю про стан здоров'я.....	431
16.5. Право на захист порушених, оспорюваних або невизнаних прав	436
Завдання для перевірки знань	441
Термінологічний словник	448
Нормативні акти та рекомендовані джерела.....	449

**Тема 17. Правова регламентація косметології
та спортивно-оздоровчої діяльності**

(спортивна медицина). Медичний туризм	452
17.1. Законодавче забезпечення пластичної і реконструктивної допомоги населенню	453
17.2. Поняття косметології та її регламентація за законодавством України	454
17.3. Міжнародні стандарти у сфері косметології	456
17.4. Косметологічні послуги та особливості їх здійснення	459
17.5. Законодавча регламентація діяльності фітнес-центрів та інших спортивно-оздоровчих закладів	461
17.6. Особливості юридичної регламентації медичного туризму.....	463
Завдання для перевірки знань	469
Термінологічний словник	474
Нормативні акти та рекомендовані джерела.....	475

ПЕРЕДМОВА

Медичне право як новітнє правове явище в Україні перебуває на етапі перманентного стабільного розвитку, розширюється коло фахівців, для яких ця сфера становить професійний інтерес, опановуються нові горизонти та відбувається інтеграція у світові тенденції цієї царини.

Враховуючи зазначені вище тенденції, у нашій державі було розпочато комплексний підхід до розвитку галузі медичного права, зокрема МОЗ України виступило замовником та ініціатором проекту «Створення концепції розвитку галузі медичного права в Україні», метою якого передбачено створення підґрунтя для всебічного розвитку правового забезпечення охорони здоров'я, запровадження дисципліни «Медичне право» в навчальні курси правників ЗВО.

Актуальність вивчення проблематики медичного права юристами зумовлена низкою чинників, з-поміж яких слід зазначити: 1) блага, які є предметом регулювання медичного права, а саме життя і здоров'я як найвищі соціальні цінності; 2) правовий нігілізм суб'єктів медичних правовідносин; 3) особливості провадження медичної практики; 4) праволюдський компонент цієї сфери, який проявляється у необхідності застосування належних правозахисних і правозастосовних механізмів; 5) значний обсяг і різносторонність законодавчого забезпечення сфери охорони здоров'я; 6) необхідність переходу від господарницького підходу до гуманістичного в роботі юриста, що працює у галузі охорони здоров'я; 7) особливості юридичної практики, аналіз статистики якої свідчить про те, що за загальної перевантаженості судів кількість медичних справ незначна, що зумовлено різними чинниками, для прикладу, не ведеться спеціалізованої статистики, відсутня довіра пацієнтів до позитивного вирішення справи і захисту їхніх прав, брак фахівців, які зможуть надати кваліфіковану правову допомогу.

Слід зазначити, що провадження медичної діяльності, аналіз юридичної практики щодо медичних справ дають підстави для окреслення численних проблем, з якими зустрічаються практики

під час надання медичної допомоги, породжені труднощами правозастосування, морально-деонтологічними колізіями, а отже, потребують висококваліфікованої правової допомоги. Серед плеяди юристів лише незначне коло фахівців володіє ґрунтовними науково-практичними знаннями у сфері медичного права. Такі спеціалісти необхідні не лише для правозахисної, а й для законотвірчої, правозастосовної й адвокаційної діяльності в цій царині.

Пропонований навчальний посібник підготовлений, щоб допомогти студенту засвоїти теоретичний матеріал та сформувати навички його застосування на практиці, організувати його самостійну та індивідуальну роботу, які є засобом підвищення якості підготовки спеціаліста за допомогою кращого засвоєння певної суми знань і формування вміння самостійно поповнювати й удосконалювати ці знання.

Самостійна та індивідуальна робота студента – це спосіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, невід'ємна складова освітнього процесу у вищому навчальному закладі. Навчальний час, відведений для самостійної та індивідуальної роботи студента, регламентується робочим навчальним планом.

Основними завданнями цього навчального посібника є засвоєння в повному обсязі основної освітньої програми та послідовне формування навичок ефективної самостійної професійної діяльності. Робота студента над засвоєнням навчального матеріалу виконується у читальному залі, в мережі Інтернет, а також у домашніх умовах. Разом з тим студенти повинні здійснювати самоконтроль своїх знань. Самостійна та індивідуальна робота спрямовується на самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизацію, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи. Ці види роботи передбачають самостійне виконання завдань навчального, навчально-дослідницького, аналітичного, пошукового характеру, зокрема: складання конспекту з теми (модуля); робота з підручниками та додатковою літературою вдома або у бібліотеці, в Інтернеті; запис власних думок і суджень; створення опорного конспекту

(презентації) з визначеної теми (модуля) дисципліни; комплексний опис явищ, об'єктів, процесів, властивостей, функцій тощо; анотації на опрацьовану літературу з дисципліни, бібліографічний опис тощо; написання та підготовка творчих робіт; участь у науково-дослідній роботі з підготовкою тез, статей, науково-дослідних робіт, індивідуальної роботи.

Самостійна робота студента складається з таких етапів: пошук та ознайомлення з нормативно-правовими актами за темою; обробка нормативного та теоретичного матеріалу, підготовка до семінарських занять, складання конспектів, рефератів або інших творчих робіт; виконання завдань практичного характеру.

Предмет дисципліни «Медичне право» – сукупність відносин з надання медичної допомоги та пов'язані з ними відносини.

Мета дисципліни «Медичне право» передбачає комплексну підготовку правників з метою формування і розвитку їх професійної компетенції у галузі медичного права, спрямована на отримання необхідного обсягу теоретичних медико-правових знань, набуття практичних навичок спеціалізованого правознавства й правозастосування, оволодіння достатнім рівнем правової культури і правосвідомості для збереження балансу взаємин між суб'єктами медичних правовідносин і дотримання прав людини у сфері охорони здоров'я.

Завданням навчальної дисципліни «Медичне право» є ознайомлення правників із міжнародно-правовими стандартами в галузі прав людини та охорони здоров'я і навчання використання їх під час вирішення конкретних правових питань; розкриття національного законодавчого забезпечення сфери охорони здоров'я, зокрема, надання медичної допомоги і стимулювання до самостійної роботи з ним; висвітлення правового статусу суб'єктів медичних правовідносин; з'ясування форм, способів і засобів захисту прав суб'єктів медичних правовідносин і навчання застосовувати теоретичні положення на практиці; окреслення правових умов і підстав здійснення окремих видів медичної діяльності; характеристика видів юридичної відповідальності в царині охорони здоров'я; закладення і розвиток навичок складання відповідних документів у медичній сфері.

ТЕМА 1

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ОГЛЯД, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

План

- 1.1. Генеза правового регулювання охорони здоров'я в Україні.
- 1.2. Законодавство України про охорону здоров'я: сучасний стан і перспективи розвитку.
- 1.3. Конституційне регулювання охорони здоров'я в Україні.
- 1.4. Галузеве законодавство України у сфері охорони здоров'я.
- 1.5. Медичний кодекс України: перспективи та проблеми впровадження. Угода про асоціацію «Україна-ЄС» в аспекті охорони здоров'я.

1.1. Генеза правового регулювання охорони здоров'я в Україні

Дослідження розвитку і становлення *права на охорону здоров'я* доцільно поділити на окремі періоди.

I етап становлення права на охорону здоров'я X–XV ст.

II етап становлення права на охорону здоров'я XVI–XVII ст.

Аптечний наказ (1581 р.) – це орган державного управління медициною, що здійснював чисельні організаційні та правові функції.

Основні його завдання:

- організація медичного забезпечення;
- забезпечення лікарськими засобами;
- видача дозволів на право займатися медичною діяльністю;
- організація військово-медичної служби;
- підготовка вітчизняних медичних кадрів

III етап становлення права на охорону здоров'я к. XVII – п. XVIII ст.

Статут Військовий 1716 р.

важливе місце належить питанням організації медичної справи: дві його глави регулювали діяльність лікарів та аптекарів і висвітлювали питання функціонування шпиталів

Статут Морський 1720 р.

регулював питання організації і функціонування Військово-Морського флоту Росії і значну увагу приділяв організації медичної діяльності

IV етап становлення права на охорону здоров'я ст. XVIII – 1917 р.

реформовано систему державного управління медициною

запроваджено наказну медицину, або медицину наказів
громадської опіки

реформування системи вищої медичної освіти

запроваджено земську медицину

V етап становлення права на охорону здоров'я 1917–1991 рр.

Декрети

Про безоплатну передачу лікарняним касам усіх лікувальних
закладів на підприємствах (1917)

Про допомогу потерпілим від нещасних випадків на
підприємствах (1917)

Про страхування робітників на випадок хвороби (1918)

Про професійну роботу і права медичних працівників (1924)

Постанова про порядок проведення медичних операцій (1937)

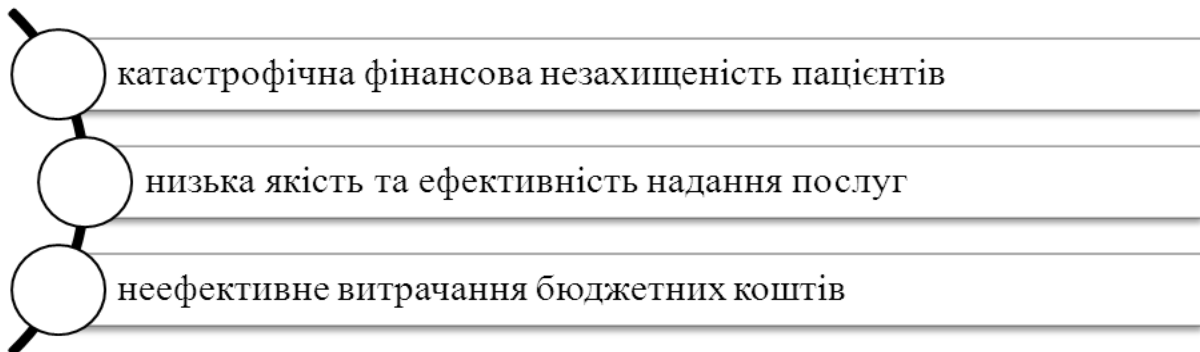
Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік
про охорону здоров'я (1969)

VI період 1991–2010 роки

VII період 2011 р. – до сьогодні

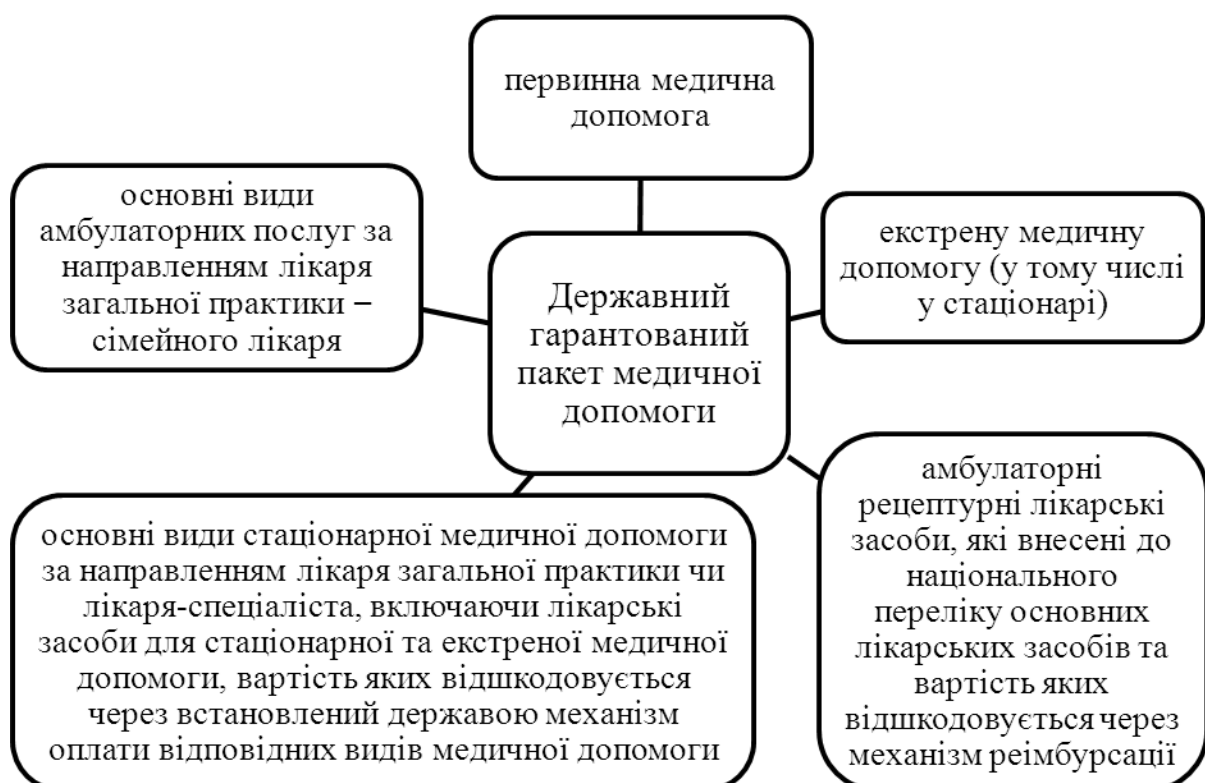
1.2. Законодавство України про охорону здоров'я: сучасний стан і перспективи розвитку

Основні проблеми фінансування охорони здоров'я:

Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформи
фінансування системи охорони здоров'я»
від 30.11.2016 №1013-р

Фінансування на основі моделі державного солідарного медичного
страхування громадян із використанням для цього коштів,
акумуляованих у державному бюджеті

Для тих послуг, для яких буде встановлене неповне покриття вартості єдиним національним замовником медичних послуг, передбачається запровадження **механізму часткової офіційної співоплати пацієнтами**

Тарифи для повної оплати медичних послуг, що входять до державного гарантованого пакета медичної допомоги, та тарифи офіційної співоплати таких послуг будуть **уніфікованими і єдиними для всієї території України**

Етапи реформи фінансування

I. Підготовчий етап (2017 рік)

Метою підготовчого етапу є закладення правових та інституційних основ для нової системи фінансування охорони здоров'я, запровадження нової моделі фінансування первинної медичної допомоги та початок впорядкування мережі закладів, що надають вторинну (спеціалізовану) медичну допомогу через створення госпітальних округів.

Порядок створення госпітальних округів: Постанова КМУ від 30.11.2016 р. № 932

II. Етап впровадження (2018–2019 роки)

Метою етапу впровадження є введення в дію державного гарантованого пакета медичної допомоги на всіх рівнях медичної допомоги та започаткування його фінансування через єдиного національного замовника медичних послуг

III. Етап інтеграції (2020 рік)

Метою етапу інтеграції є налагодження повноцінного функціонування нової системи фінансування охорони здоров'я у масштабі всієї країни

Правова сутність декларації ст. 202 Цивільного кодексу України

Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 № 2168-VIII.

Право на захист персональних даних

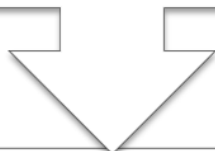
Згідно з п. 6 ч. 2 ст. 7 обробка персональних даних, зокрема медичних, здійснюється відповідно до закону з метою функціонування електронної системи охорони здоров'я нормативно встановленим колом суб'єктів, отже, згоди на таку дію **не потрібно**.

У ст. 7 зазначено, що обробка персональних даних пацієнтів здійснюється з дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних», а вже у ст. 11 передбачено, що доступ до даних про пацієнта, що містяться в електронній системі охорони здоров'я, можливий лише в разі отримання згоди такого пацієнта (його законного представника).

1.3. Конституційне регулювання охорони здоров'я в Україні

ст. 49 Конституції України

Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм

Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення положення ч. 3 ст. 49 Конституції України «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» від 29.05.2002 р.

Положення ч.3 ст.49 Конституції України треба розуміти так: у державних та комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається всім громадянам незалежно від її обсягу та без попереднього, поточного або наступного їх розрахунку за надання такої допомоги

ст. 3 Конституції України

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю

ст. 27 Конституції України

Кожна людина має невід'ємне право на життя

ст. 28 Конституції України

Кожен має право на повагу до його гідності

ст. 29 Конституції України

Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність

ст. 32 Конституції України

Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України

1.4. Галузеве законодавство України у сфері охорони здоров'я

Кримінальний кодекс України

- неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 131);
- розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 132);
- незаконне проведення абортів (ст. 134);
- неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (ст. 137);
- незаконна лікувальна діяльність (ст. 138);
- ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139);
- неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140);
- порушення прав пацієнта (ст. 141);
- незаконне проведення дослідів над людиною (ст. 142);
- порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини (ст. 143);
- насильницьке донорство (ст. 144);
- незаконне розголошення лікарської таємниці (ст. 145);
- незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146);
- підміна дитини (ст. 148);
- незаконне поміщення в психіатричний заклад (ст. 151);
- незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (ст. 319);
- порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320);
- незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних і сильнодіючих речовин (ч. 2 ст. 321);
- порушення правил боротьби з епідеміями (ст. 325)

Цивільний кодекс України

ст. 281: право на життя

ст. 283: право на охорону здоров'я

ст. 284: право на медичну допомогу

ст. 285: право на інформацію про стан свого здоров'я

ст. 286: право на таємницю про стан здоров'я

ст. 287: права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я

ст. 289: право на особисту недоторканність

ст. 290: право на донорство

ст. 293: право на безпечне для життя і здоров'я довкілля

Загальне нормативне регулювання

Сімейний кодекс України

Закон України «Про захист прав споживачів»

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»

Закон України «Про судову експертизу»

Закон України «Про звернення громадян»

Закон України «Про інформацію»

Закон України «Про захист персональних даних»

Закон України «Про охорону дитинства»

Спеціальне нормативне регулювання

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»

Закон України «Про забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення»

Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб»

Закон України «Про психіатричну допомогу»

Закон України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз»

Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»

Закон України «Про заборону репродуктивного клонування людини»

Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині»

Закон України «Про донорство крові та її компонентів»

Закон України «Про лікарські засоби»

Закон України «Про імплантацію електрокардіостимуляторів»

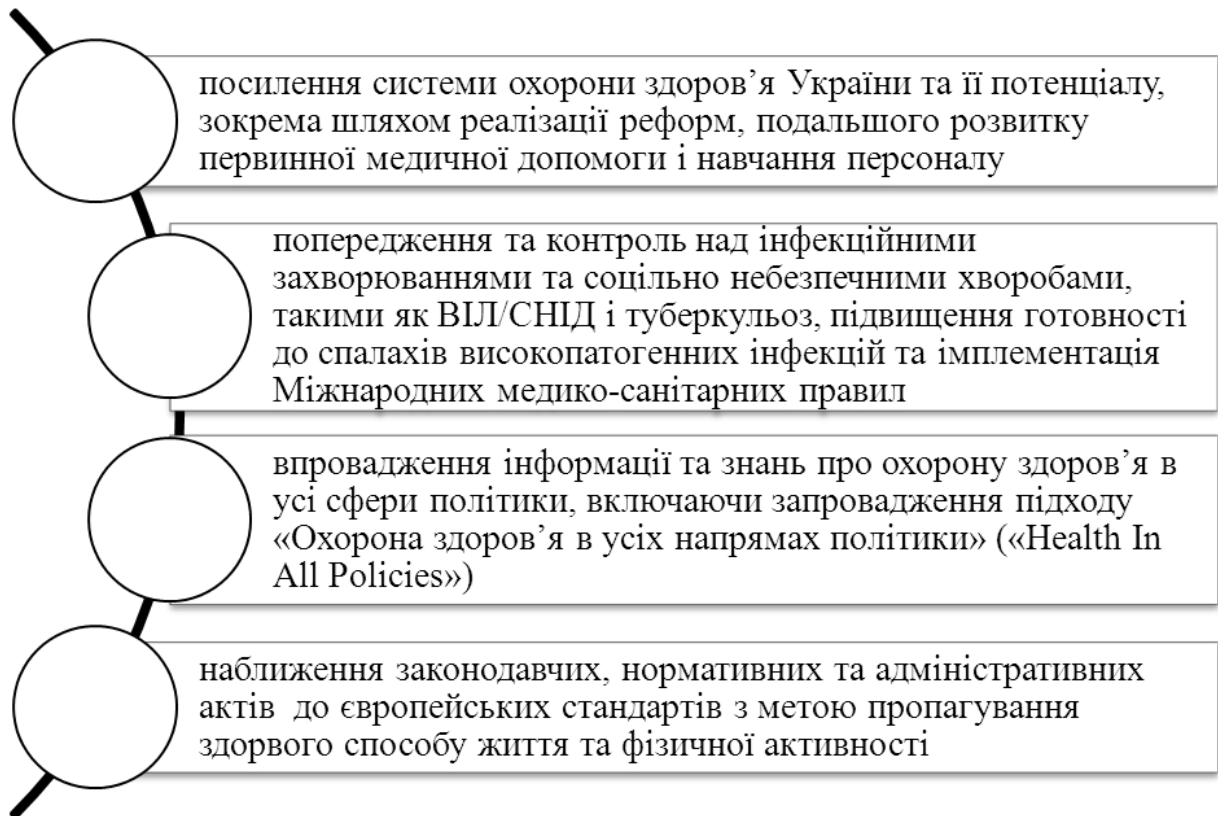
Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених ВІЛ, та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»

Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини»

1.5. Медичний кодекс України: перспективи та проблеми впровадження. Угода про асоціацію «Україна-ЄС» в аспекті охорони здоров'я

Основними завданнями для України щодо співробітництва з ЄС є:

Завдання для перевірки знань

Перелік питань для самоконтролю

1. Назвіть критерії періодизації та самі періоди в історії розвитку правового регулювання медичної діяльності в Україні. Як вони взаємопов'язані один з одним?
2. Які організаційно-правові варіанти надання медичної допомоги мали місце в Київській Русі? Дайте їх характеристику.
3. Проаналізуйте джерела давньоруського права, які містять норми, що регулюють питання лікування.
4. Яка роль Аптекарського приказу 1581 р. у регламентації медичної діяльності в Україні? Дайте коротку характеристику його функцій.
5. Назвіть і охарактеризуйте найбільш важливі нормативно-правові акти за часів Петра I, в яких містяться норми, що регламентують медичну діяльність.

6. Дайте характеристику Лікарського статуту.
7. Як правовими засобами були забезпечені зміни в системі вищої медичної освіти в середині XIX ст.?
8. У чому полягає суть юридичного забезпечення і основні риси земської медицини?
9. Охарактеризуйте організаційно-правове значення Народного комісаріату охорони здоров'я (Міністерства охорони здоров'я) як центрального органу управління медичною діяльністю.
10. Проаналізуйте основні нормативно-правові акти, що регламентують питання надання медичної допомоги в радянський період.
11. Назвіть основні положення Конституції України 1996 року про охорону здоров'я.

Тести

1. У яких трьох видах надавалась медична допомога у період Київської Русі:

2. Пацієнт – це

- а) фізична особа, яка звернулася за медичною допомогою та/чи якій надається така допомога;
- б) людина, яка отримує медичну допомогу (лікування, медичне спостереження, чи здійснюється медична діагностика);
- в) фізична особа, яка отримує медичну допомогу (профілактичну, діагностичну, лікувальну), або піддається медико-біологічним дослідженням (клінічним випробуванням), або є донором крові чи певного органу під час трансплантації тощо;
- г) всі визначення є правильними.

3. Яким нормативно-правовим актом була законодавчо підтверджена діяльність Наказів громадського опікування:

- а) Лікарським статутом;
- б) Церковним статутом;
- в) Про заклади для управління губерніями;
- г) Положенням про губернські та повітові земські заклади.

4. Санітарний відділ Державного секретаріату внутрішніх справ було створено у період:

- а) Західноукраїнської Народної Республіки;
- б) за часів Директорії;
- в) Української Народної Республіки;
- г) у радянський період.

5. У якому році було запроваджено земську медицину:

- а) 1864;
- б) 1875;
- в) 1861;
- г) 1845.

6. Вкажіть статтю Конституції України, яка присвячена охороні здоров'я і медичній допомозі, у якій закріплено право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування:

- а) 28;
- б) 3;
- в) 49;
- г) 51.

7. Назвіть нормативно-правовий акт, який вперше визначив обов'язки і професійну кваліфікацію лікарських інспекторів:

- а) Військовий статут;
- б) Лікарський статут;
- в) Зібрання законів Російської імперії;
- г) Про професійну роботу і права медичних працівників.

8. Аптечний наказ було створено у:

- а) 1775 році;
- б) 1581 році;
- в) 1851 році;
- г) 1875 році.

9. У якому році було прийнято Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»:

- а) 1991;
- б) 1992;
- в) 1996;
- г) 2001.

10. У якому році було прийнято Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення»:

- а) 2010;
- б) 2017;
- в) 2018;
- г) 2002.

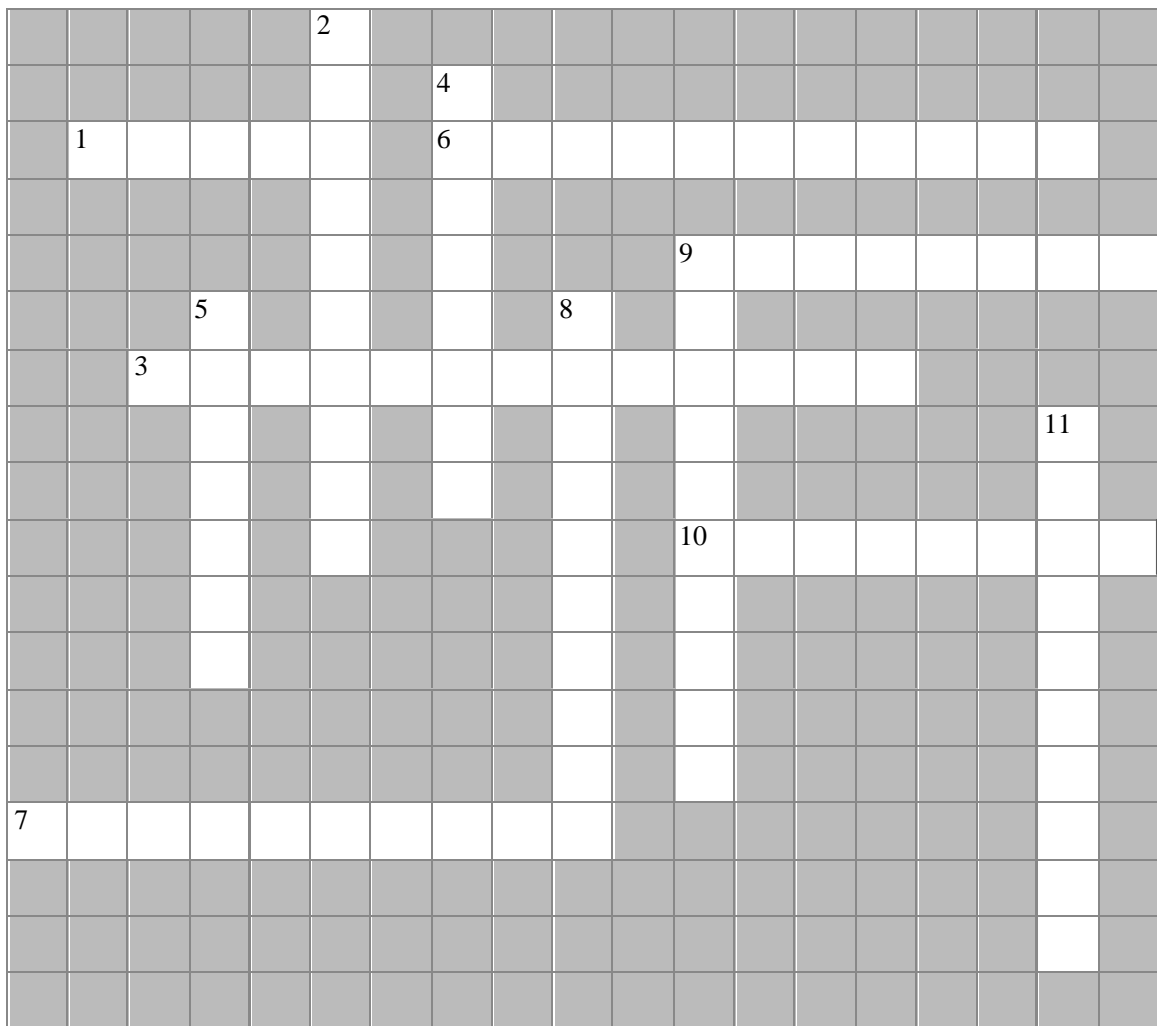
Практичні завдання

1. Проаналізуйте кілька Рішень Європейського суду з прав людини, які мають значення для правозастосовної практики у сфері медичного права (для прикладу, «Оял проти Турецької республіки». URL: http://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/pdf/19_oial.pdf). Підготуйте правові позиції цього Суду.

2. Пацієнт Ш., якому 36 років, щойно отримав результати тесту на ВІЛ, який виявився позитивним. Пацієнт просить Вас не повідомляти його дружину про результати обстеження і повідомив Вас про те, що він сам також поки що не готовий повідомити про це свою дружину.

Проаналізуйте ситуацію і вкажіть, якими повинні бути Ваші дії з правової точки зору (з посиланням на законодавство)? Яким є обсяг відомостей, про які повинен повідомити лікар пацієнта?

Кросворд

ПО ГОРИЗОНТАЛІ

1. Орган державного управління медициною, що здійснював чисельні організаційні та правові функції – це аптечний

3. Основною проблемою фінансування Охорони здоров'я є катастрофічна фінансова пацієнтів.

6. Державний гарантований пакет медичної допомоги включає в себе рецептурні лікарські засоби, які внесені до національного переліку основних лікарських засобів та вартість яких відшкодовується через механізм реімбурсації.

7. Медична – це свідчення про стан здоров'я людини, історію її хвороби, про мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, зокрема і про ризик для життя і здоров'я, яка за своїм правовим режимом належить до конфіденційної.

9. У період Київської Русі медична допомога надавалася у трьох видах – народна, світська та медицина.

10. Відповідно до ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» – фізична особа, яка звернулася за медичною допомогою та/чи якій надається така допомога.

ПО ВЕРТИКАЛІ

2. Положення ч. 3 ст. 49 Конституції України «У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається » треба розуміти так, що у державних та комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається всім громадянам незалежно від її обсягу та без попереднього, поточного або наступного їх розрахунку за надання такої допомоги.

4. Інформація про пацієнта – це лікарська

5. На IV етапі становлення права на охорону здоров'я середини XVIII – 1917 р. було запроваджено медицину.

8. Що є передумовою виникнення нового правовідношення з іншої підстави – договору про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій.

9. Для тих послуг, для яких буде встановлене неповне покриття вартості єдиним національним замовником медичних послуг, передбачається запровадження механізму часткової офіційної пацієнтами.

11. Метою етапу є налагодження повноцінного функціонування нової системи фінансування охорони здоров'я у масштабі всієї країни.

Термінологічний словник

Заклад охорони здоров'я – юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників.

Здоров'я – стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад.

Медична допомога – діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами.

Медична інформація – інформація про стан здоров'я пацієнта, його діагноз, відомості, одержані під час медичного обстеження, у тому числі відповідні медичні документи, що стосуються здоров'я пацієнта.

Медичне обслуговування – діяльність закладів охорони здоров'я та фізичних осіб – підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку, у сфері охорони здоров'я, що не обов'язково обмежується медичною допомогою, але безпосередньо пов'язана з її наданням.

Медичні послуги – послуги з медичного обслуговування населення, що включені до програми державних гарантій медичного обслуговування населення, які надавач зобов'язується надавати згідно з договором, перелік та обсяг яких визначений Кабінетом Міністрів України.

Обробка персональних даних – будь-яка дія або сукупність дій, таких як збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптація, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, зокрема з використанням інформаційних (автоматизованих) систем.

Охорона здоров'я – система заходів, що здійснюються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, закладами охорони здоров'я, фізичними особами-підприємцями, які зареєстровані в установленому законом порядку та одержали ліцензію на право провадження господарської діяльності з медичної практики, медичними та фармацевтичними працівниками, громадськими об'єднаннями і громадянами з метою збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини за максимальної біологічно можливої індивідуальної тривалості її життя.

Пацієнт – фізична особа, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога.

Персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.

Якість медичної допомоги – надання медичної допомоги та проведення інших заходів щодо організації надання закладами охорони здоров'я медичної допомоги відповідно до стандартів у сфері охорони здоров'я.

Нормативні акти та рекомендовані джерела

Основні

1. Кашинцева О. Ю. Медичне право. Наріжні проблеми медичного права : підручник / за ред. С. Г. Стеценка. К.: Атака, 2010.

2. Майданик Р. А. Медичне право в системі права України : навчально-практичний посібник. К.: Алерта, 2013.

3. Медико-правовий тлумачний словник / упоряд. І. Я. Сенюта, Х. Я. Терешко, Н. Є. Хлібороб, О. В. Цибак ; за ред. І. Я. Сенюти. Львів: Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2010.

4. Медицинское право Украины: учеб. пособие / В. Д. Волков, Ё. Н. Дешко, В. П. Заблоцкий и др. Донецк: Изд-во ДонНУ, 2005. 268 с.

5. Медичне право України: навчальний посібник / [укладач Котуха О. С.]. Львів: Видавництво «Львівська комерційна академія», 2014.

6. Охорона здоров'я в Україні: організація та законодавче забезпечення / І. А. Голованова, В. П. Лисак, В. М. Пашков [та ін.]; за заг. ред. В. П. Лисак [та ін.]. К.: МОРІОН, 2014.

7. Стеценко С. Г., Шатковський Я. М., Стеценко В. Ю. Медичне право України (правові засади забезпечення медичного страхування): монографія. К.: Атіка, 2010.

8. Стеценко С. Г., Галай В. О. Медичне право України (реалізація та захист прав пацієнтів): монографія. К.: Атіка, 2010. 168 с.

9. Стеценко С. Г., Стеценко В. Ю., Сенюта І. Я. Медичне право України : підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. С. Г. Стеценка. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 507 с.

10. Сучасне українське медичне право: монографія / за заг. ред. С. Г. Стеценка. К.: Атіка, 2010. 496 с.

Додаткові

11. Гладун З. С. Законодавство України про охорону здоров'я: поняття, зміст, проблеми і перспективи. *Законодавство України про охорону здоров'я: збірник нормативних актів*. К.: Юрінком Інтер, 2000. С. 10.

12. Гладун З. С. Медицина і права пацієнтів. *Медичне право*. 2008. № 1.

13. Гладун З. С. Права людини у сфері охорони здоров'я. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2004. Вип. 40.

14. Грузева Т. С. Право на здоров'я в міжнародному і вітчизняному законодавстві. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я в Україні*. 2003. № 3. С. 71.

15. Маринжа Л. Земська медицина в Україні. *Здоров'я України*. 2007. № 6. С. 72–73.

16. Москаленко В. Ф. Охорона здоров'я України у світлі вимог Європейського Союзу, конституційних реформ. *Український медичний часопис: науково-практичний загальномедичний журнал*. 2000. № 6(20).

17. Сенюта І. Медичне право і Медичний кодекс України: реалії та перспективи. *Держава і право: збірник наукових праць*. К., 2004. Вип. 23. С. 163–165.

18. Сенюта І. Медичний кодекс як основа в реформуванні охорони здоров'я України. *Український медичний часопис: науково-практичний загальномедичний журнал*. 2006. № 5–6 (3/53). С. 5–10.

19. Чеховська І. В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення охорони здоров'я сімей в Україні. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2012. № 2 (49). С. 88–94.

Інформаційні ресурси

20. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

21. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>.

22. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/print1394382702105452>

23. Міжнародні керівні принципи етики для біомедичних досліджень на людині / Рада міжнародних організацій медичних наук. 2002. URL : http://www.fhi.org/training/fr/retc/pdf_files/cioms.pdf

24. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

25. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

26. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

27. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

28. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05.07.2012. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>

Міжнародні видання

29. A. Alghrani, R. Bennett, S. Ost. Bioethics, Medicine and the Criminal Law: The Chriminal Law and Bioethical Conflict: Walking the Tightrope. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

30. Andre den Exter. Human Rights and Biomedicine. Antwerpen. – Apeldorn, Portland, 2010.

31. Byrne I., Ezer T., Cohen J., Overall J., Senyuta I. Human Rights in Patient Care: A Practitioner Cuide / Under scientific editing of Senyuta I. – L'viv: LOBF Publishing House «Medicine and Law», 2012.

32. Charles Foster. *Medical Law: A Very Short Introduction*. – Oxford: Oxford University Press, 2013.
33. Кузьмин В.Ю. *Земская медицина России в мирное и военное время (1864–1917 гг.)*. Самара, 2000. 316 с.
34. Сальников В. П., Стеценко С. Г. Законодательная регламентация медицинской деятельности в России во время правления Петра I. *Правоведение*. 2001. № 4. С. 219–230.
35. Сальников В. П., Стеценко С. Г. Регламентация медицинской деятельности в России: историко-правовые вопросы (X–XVII вв.). *Журнал российского права*. 2001. № 4. С. 143–151.
36. Тихомиров А. В. *Медицинское право: Практическое пособие*. М.: Статут, 1998. С. 10. 13.
37. Федорова М. Ю. *Медицинское право: учеб. пособие для вузов*. М. : Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 2003.
38. Томашевский В. В. *Аптекарский приказ в XVII веке: автореф. дис. ... канд. истор. наук*. Л., 1952. 13 с.

ТЕМА 2

МЕДИЧНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

План

2.1. Правова природа медичного права (галузь права, інститут права, галузь законодавства).

2.2. Медичне право України як галузь права: поняття, завдання, предмет і методи.

2.3. Джерела медичного права.

2.4. Концепції медичного права.

2.5. Медичні правовідносини: поняття, види і склад.

2.1. Правова природа медичного права (галузь права, інститут права, галузь законодавства)

Підходи до розуміння медичного права

1. Як галузь права

Медичне право – комплексна галузь права, яка регулює організаційні, майнові, особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку із проведенням санітарно-епідеміологічних заходів і наданням лікувально-профілактичної допомоги громадянам

2. Як галузь законодавства

Медичне право – сукупність нормативних актів, що регулюють відносини між громадянином і лікувально-профілактичною установою, між пацієнтом і медичним працівником у сфері організації, а також прав, обов'язків і відповідальності у зв'язку із поєднанням діагностичних, лікувальних, санітарно-гігієнічних заходів

3. Як інститут права

Медичне право – це система норм, що регулюють відносини, пов'язані з організацією, забезпеченням та наданням медичної допомоги/медичних послуг

4. Як міжгалузеве утворення

Медичне право як комплексне міжгалузеве утворення у сфері охорони здоров'я, яке є самостійним елементом системи законодавства

Методологічні прорахунки

Не визначений *предмет* правового регулювання галузі та її інститутів

Має місце *змішування* різних аспектів охорони здоров'я громадян (організація діяльності закладів охорони здоров'я, надання медичних послуг, медичне страхування, судово-медична і судово-психіатрична експертизи тощо)

Не враховується *наявність різниці* між поняттями «система галузі права» і «система законодавства в сфері охорони здоров'я громадян»

2.2. Медичне право України як галузь права: поняття, завдання, предмет і методи

Медичне право – це комплексна галузь права, що включає сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері медичної діяльності

Предметом медичного права є відносини з надання медичної допомоги та пов'язані з ними відносини

відносини щодо здійснення професійної діяльності з медичною метою

відносини щодо здійснення діяльності немедичного призначення

2.3. Джерела медичного права

Джерела медичного права – зовнішнє вираження норми, що регулюють суспільні відносини з приводу охорони здоров'я громадян

1. Закони
2. Міжнародні нормативно-правові акти
3. Підзаконні нормативно-правові акти
4. Правовий звичай
5. Рішення Конституційного суду України
6. Рішення Європейського суду з прав людини

Стаття 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» «Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права»

Правові позиції окремих справ, які розглядав ЄСПЛ:

Справа «Биржиковський проти Польщі» (27.06.2006)

Суд також наголосив на необхідності швидкого вирішення справ, які стосуються смерті особи в медичних установах. Помилки, допущені медпрацівниками, мають з'ясовуватись швидко. Далі цю інформацію слід невідкладно розповсюджувати серед персоналу медичної установи загалом, щоб не допустити повторення негативного досвіду в майбутньому, а отже, гарантувати пацієнтам надання якісніших медичних послуг.

Справа «Патон проти Сполученого Королівства» (13.05.1980)

Життя плоду тісно пов'язане з життям вагітної жінки і не може тлумачитися окремо від нього. Якщо б ст. 2 охоплювала плід і якщо б його захист відповідно до цієї статті, за відсутності будь-яких обмежень, вважався абсолютним, то аборт вважався б забороненим, навіть якщо продовження вагітності становило серйозну загрозу для життя вагітної жінки. Це означало б, що ненароджене життя плоду вважали б більш важливим і цінним за життя вагітної жінки.

... При будь-якому тлумаченні права чоловіка та потенційного батька на повагу до його особистого і сімейного життя, відповідно до ст. 8 Конвенції, якщо йдеться про аборт, який його дружина має намір зробити, слід насамперед зважати на право вагітної жінки, яка є особою, найбільш зацікавленою у вагітності та її продовженні чи перериванні, на повагу до її особистого життя. ...Зважаючи на право вагітної жінки, право чоловіка та потенційного батька на повагу до його особистого та сімейного життя можна тлумачити настільки широко, щоб воно охоплювало такі процесуальні права, про які твердить позивач, тобто право давати поради чи право робити заяви щодо абортів, який має намір зробити його дружина.

Справа «Ніна Куценко проти України» (2017 р)

Щодо порушення ст. 2 ЄКПЛ: «ЄСПЛ зазначає, що, незважаючи на серйозний стан здоров'я В.К., який був зумовлений неправомірними діями працівників поліції, його життя все ще можна було врятувати, якщо б він отримав своєчасну та адекватну медичну допомогу.

ЄСПЛ дійшов висновку, що Держава є відповідальною за смерть сина заявниці як у частині його жорстокого побиття працівниками поліції, так відсутності адекватного лікування. За конкретних обставин цієї справи обидва зазначені фактори були фатальними для В.К., тому є ані можливим, ані доцільним встановлювати, який із цих факторів був вирішальним для його смерті. Отже, було порушення матеріального елемента ст. 2 Конвенції».

Міжнародні нормативно-правові акти

- Хартія про право на охорону здоров'я (недоторканість приватного життя й інформована згода)
- Лісабонська декларація про права пацієнта (висвітлюються питання права на конфіденційність, інформацію та інформовану згоду)
- Декларація про медичну допомогу, орієнтовану на пацієнта
- Венеціанська декларація щодо невиліковних захворювань
- Гельсінська декларація (містить рекомендації для лікарів, які проводять біологічні обстеження людини)
- Декларація Організації Об'єднаних Націй про клонування людини
- Декларація прав людини і особистої свободи медичних працівників
- Декларація про евтаназію
- Декларація про розвиток прав пацієнтів в Європі
- Декларація щодо трансплантації людських органів
- Люблінська хартія з реформування охорони здоров'я
- Міжнародний кодекс медичної етики
- Положення про торгівлю живими органами
- Принципи захисту психічно хворих осіб і поліпшення психіатричної допомоги

2.4. Концепції медичного права

2.5. Медичні правовідносини: поняття, види і склад

Медичні правовідносини – це результат впливу норм медичного права на поведінку суб'єктів медичного права, внаслідок якого між ними виникають правові зв'язки

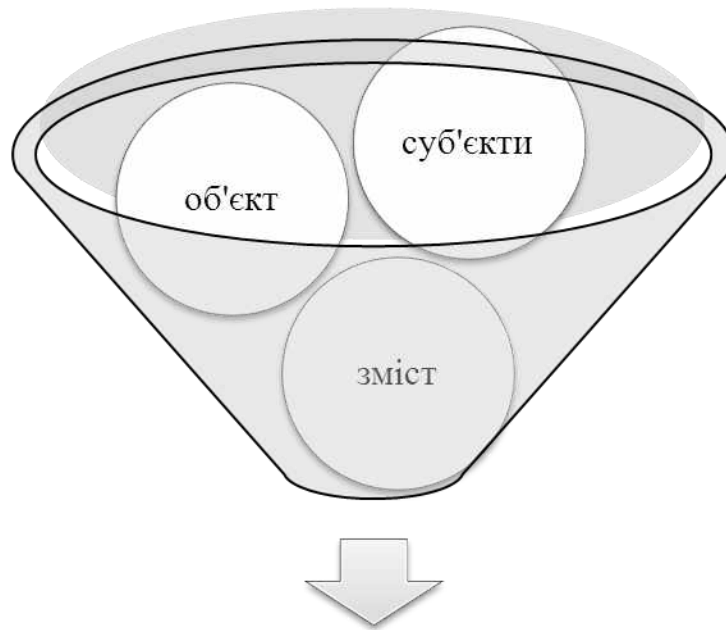
Критеріями класифікації правових відносин у сфері охорони здоров'я є:

а) співвідношення взаємних прав і обов'язків суб'єктів

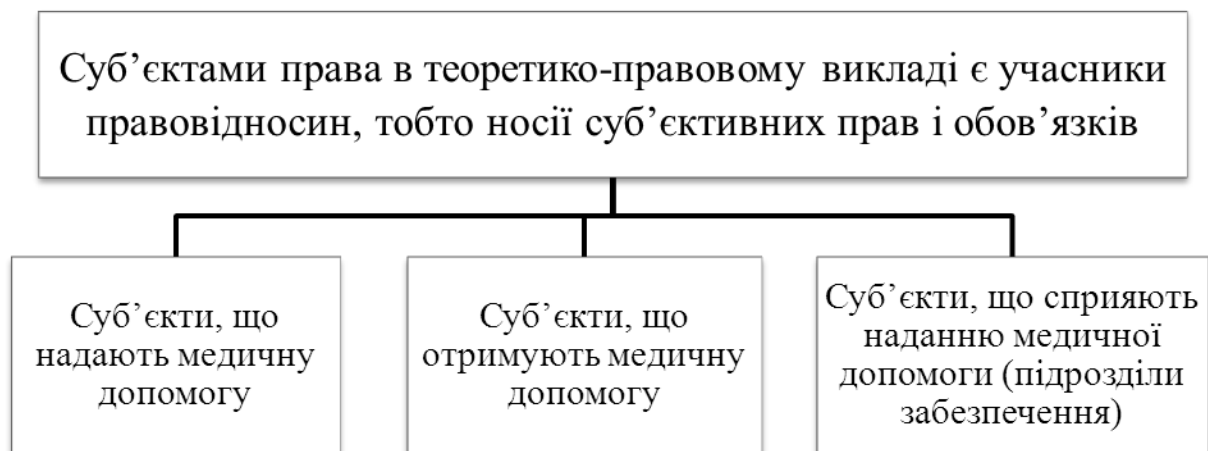
б) напрями медичної діяльності

в) ступінь визначеності суб'єктного складу

г) характер дій зобов'язаного суб'єкта

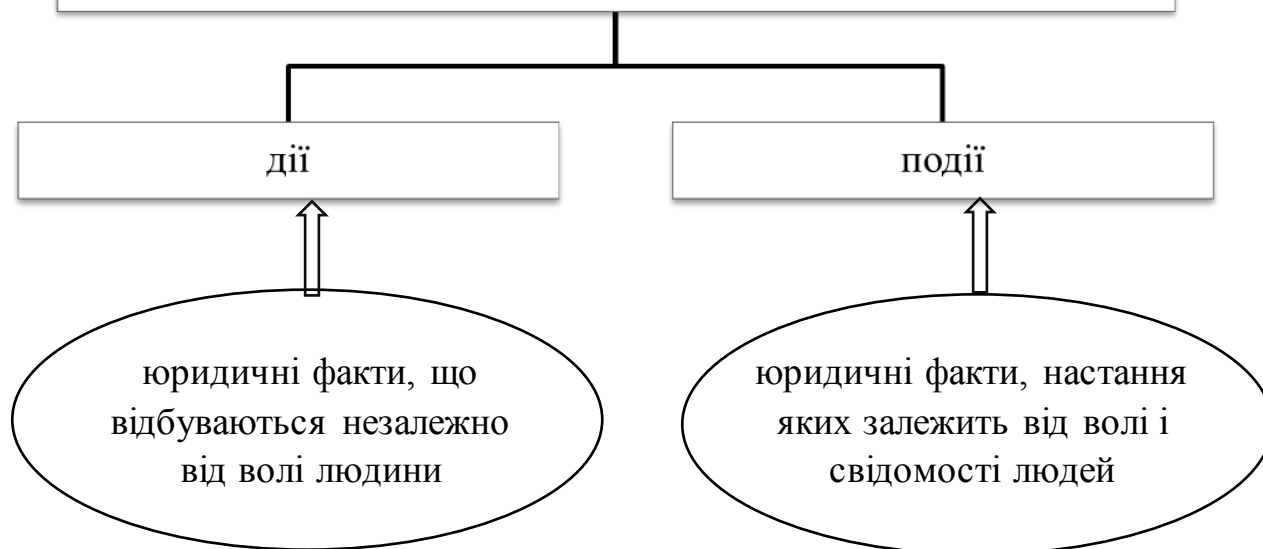
Склад медичних правовідносин – це характеристика правовідносин з точки зору їх внутрішнього устрою і взаємозв'язку складників

Під **об'єктом** медичних правовідносин необхідно розуміти ті реальні матеріальні і духовні блага, на досягнення яких спрямована реалізація прав і обов'язків суб'єктів медичних правовідносин

Зміст медичних правовідносин складають суб'єктивні права та юридичні обов'язки, які реалізуються в поведінці суб'єктів медичних правовідносин

Юридичний факт у сфері надання медичної допомоги – це повні життєві обставини, з якими норми права пов’язують виникнення, зміну або припинення правовідносин у сфері медичної діяльності

Завдання для перевірки знань

Перелік питань для самоконтролю

1. Проведіть аналіз предмета медичного права.
2. Які особливості методу медичного права?
3. Дайте визначення поняття медичного права.
4. Які є системи медичного права?
5. Як співвідноситься медичне право із суміжними галузевими утвореннями?
6. Проаналізуйте медичне право як навчальну дисципліну і сферу науки.
7. Визначте особливості законодавчого забезпечення сфери охорони здоров'я в Україні.
8. Проаналізуйте значення діяльності міжнародних і національних організацій у розвитку медичного права.
9. Назвіть основні завдання Міністерства охорони здоров'я України.
10. Назвіть основні інститути медичного законодавства.

Тести

1. До спеціально-юридичних функцій відносять:

- а) охоронну, сервісну;
- б) регулювання, координацію;
- в) регулятивну, охоронну;
- г) обліку, контролю.

2. Структуру апарату МОЗ України та положення про його структурні підрозділи затверджує:

- а) КМУ;
- б) Міністр охорони здоров'я України;
- в) заступник міністра – керівник апарату за погодженням з Міністерством фінансів України;
- г) колегія МОЗ України.

3. Розрізняють такі групи суб'єктів медичних правовідносин:

- а) суб'єкти, що надають медичну допомогу, суб'єкти, що отримують медичну допомогу, суб'єкти, що сприяють наданню медичної допомоги (підрозділи забезпечення);
- б) суб'єкти, що надають медичну допомогу, державні, комунальні, приватні;
- в) громадяни України, іноземні громадяни і особи без громадянства.
- г) пацієнти, лікарі;

4. За напрямками діяльності медичні правовідносини поділяють на правовідносини у сфері:

- а) проведення санітарно-гігієнічних і протиепідемічних заходів; проведення заходів щодо профілактики виникнення особливо небезпечних інфекцій, проведення карантинних заходів; надання безоплатної медичної допомоги;
- б) надання платних медичних послуг; здійснення заходів щодо програми добровільного медичного страхування; проведення медичних експертиз;
- в) здійснення примусових заходів медичного характеру;
- г) всі відповіді правильні.

5. Під об'єктом медичних правовідносин необхідно розуміти:

а) особисті немайнові блага людини (життя і здоров'я), процес надання і результат медичної допомоги;

б) реальні матеріальні і духовні блага, на досягнення яких спрямована реалізація прав і обов'язків суб'єктів медичних правовідносин;

в) організм людини (пацієнта) як біологічну систему клітин різних типів, характерним чином організованих у тканини, які формують органи, заповнюють простір між ними або покривають ззовні, забезпечують фізіологічні і психічні особливості фізичної особи;

г) суб'єктивні права та юридичні обов'язки, які реалізуються в поведінці суб'єктів медичних правовідносин.

6. За ступенем визначеності суб'єктного складу медичні правовідносини можуть бути:

а) абсолютно визначені – варіант правових відносин, коли носієві права кореспондує невизначена кількість пасивно зобов'язаних суб'єктів права;

б) відносно визначені – варіант правових відносин, коли носієві права кореспондують певні суб'єкти права;

в) активні, де змістом обов'язків є здійснення певних позитивних активних дій;

г) А і Б.

7. Структурними елементами медичних відносин є:

а) суб'єктивні права та юридичні обов'язки, які реалізуються в поведінці суб'єктів медичних правовідносин;

б) ті, що становлять суть (основу) правовідносин; специфічні права і обов'язки, закріплені за окремими категоріями громадян; додаткові права і обов'язки;

в) суб'єкти, об'єкт, зміст;

г) юридичні події, юридичні дії.

8. Функції медичного права поділяють на:

- а) загальні, спеціальні, допоміжні;
- б) загальноспеціальні, особливі;
- в) загальносоціальні, спеціально-юридичні;
- г) загально-правові, допоміжні.

9. Суб'єктом медичних правовідносин заклади охорони здоров'я стають за наявності:

а) укладеного з пацієнтом договору на надання медичних послуг (незалежно від способу укладення договору); організаційної єдності і відособленого майна, прямо або опосередковано призначеного для надання медичної допомоги; державної реєстрації у встановленому законом порядку;

б) державної реєстрації у встановленому законом порядку; ліцензії на обраний вид діяльності; положення в статутних документах і дозволу органу управління охорони здоров'я на здійснення цього виду лікування;

в) укладеного з пацієнтом договору на надання медичних послуг (незалежно від способу укладення договору); належної, підтвердженої документально кваліфікації медичного персоналу, що здійснює конкретні медичні втручання;

г) всі відповіді правильні.

10. До загальносоціальних функцій медичного права відносять:

- а) ціннісну, пізнавальну, комунікативну, виховну, ідеологічну;
- б) регулятивну, охоронну, комунікативну;
- в) охоронну, регулятивну, сервісну, контрольну;
- г) прогноуючу, планування, координування, обліку.

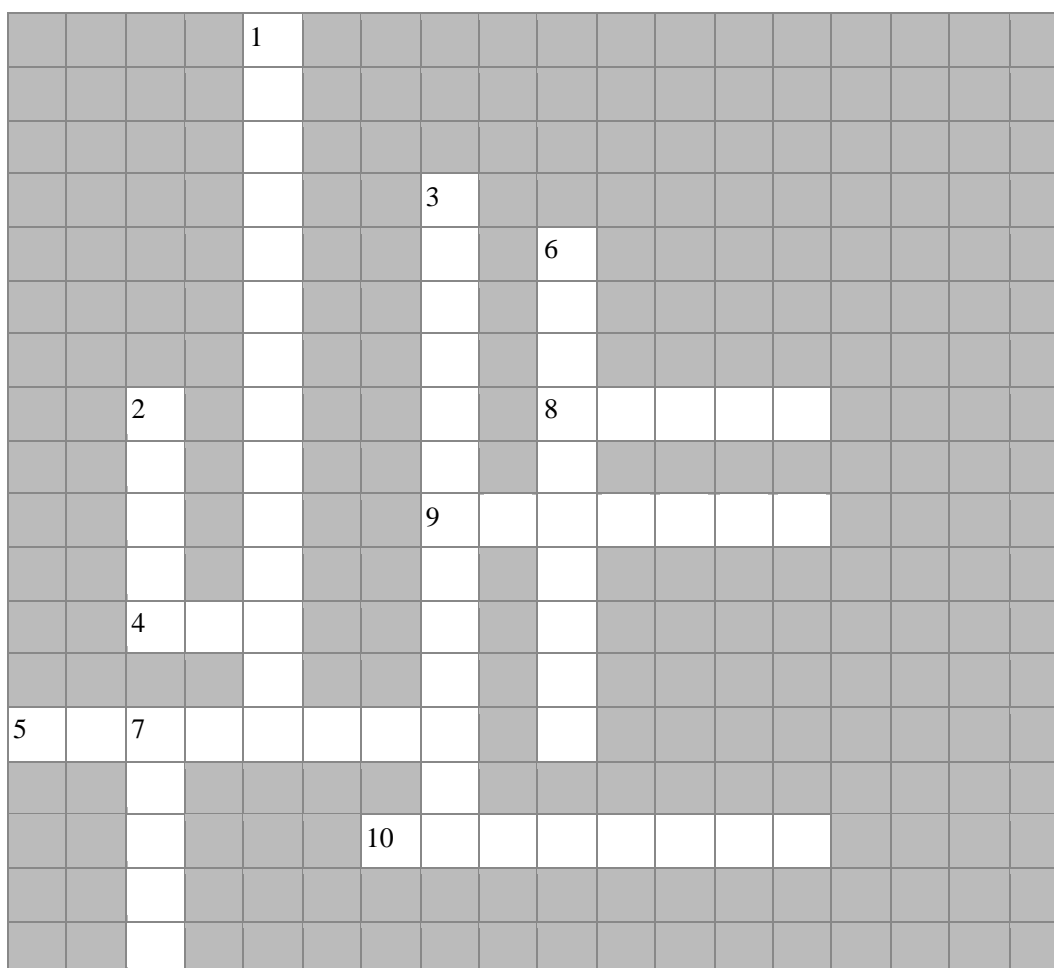
Практичні завдання

1. Проаналізуйте кілька рішень Європейського суду з прав людини, які мають значення для правозастосовної практики у сфері медичного права (для прикладу, «Акопян проти України». URL : <http://consultant.parus.ua/?doc=099D39BA76>). Підготуйте правові позиції цього суду.

2. Проаналізуйте кілька рішень Європейського суду з прав людини, які мають значення для правозастосовної практики у сфері медичного права (для прикладу, «Ніна Куценко проти України». URL : <http://medicallaw.org.ua/spisok-novin/novina/article/rishennja-jespl-u-spravi-nina-kucenko-proti-ukrajini-1807/>). Підготуйте правові позиції цього суду.

3. Проаналізуйте кілька рішень Європейського суду з прав людини, які мають значення для правозастосовної практики у сфері медичного права (для прикладу, «Коновалова проти Російської Федерації». URL : http://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/pdf/12_rishenja.pdf). Підготуйте правові позиції цього суду.

Кросворд

ПО ГОРИЗОНТАЛІ

4. Скільки існує груп суб'єктів медичних правовідносин?

5. Медичне право – це система норм, що регулюють відносини, пов'язані з організацією, забезпеченням та наданням медичної допомоги/медичних послуг, визначено як

8. Юридичні факти, що відбуваються незалежно від волі людини (наприклад, надходження особи до лікувальної установи в безсвідомому стані, – це.....

9. Зовнішнє вираження норм, що регулюють суспільні відносини з приводу охорони здоров'я громадян, – це медичного права.

10. Розробка теоретико-методологічних аспектів медичного права; дослідження особливостей передового зарубіжного досвіду в галузі юридичної регламентації медичної діяльності; пошук правових шляхів удосконалення системи медичного страхування – це медичного права.

ПО ВЕРТИКАЛІ

1. Результат впливу норм медичного права на поведінку суб'єктів медичного права, внаслідок якого між ними виникають правові зв'язки, – це медичні

2. Склад медичних правовідносин складається із елементів: суб'єкти, об'єкт і

3. Медичне право – сукупність нормативних актів, що регулюють відносини між громадянином і лікувально-профілактичною установою, між пацієнтом і медичним працівником у сфері організації, а також прав, обов'язків і відповідальності у зв'язку із поєднанням діагностичних, лікувальних, санітарно-гігієнічних заходів, визначено як галузь

6. Медичне право – галузь права, яка регулює організаційні, майнові, особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку із проведенням санітарно-епідеміологічних заходів і наданням лікувально-профілактичної допомоги громадянам.

7. Характеристика правовідносин з точки зору їх внутрішнього устрою і взаємозв'язку складових елементів – це медичних правовідносин.

Термінологічний словник

Медичне право – сукупність нормативних актів, що регулюють відносини між громадянином і лікувально-профілактичною установою, між пацієнтом і медичним працівником у сфері організації, а також прав, обов'язків і відповідальності у зв'язку із проведенням діагностичних, лікувальних, санітарно-гігієнічних заходів.

Предмет медичного права – суспільні відносини, що виникають у процесі медичного обслуговування.

Методи медичного права – способи впливу галузі права на суспільні відносини.

Джерела медичного права – зовнішнє вираження норм, що регулюють суспільні відносини з приводу охорони здоров'я громадян.

Медичні правовідносини – це результат впливу норм медичного права на поведінку суб'єктів медичного права, внаслідок якого між ними виникають правові зв'язки.

Склад медичних правовідносин – це характеристика правовідносин з точки зору їх внутрішнього устрою і взаємозв'язку складових елементів: суб'єкти, об'єкт і зміст.

Юридичний факт у сфері надання медичної допомоги – це повні життєві обставини, з якими норми права пов'язують виникнення, зміну або припинення правовідносин у сфері медичної діяльності.

Нормативні акти та рекомендовані джерела

Основні

1. Кашинцева О. Ю. Медичне право. Наріжні проблеми медичного права: підручник / за ред. С. Г. Стеценка. К.: Атака, 2010.

2. Майданик Р. А. Медичне право в системі права України: навчально-практичний посібник. К.: Алерта, 2013.

3. Майданик Р. А. Права людини в сфері охорони здоров'я: практикум. К.: Алерта, 2013.

4. Медицинское право Украины: учеб. пособие / В. Д. Волков, Ё. Н. Дешко, В. П. Заблоцкий и др. Донецк: Изд-во ДонНУ, 2005. 268 с.

5. Медицинское право: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / Г. Б. Дерягин, Д. И. Кича, О. Е. Коновалов. М.: ЮНИТА – ДАНА: Закон и право, 2010. 239 с. (Серия «Dura lex, sed lex»).

6. Медицинское право: учебн. пособие / С. Ю. Сашко, Е. В. Кочорова. М.: ГЭОТАР – Медиа, 2009. 352 с.

7. Медицинское право: учебное пособие / Г. Р. Колоков, Н. И. Махонько. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашко и К», 2009. 452 с.

8. Медичне законодавство: правова регламентація лікарської діяльності. Кн. 2: підручник / Т. С. Грузева, М. В. Банчук, В. Ф. Москаленко, Б. В. Михайличенко, Т. С. Грузева, І. Ю. Хміль, О. І. Артеменко. К.: ВСВ «Медицина», 2011.

9. Медичне право України: практикум / уклад.: І. Я. Сенюта, І. О. Богомазова, О. Ю. Кашинцева, Д. Й. Клапатий, Р. А. Майданик, О. Є. Січкоріз, Х. Я. Терешко, У. Я. Хребтань, Х. М. Шубак; заг. ред. І. Я. Сенюта. Львів: Світ, 2014.

10. Медичне право України: навчальний посібник / [укладач Котуха О. С.]. Львів: Видавництво Львівська комерційна академія, 2014.

11. Охорона здоров'я в Україні: організація та законодавче забезпечення / І. А. Голованова, В. П. Лисак, В. М. Пашков [та ін.]; за заг. ред. В. П. Лисак [та ін.]. К.: МОРІОН, 2014.

12. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

Додаткові

13. Волков В., Дешко Л. Медичне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна. *Правничий часопис Донецького університету*. 2003. № 2(10). С. 55.

14. Волков В., Дешко Л. Медичне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна. *Правничий часопис Донецького університету*. 2003. № 2(10). С. 55.

15. Воробьева Л. В. Медицинское право: краткий курс лекций. Ростов н/Д.: Феникс, 2014.

16. Гладун З. С. Законодавство України про охорону здоров'я: поняття, зміст, проблеми і перспективи. *Законодавство України про охорону здоров'я: збірник нормативних актів*. К.: Юрінком Інтер, 2000. С. 10.

17. Гревцова Р. Ю. Медицинское право Украины: современное состояние и перспективы развития. *Юридическое и деонтологическое обеспечение прав российских граждан на охрану здоровья: материалы Всероссийской научно-практической конференции с международным участием*. Суздаль, 28–29 мая 2008 г. / под ред. член-корр. РАМН, проф. Ю. Д. Сергеева, проф. С. В. Ерофеева. Иваново-Владимир: НАМП, 2008. 424, [19–26] с.

18. Грузева Т. С. Право на здоров'я в міжнародному і вітчизняному законодавстві. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я в Україні*. 2003. № 3. С.71.

19. Любінець О. В., Сенюта І. Я. Медичний кодекс як основа в реформуванні охорони здоров'я України. *Український медичний часопис: науково-практичний загальномедичний журнал*. 2006. №° 5–6 (3/53). С. 5–10.

20. Медицинское право Украины: учебн. пособие / В. Д. Волков, Л. Н. Деліко, В. П. Заблоцкий и др. Донецк: ДонНУ, 2005. 268 с.

21. Сенюта І. Медичне право і Медичний кодекс України: реалії та перспективи. *Держава і право: збірник наукових праць*. К., 2004. Вип. 23. С. 163–165.

22. Сенюта І. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я. *Вісник Львівського університету*. Сер. юридична. Львів, 2004. Вип. 40. С. 24–36.

Інформаційні ресурси

23. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

24. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>.

25. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 № 4004-ХІІ. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.

26. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4004-12/print1382877439537761>

27. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року: Закон України від 22.01.2010. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

28. Етичний кодекс лікаря України прийнятий Всеукраїнським з'їздом лікарських організацій та Х з'їздом Всеукраїнського лікарського товариства (ВУЛТ) від 27 вересня 2009 р.

29. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права / ООН, 16.12.1966. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043

Міжнародні видання

30. Andre den Exter. Human Rights and Biomedicine. Antwerpen. – Apeldorn, Portland, 2010.

31. Byrne I., Ezer T., Cohen J., Overall J., Senyuta I. Human Rights in Patient Care: A Practitioner Guide / Under scientific editing of Senyuta I. – L'viv: LOBF Publishing House «Medicine and Law», 2012.

32. Huxtable R. Law, Etics and Compromise at the Limits of Life. To Treat or not to Treat? – Abingdon, UK: Routledge, 2013.

33. Study Guide on Medical Law / com. by S.D. Riabenko, B.V. Mykhailichenko. – К. : VSV «Medicine», 2014.

34. Глашев А. А. Медицинское право: практическое руководство для юристов и медиков. М.: Волтерс Клувер, 2004. С. 13–15.

35. Право в медицине. М. : Книга-сервис, 2002. 352 с.

36. Тихомиров А.В. Медицинское право: практическое пособие. М.: Статут, 1998. С. 10.

37. Федорова М. Ю. Медицинское право: учеб. пособие для вузов. М.: Гуманит. изд. центр «ВЕАДОС», 2003.

38. Этюды медицинского права и этики / Зильбер А.П. М.: МЕДпресс-информ, 2008. 848 с.

ТЕМА 3

МІЖНАРОДНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

План

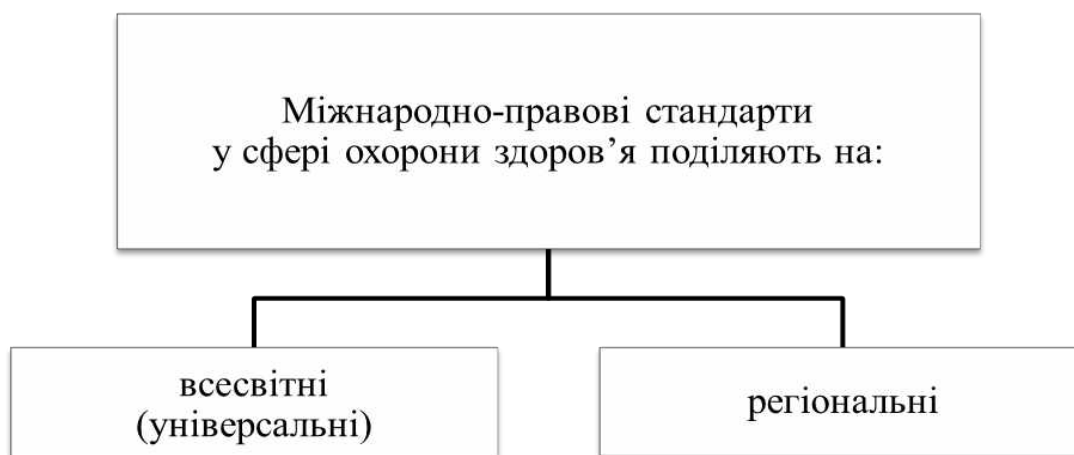
3.1. Актуальність питання визначення та забезпечення права на охорону здоров'я.

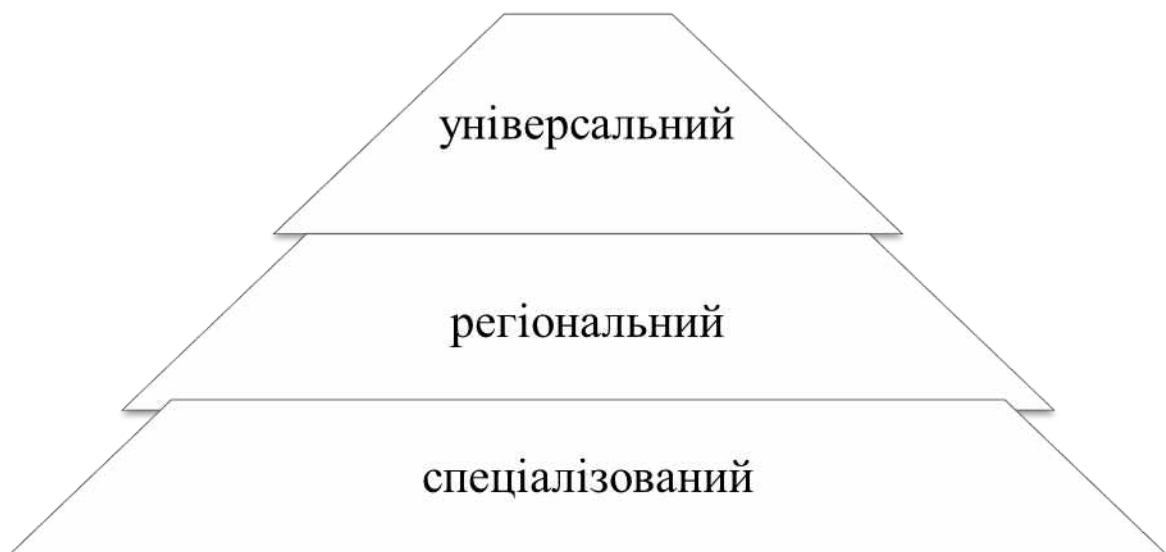
3.2. Історичні етапи становлення та розвитку права на охорону здоров'я у міжнародному законодавстві.

3.3. Регламентація права на охорону здоров'я в нормативних актах організацій регіонального рівня.

3.4. Конституційне визначення права на охорону здоров'я в національному законодавстві деяких країн світу.

3.1. Актуальність питання визначення та забезпечення права на охорону здоров'я

3.2. Історичні етапи становлення та розвитку права на охорону здоров'я у міжнародному законодавстві

Перші закони з охорони громадського здоров'я з'явилися у **XVII столітті**.

Перші кроки до створення **міжнародної системи охорони здоров'я** було зроблено у **XIX столітті**. Найбільш помітними стали організація та проведення серії міжнародних конференцій з санітарії, *перша з яких відбулася в Парижі 1851 р.*

1907 року було підписано угоду про створення міжнародного відомства з питань охорони здоров'я, а саме Міжнародної організації громадської гігієни.

З прийняттям **Декларації про створення ВООЗ** почався нормотворчий процес **найважливіших** **всесвітніх міжнародно-правових документів з прав людини**:

Міжнародна хартія прав людини:	від 10 грудня 1948 р.
Загальна декларація прав людини	
<ul style="list-style-type: none">▶ ст. 3 Декларації, яка визначає право кожної людини на життя;▶ ст. 5 Декларації, де йдеться про заборону тортур та нелюдського поводження чи покарання;▶ ст. 25 Декларації зазначено: «Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї»	

<p>Всесвітня медична асоціація (ВМА)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Міжнародний кодекс медичної етики (1983); – Декларація з прав людини і особистої свободи медичних працівників (1985); – Декларація щодо незалежності і професійної свободи лікаря (1986); – Декларація щодо евтаназії (1987); – Хельсинська декларація. Рекомендації для лікарів, що проводять біомедичні дослідження на людині (1964); – Декларація щодо трансплантації людських органів (1987); – Заява про торгівлю живими органами (1985) 	<p>1947 рік</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▶ знижувати рівень смертності немовлят і дитячої смертності; ▶ забезпечувати надання необхідної медичної допомоги і охорони здоров'я всіх дітей, приділяючи першочергову увагу розвитку первинної медико-санітарної допомоги; ▶ боротися з хворобами і недоїданням, у тому числі в рамках первинної медико-санітарної допомоги; ▶ надавати матерям належні послуги з охорони здоров'я у допологовий і післяпологовий періоди; ▶ забезпечувати знаннями всі прошарки суспільства, зокрема батьків і дітей, про здоров'я і харчування дітей, переваги грудного годування немовлят про основи гігієни, санітарії середовища перебування дитини; про запобігання нещасним випадкам, а також доступу до освіти та їхньої підтримки у використанні цих знань; ▶ розвивати просвітницьку роботу 	

Міжнародний кодекс прав людини і громадянина	
Міжнародний пакт про громадянські і політичні права	<ul style="list-style-type: none"> ▶ ст. 6 Пакту закріплює право на життя як невід'ємне право кожної людини; ▶ ст. 7 Пакту, яка містить заборону катувань, жорстокого, нелюдського поводження чи покарання; ▶ ст. 17 Пакту, заборона свавільного чи незаконного втручання в особисте і сімейне життя людини, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність її життя та інші
Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права	<ul style="list-style-type: none"> ▶ право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я; ▶ забезпечення скорочення мертвонароджуваності та дитячої смертності і здорового розвитку дитини; ▶ поліпшення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці у промисловості; ▶ запобігання і лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьби з ними; ▶ створення умов, які б забезпечували всім медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби
Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права	

Конвенція ООН про права дитини	1989 рік
<ul style="list-style-type: none"> ▶ У ст. 24 закріплює право дитини на користування найдосконалішими послугами системи охорони здоров'я і засобами лікування хвороб та відновлення здоров'я 	

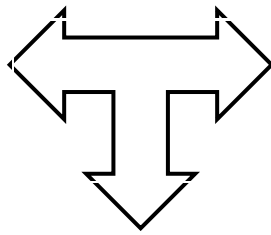
Люблянська хартія з реформування охорони здоров'я (ВООЗ)	1967 рік
<p>▶ Містить низку фундаментальних принципів, спрямованих на те, щоб охорона здоров'я насамперед сприяла зміцненню здоров'я та поліпшенню якості життя людей.</p> <p>Зокрема, рекомендується, щоб системи охорони здоров'я були орієнтовані на людину, й щоб пацієнти брали участь у діяльності з поліпшення медичного обслуговування</p>	
Лісабонська декларація про права пацієнта	1981 рік
<p><i>Пацієнти мають право на високоякісне медичне обслуговування, на свободу вибору, на самовизначення, на отримання інформації, на конфіденційність, на санітарну просвіту, на людську гідність, на релігійну підтримку, а також визначено права пацієнта, що перебуває у стані коми і є недієздатним, а також умови, коли процедури проводяться проти волі пацієнта</i></p>	
Всесвітня асоціація медичного права	1967 рік
<p>▶ об'єднала медиків, юристів, організаторів охорони здоров'я, спеціалістів з біоетики та інших зацікавлених осіб майже з усіх країн світу;</p> <p>▶ займається розвитком права у сфері охорони здоров'я</p>	
Міжнародна організація праці	
<p>▶ ст. 10 Конвенції МОП 1952 р. № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення здоров'я» визначає мінімальний перелік медичних послуг, які мають бути надані, в тому числі за рахунок страхування;</p> <p>▶ ст. 13 Конвенції МОП 1969 р. № 130 «Про медичну допомогу і допомогу у зв'язку із захворюванням», громадян кожної з країн, що ратифікували цей документ, повинні одержувати принаймні такі види медичної допомоги: загальну лікарняну допомогу, зокрема допомогу на дому; допомогу, яку надають спеціалісти стаціонарним або амбулаторним хворим, і допомогу спеціалістів; відпуск необхідних медикаментів за рецептом лікаря або іншого кваліфікованого спеціаліста; госпіталізацію у випадку потреби; стоматологічну допомогу, якщо це передбачено національним законодавством; медичну реабілітацію</p>	

3.3. Регламентация права на охрану здоров'я в нормативних актах організацій регіонального рівня

Права людини у сфері охорони здоров'я закріплюються також і у регіональних міжнародно-правових актах з прав людини, що містять міжнародні стандарти у сфері охорони здоров'я.

Серед документів, затверджених Радою Європи:

1) Європейська конвенція про захист людини і основоположних свобод 1950 р.

2) Європейська соціальна хартія 1996 р.

3) Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я, 2011 р. (Конвенція Медікрайм)

Європейська соціальна хартія, 1961 р.

Хартія – це єдиний документ, який гарантує основні соціальні та економічні права повною мірою.

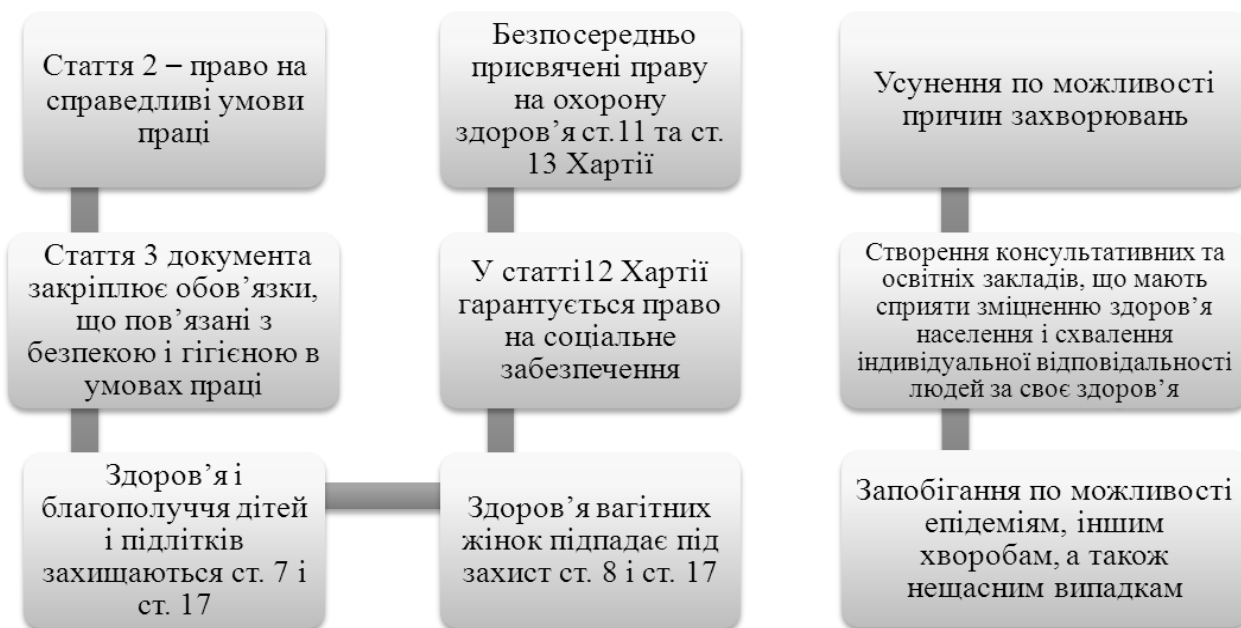
Соціальна хартія закріплює низку положень, які прямо чи опосередковано вимагають охорони здоров'я

Україна ратифікувала Хартію у 2006 р. із застереженнями, зокрема **не взявши на себе зобов'язання, передбачене ст. 13 «Право на соціальну та медичну допомогу»**

Стаття 13 Хартії зобов'язує держави:

- створити умови, щоб кожна особа, яка опинилась без адекватних ресурсів і не здатна набути такі ресурси шляхом власних зусиль чи з інших джерел, зокрема, з фондів соціального забезпечення, змогла б одержати необхідну допомогу на випадок хвороби;
- гарантувати, щоб така допомога не призвела б до скорочення політичних і соціальних прав осіб, що її одержують;
- передбачити, щоб кожен міг дістати через відповідні державні і приватні служби відповідну пораду і особисту допомогу, які необхідні, щоб уникнути, ліквідувати або полегшити особисту чи сімейну потребу

Європейська соціальна хартія встановлює обов'язкові заходи

Інші регіональні міжнародно-правові акти з прав людини

- ▶ Конвенція про права людини та біомедицину (1997 р.; Україною підписана в 2002 р., але не ратиф.);
- ▶ Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.; ратиф. 1997 р.);
- ▶ Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987 р., ратиф.1997р.);
- ▶ Рекомендація № R (2000) 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-учасницям про розвиток форм участі громадян і пацієнтів у процесі ухвалення рішень, що впливають на медичне обслуговування;
- ▶ РКБТ (Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну 2006 р.)

Інструменти, які не є міжнародними договорами, проте відіграють не менш важливу роль:

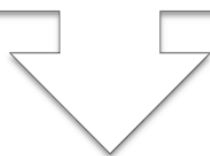
Європейська хартія прав пацієнтів, 2002 р.

Декларація про політику в галузі дотримання прав пацієнта в Європі, 1994 р.

Угода про асоціацію «Україна-ЄС»

Стандарт – це визначення очікуваної якості, утверджена модель, яка є основою процесу оцінки, документ, що складений у результаті консенсусу спеціалістів, схвалений спеціалізованою організацією і спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості у цій сфері

В Угоді визначено окрему главу 22 «Громадське здоров'я», яка визначає, що метою співробітництва в галузі охорони здоров'я є підвищення рівня його безпеки та захисту здоров'я людини як передумови сталого розвитку та економічного зростання

Ключовими аспектами співробітництва в сфері громадського здоров'я є:

<p>зміцнення системи охорони здоров'я України та її потенціалу, зокрема шляхом впровадження реформ, подальшого розвитку первинної медико-санітарної допомоги та навчання персоналу;</p>	<p>попередження та контроль над інфекційними хворобами;</p>	<p>соціальні фактори, що впливають на громадське здоров'я – тютюнопаління, алкоголізм тощо</p>
---	---	--

Основними об'єктами стандартизації в охороні здоров'я є

Ознаками стандартів у сфері охорони здоров'я є

- ▶ обґрунтованість з наукового, практичного і технічного поглядів
- ▶ реальність стандарта, тобто обсяг медичної допомоги, вимоги до якості медичного обслуговування, що містяться у стандартах і надаються кожному пацієнту, повинні визначатись з урахуванням реальних умов у вітчизняній охороні здоров'я
- ▶ надійність, тобто складений відповідно до принципів науково обґрунтованої медичної практики
- ▶ чітка визначеність, тобто стандарт має бути описаний за допомогою точних формальних визначень, розписано, хто конкретно і яку частину стандарту забезпечує та ін.
- ▶ дієвість, тобто необхідно проводити періодичний аналіз і перегляд раніше встановлених стандартів і розробити механізм забезпечення або стимулювання виконання встановлених стандартів

Міжнародно-правовий стандарт у сфері охорони здоров'я – це вміщені у міжнародно-правових актах з прав людини принципи і норми, які визначають зміст та обсяг прав людини у сфері охорони здоров'я

Систему стандартів у сфері охорони здоров'я становлять

державні соціальні
нормативи

галузеві стандарти

Державні соціальні нормативи у сфері охорони здоров'я встановлюються відповідно до Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії».

Галузевими стандартами у сфері охорони здоров'я є:

- стандарт медичної допомоги;
- клінічний протокол;
- таблиць матеріально-технічного оснащення;
- лікарський формуляр.

3.4. Конституційне визначення права на охорону здоров'я в національному законодавстві деяких країн світу

Фінляндія

У *Конституції* право на здоров'я викладається ширше у контексті положень про добробут, медичне обслуговування, екстренну медичну допомогу

Нідерланди

У ст. 22 *Конституції* визначено, що влада повинна вживати заходи щодо поліпшення здоров'я населення. Вони стосуються захисту від основних загроз здоров'ю. Водночас ст. 21 встановлює обов'язок держави зберігати і поліпшувати стан навколишнього середовища

Італія

Право на здоров'я закріплено у *Конституції*, де вказано, що республіка повинна забезпечувати охорону здоров'я в інтересах суспільства як одне з основних прав людини, а також безоплатно надавати медичну допомогу всім, кому вона потрібна. У ст. 32 зазначено, що ніхто не може бути примушений до лікування, за винятком випадків, коли це передбачено законом. Закон у жодному разі не повинен порушувати межі належної поваги до людської особистості

Греція

Конституція передбачає низку гарантій, що зобов'язують державу турбуватися про невиліковно хворих, а також про здоров'я громадян, особливо молоді, осіб похилого віку та інвалідів

Португалія

Право на здоров'я, закріплене у ст. 69 *Конституції*, реалізується через універсальну загальнонаціональну службу охорони здоров'я, в основному на безоплатній основі шляхом створення економічних, соціальних і культурних умов, що адресно забезпечують захист різних категорій населення

Угорщина

У *Конституції* закріплено право громадян на найвищий рівень фізичного і психічного здоров'я. Реалізація цього права здійснюється через безпечні умови праці, організацію медичних закладів і медичної допомоги, забезпечення можливості регулярних занять фізичною культурою, а також через захист навколишнього середовища

Азербайджан

Конституція, закріплюючи право на охорону здоров'я, зобов'язує державу вживати всіх заходів для розвитку всіх видів охорони здоров'я, які діють на основі різних форм власності, гарантує санітарно-епідеміологічне благополуччя, створює умови для розвитку різних форм страхування

Білорусь

Конституція гарантує своїм громадянам право на охорону здоров'я, що включає безоплатне лікування в державних медичних закладах. Держава створює умови доступного для всіх громадян медичного обслуговування, забезпечує розвиток фізичної культури і спорту

Грузія

Конституція закріплює право кожного громадянина використовувати страхування здоров'я як доступний засіб медичної допомоги. Безоплатна медична допомога надається в установленому законом порядку. Держава контролює всі заклади охорони здоров'я, виробництво лікарських засобів, торгівлю ними

Казахстан

Конституція надає право громадянам отримувати гарантований обсяг безоплатної медичної допомоги в державних та приватних медичних закладах

Молдова

Конституція гарантує мінімальний безоплатний рівень медичного забезпечення

Завдання для перевірки знань

Перелік питань для самоконтролю

1. До якого виду прав належить право на охорону здоров'я?
2. Назвіть три рівні закріплення права на охорону здоров'я.
3. Формування міжнародних інституцій, у документах яких закріплено право на здоров'я (ООН, ВООЗ, МОП).
4. Право на медичний догляд у Загальній декларації прав людини.

5. Право на здоров'я в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права.
6. Конвенція про права дитини як важливий правовий документ міжнародного рівня.
7. Резолюції міжнародних конференцій з прав людини, в яких відображено право на охорону здоров'я.
8. Право на охорону здоров'я в документах Ради Європи, зокрема в Європейській соціальній хартії.
9. Право на охорону здоров'я в Конституції Європейського Союзу.
10. Назвіть відмінності у відображенні права на охорону здоров'я у конституціях різних країн.
11. Причини відмінностей у конституційному визначенні права на охорону здоров'я.
12. Проблеми забезпечення реалізації права на охорону здоров'я.

Тести

1. Під яким номером неправильно вказано регіональний стандарт, присвячений правовому регулюванню прав пацієнта:

- а) Конвенція Ради Європи про права людини і біомедицину;
- б) Конвенція ООН про права інвалідів;
- в) Європейська соціальна хартія;
- г) Рекомендації Ради Європи щодо прав хворого і помираючого.

2. Під яким номером правильно зазначено міжнародний стандарт, який закріплює право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я:

- а) Європейська соціальна хартія;
- б) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права;
- в) Конвенція Ради Європи про права людини і біомедицину;
- г) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.

3. Конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації щодо жінок було прийнято у:

- а) 1979 р.;
- б) 1967 р.;
- в) 1978 р.;
- г) 1981 р.

4. Основними об'єктами стандартизації в охороні здоров'я є:

а) організм людини (пацієнта) як біологічна система клітин різних типів, характерним чином організованих у тканини, які формують органи, заповнюють простір між ними або покривають ззовні, забезпечують фізіологічні і психічні особливості фізичної особи;

б) права і обов'язки населення і медичних працівників, медична інформація і звітність, управління та організація охорони здоров'я, кадри, освіта, лікарські засоби, медичні послуги та ін.;

в) суб'єктивні права та юридичні обов'язки, які реалізуються в поведінці суб'єктів медичних правовідносин;

г) організм людини (пацієнта) як біологічна система клітин різних типів, характерним чином організованих у тканини, які формують органи, заповнюють простір між ними або покривають ззовні, забезпечують фізіологічні і психічні особливості фізичної особи.

5. Галузевими стандартами у сфері охорони здоров'я є:

а) галузеві стандарти, які встановлюються відповідно до Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»;

б) В і Г;

в) правила і нормативи, а також показники (індикатори) якості надання медичної допомоги відповідного виду, які розробляються з урахуванням сучасного рівня розвитку медичної науки і практики;

г) стандарт медичної допомоги, клінічний протокол, таблиць матеріально-технічного оснащення, лікарський формуляр.

6. Конвенцію Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я (Конвенція Медікрайм), було прийнято у:

- а) 2011 р.;
- б) 1996 р.;
- в) 2006 р.;
- г) 2014 р.

7. Лісабонська декларація про права пацієнта прийнята у:

- а) 1967 р.;
- б) 1989 р.;
- в) 1981 р.;
- г) 1919 р.

8. Основним міжнародно-правовим документом, метою якого є попередження міжнародного поширення захворювань (насамперед, інфекційних), запобігання їм, боротьба з ними та вжиття відповідних заходів на рівні громадського здоров'я, є:

- а) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права;
- б) Люблінська хартія з реформування охорони здоров'я;
- в) Лісабонська декларація про права пацієнта;
- г) Міжнародні медико-санітарні правила.

9. У якому році було створено Всесвітню медичну асоціацію:

- а) 1919 р.;
- б) 1979 р.;
- в) 1948 р.;
- г) 1947 р.

10. Європейські стандарти прав людини – це:

а) вміщені у нормативно-правових актах з прав людини принципи і норми, які визначають зміст та обсяг прав людини у сфері охорони здоров'я;

б) визначення очікуваної (отримуваної) якості, утверджена модель, яка є основою процесу оцінки, документ, що складений у результаті консенсусу спеціалістів, схвалений спеціалізованою організацією і спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості у цій сфері;

в) зафіксовані у юридичних актах та документах європейських міжнародних організацій принципи й норми щодо прав і свобод людини, призначені слугувати орієнтирами для відповідної внутрішньодержавної юридичної практики.

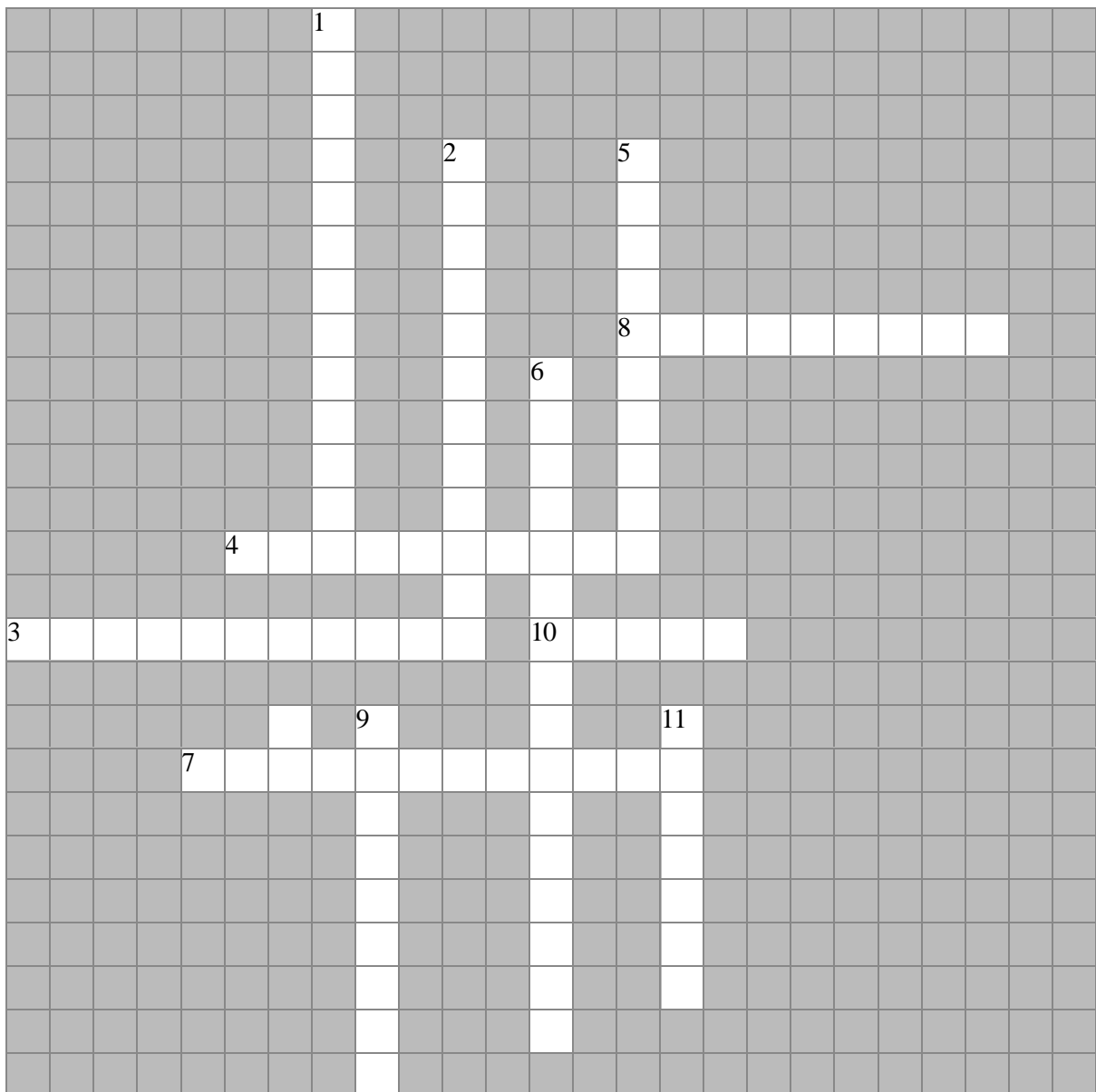
Практичні завдання

1. Проаналізуйте кілька Рішень Європейського суду з прав людини, які мають значення для правозастосовної практики у сфері медичного права (для прикладу, «Соломахін проти України». URL : http://www.nsj.gov.ua/files/15296531171517493988%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%80%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%84%D0%A1%D0%9F%D0%9B_30.01.2018%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf). Підготуйте правові позиції цього суду.

2. Проаналізуйте кілька Рішень Європейського суду з прав людини, які мають значення для правозастосовної практики у сфері медичного права (для прикладу, «Пантелеєнко проти України». URL : <http://consultant.parus.ua/?doc=08UQXE7B2>). Підготуйте правові позиції цього суду.

3. Зробіть огляд судової практики вирішення спорів у сфері охорони здоров'я.

Кросворд

ПО ГОРИЗОНТАЛІ

3. Засіб систематизації нормативних актів, здійснюється шляхом перероблення та зведення правових норм, що містяться в різних актах, у логічно узгоджений нормативно-правовий акт, який системно і вичерпно регулює певну сферу суспільних відносин, як правило, на галузевому рівні.

4. Процес взаємодії людини з довкіллям, завдяки чому вона досягає свідомо поставленої мети, яка виникла внаслідок появи потреби.

7. Комплекс медичних, санітарно-технічних, гігієнічних, педагогічних та соціально-економічних заходів, спрямованих на попередження захворювань та усунення факторів ризику.

8. Сукупність моральних зобов'язань людини перед іншими.

10. Фахівець із повною вищою медичною освітою, який в установленому законом порядку постійно займається підтримкою або відновленням людського здоров'я, через запобігання (профілактика), розпізнавання (діагностика) та лікування захворювань і травм.

ПО ВЕРТИКАЛІ

1. Приписування певних особливостей, як правило, негативних, індивіду чи групі людей, якими вони можуть і не володіти.

2. Сукупність програм системи обробки інформації і програмних документів, необхідних для експлуатації цих програм.

5. Одне з основних понять філософії, соціології і психології, що означає здатність людини до ідеального відтворення дійсності за допомогою мислення; це вища форма психічного відображення і саморегуляції, що властива людині як суспільно-історичній істоті.

6. Галузь медичної науки, яка вивчає все, що пов'язано з пересадкою органів, тканин чи їх штучних замінників.

9. Давньогрецький лікар. Один із перших, хто відкинув забобони, легенди й віру, що хвороби мають надприродне походження. Відомий його постулат, важливий для всіх лікарів: «Не нашкодь».

11. Людина, яка отримує медичну допомогу (лікування, медичне спостереження чи здійснюється медична діагностика). Згідно з сучасними концепціями розвитку медсестринства.

Термінологічний словник

Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я – це вміщені у міжнародно-правових актах з прав людини принципи і норми, які визначають зміст та обсяг прав людини у сфері охорони здоров'я.

Систему стандартів у сфері охорони здоров'я складають державні соціальні нормативи та галузеві стандарти.

Стандарт медичної допомоги (медичний стандарт) – сукупність норм, правил і нормативів, а також показники (індикатори) якості надання медичної допомоги відповідного виду, які розробляються з урахуванням сучасного рівня розвитку медичної науки і практики.

Клінічний протокол – уніфікований документ, який визначає вимоги до діагностичних, лікувальних, профілактичних та реабілітаційних методів надання медичної допомоги та їх послідовність.

Табель матеріально-технічного оснащення – документ, що визначає мінімальний перелік обладнання, устаткування та засобів, необхідних для оснащення конкретного типу закладу охорони здоров'я, його підрозділу, а також для забезпечення діяльності фізичних осіб – підприємців, що провадять господарську діяльність з медичної практики за певною спеціальністю (спеціальностями).

Лікарський формуляр – перелік зареєстрованих в Україні лікарських засобів, що включає ліки з доведеною ефективністю, допустимим рівнем безпеки, використання яких є економічно прийнятним.

Нормативні акти та рекомендовані джерела

Основні

1. Майданик Р. А. Права людини в сфері охорони здоров'я : практикум. К.: Алерта, 2013.
2. Медицинское право: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / Г. Б. Дерягин, Д. И. Кича, О. Е. Коновалов. М.: ЮНИТА – ДАНА: Закон и право, 2010. 239 с. (Серия «Dura lex, sed lex»).
3. Медичне законодавство: правова регламентація лікарської діяльності. Кн. 2: підручник / Т. С. Грузева, М. В. Банчук, В. Ф. Москаленко, Б. В. Михайличенко, Т. С. Грузева, І. Ю. Хміль, О. І. Артеменко. К.: ВСВ «Медицина», 2011.
4. Охорона здоров'я в Україні: організація та законодавче забезпечення / І. А. Голованова, В. П. Лисак, В. М. Пашков [та ін.]; за заг. ред. В. П. Лисак [та ін.]. К.: МОРІОН, 2014.
5. Охорона здоров'я і права людини: ресурсний посібник / за науковою редакцією І. Я. Сенюти (укр. версія). 5-те вид., доп. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2015. 989 с.
6. Охорона здоров'я і права людини: ресурсний посібник / ред. Дж. Коен, Т. Езер, П. МакАдамс, М. Мілоф; пер. з англ. Н. Шевчук; наук ред. укр. версії І. Сенюта. 5-те вид., доповнене. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2011.
7. Стеценко С. Г. Медичне право України (правові засади забезпечення медичного страхування): монографія / С. Г. Стеценко, Я. М. Шатковський, В. Ю. Стеценко. К.: Атіка, 2010.

Додаткові

8. Булеца С. Б. Право фізичної особи на життя та здоров'я (порівняльно-правовий аспект): [монографія] / С. Б. Булеца. Ужгород: Ліра, 2006. 172 с.
9. Власов В. В. Международные этические требования к медицинским исследованиям с участием человека. *Терапевтический архив*. 1996. № 1. С. 58–64.

10. Гладун З. С. Право на здоров'я: політико-правові аспекти. *Український часопис прав людини*. 1996. № 1. С. 7.
11. Гревцова Р. Ю. Інформована згода пацієнта: правові аспекти. *Ліки України*. 2008 № 1 (117).
12. Гревцова Р. Ю. Правовий статус лікаря в Україні. *Управління закладом охорони здоров'я*. 2007. № 1.
13. Грузєва Т. С. Право на здоров'я в міжнародному і вітчизняному законодавстві. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я в Україні*. 2003. № 3. С. 71.
14. Кашинцева О. Ю. Правове регулювання біоетичних проблем в громадянському суспільстві. *Вісник Академії Адвокатури України*. 2006. № 1 (5).
15. Москаленко В. Ф. Охорона здоров'я України у світлі вимог Європейського Союзу, конституційних реформ. *Український медичний часопис: науково-практичний загальномедичний журнал*. 2000. № 6 (20).
16. Полешко А. Конференція з питань вдосконалення законодавства в галузі охорони здоров'я. *Право України*. 2002. № 1.
17. Сенюта І. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я. *Вісник Львівського університету*. Сер. юридична. Львів, 2004. Вип. 40. С. 24–36.

Інформаційні ресурси

18. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
19. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 № 4004-ХІІ. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
20. Декларація про медичну допомогу, орієнтовану на пацієнта / Міжнародний альянс організацій пацієнтів, від 24.02.2006. URL: <http://www.patientsorganizations.org>
21. Декларація про політику в галузі дотримання прав пацієнта в Європі : Європейська консультативна нарада ВООЗ з прав пацієнта. 1994. URL: http://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf

22. Джакартська декларація про провідну роль зміцнення здоров'я у XXI столітті / ВООЗ, 21–25 липня 1997 р. URL: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/jakarta/declaration/en/index1.html>

23. Європейська хартія прав пацієнтів. 2002. листопад. URL: <http://www.activecitizenship.net/patients-rights/projects/29-european-charter-of-patients-rights.html>

24. Захист осіб з психічними захворюваннями та покращення психіатричної допомоги: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 46/119 / Генеральна Асамблея ООН. 17 грудня 1991 р. URL: <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r119.htm>

25. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Рада Європи. 04.11.1950. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

26. Конвенція про захист прав та гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину / Рада Європи, 04.04.1997. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_334

27. Лісабонська декларація про права пацієнта / Всесвітня медична асоціація. Асамблея ВМА, вересень-жовтень 1981р., переглянута у 2005 р. URL: <http://www.med-pravo.ru/Ethics/LisbonDecl.htm>

28. Люблянська хартія з реформування охорони здоров'я / ВООЗ, від 18.06.1996. URL : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/113302/E55363.pdf

29. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, 16.12.1966. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042

30. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, 16.12.1966. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042

31. Міжнародні керівні принципи етики для біомедичних досліджень на людині / Рада міжнародних організацій медичних наук, 2002. URL: http://www.fhi.org/training/fr/retc/pdf_files/cioms.pdf

32. *Позиційний документ: медсестри і права людини* / Міжнародна рада медичних сестер, 1998. URL: http://www.icn.ch/images/stories/documents/publications/position_statements/E10_Nurses_Human_Rights.pdf

33. *Рекомендації REC(2004)10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-учасницям щодо захисту прав людини і гідності осіб з психічними розладами* / Комітет Міністрів Ради Європи, 22.09.2004. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=775685>

34. *Хартія про право на охорону здоров'я* / Міжнародний союз юристів. Генеральна асамблея МСЮ, 31.08.2005. URL: <http://www.uianet.org/documents/quia/resolutions/Sante4Gb.pdf>

35. *General comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12)*. CESCR, 11.08.2000. URL: <http://www.refworld.org/docid/4538838d0.html>

Міжнародні видання

36. A. Alghrani, R. Bennett, S. Ost. *Bioethics, Medicine and the Criminal Law: The Criminal Law and Bioethical Conflict: Walking the Tightrope*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

37. Andre den Exter. *Human Rights and Biomedicine*. Antwerpen. Apeldorn, Portland, 2010.

38. Byrne I., Ezer T., Cohen J., Overall J., Senyuta I. *Human Rights in Patient Care: A Practitioner Guide* / Under scientific editing of Senyuta I. L'viv: LOBF Publishing House «Medicine and Law», 2012.

39. Charles Foster. *Medical Law: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2013.

40. Furrow B., Creaney Th., Johnson S., Jost T., Schwarts R. *Health Law, Cases, Materials and Problems (abridged edition)*. Saint Paul, MN, USA: West Publishing Corp, 2013.

41. Huxtable R. *Law, Ethics and Compromise at the Limits of Life. To Treat or not to Treat?* – Abingdon, UK: Routledge, 2013.

42. Kerry Lynn Macintosh. *Human Cloning: Four Fallacies and Their Legal Consequences*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

43. Samantha Holliday. Reproductive Ethics and the Law: A Comparative Approach. Oxford: Routledge-Cavendish, 2013.
44. Steiner Jr. J.E. Problems In Health Care. Burlington, MA, USA: Jones & Bartlet Learning LLC, 2013.
45. Study Guide on Medical Law / com. by S.D. Riabenko, B.V. Mykhailichenko. K.: VSV «Medicine», 2014.
46. Берн И., Коэн Дж., Оверал Дж., Сенюта И. Права человека в сфере охраны здоровья: практическое пособие / под науч. ред. И. Сенюты. Львов: Изд-во ЛОБФ «Медицина и право», 2012.
47. Европейская социальная хартия: справочник / пер. с фр. М.: Междунар. отношения, 2000.
48. Згречча Е., Спаньйола А. Дж., П'етро М. Л. та інші. Біоетика / переклад з італійської В.Й. Шовкун: підручник. Львів: Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2007. 672 с.
49. Иваненко В.А., Иваненко В.С. Социальные права человека и социальные обязанности государства: международные и конституционные правовые аспекты. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. 404 с.

ТЕМА 4

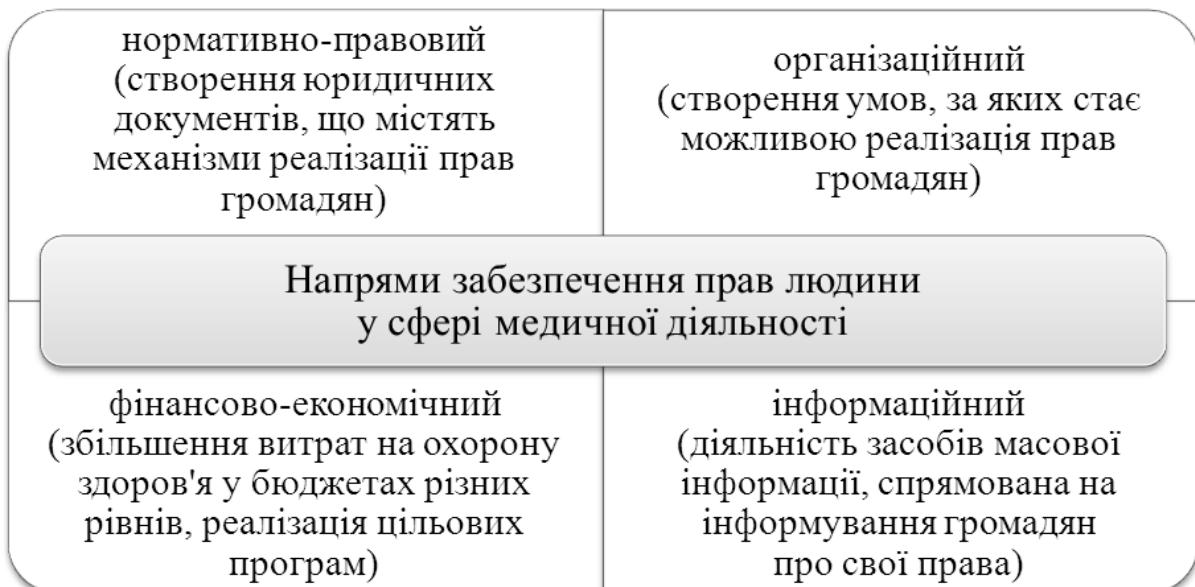
СИСТЕМА ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

План

- 4.1. Система прав людини у сфері охорони здоров'я.
- 4.2. Види особистих немайнових прав у сфері охоро-ни здоров'я.
- 4.3. Евтаназія: аналіз правових підстав запровадження в контексті реалізації права людини на життя.

4.1. Система прав людини у сфері охорони здоров'я

Правовий статус як характеристика прав, свобод та обов'язків громадянина у сфері медичної діяльності має певні особливості.

Виділяють кілька видів правових статусів

1. Загальний правовий статус громадянина в сфері медичної діяльності	це перелік прав, обов'язків і відповідальності, характерний для всіх громадян України. Насамперед, без сумніву, йдеться про норми Конституції України, ст. 49 якої визначає, що кожний має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно.
2. Спеціальний правовий статус людини в сфері медичної діяльності	це перелік прав, обов'язків і відповідальності в галузі медицини, притаманний окремим категоріям людей (вагітні жінки і матері, неповнолітні, військовослужбовці, громадяни похилого віку, інваліди й ін.). Як приклад, необхідно навести положення розділу VII Основ законодавства України про охорону здоров'я «Охорона здоров'я матері та дитини».
3. Індивідуальний правовий статус людини в сфері медичної діяльності	це перелік прав, обов'язків і відповідальності в галузі медицини, властивий конкретному індивідові. Треба зазначити, що індивідуальний правовий статус людини – найбільш динамічний варіант правового статусу, оскільки він залежить від професії, віку, статі людини. Варто зазначити значний ступінь схожості правового змісту індивідуального правового статусу людини і суб'єктивного права людини в сфері медичної діяльності.

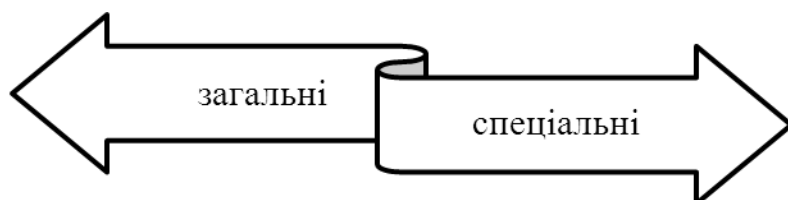
Класифікація прав людини у сфері охорони здоров'я

4.2. Види особистих немайнових прав у сфері охорони здоров'я

Особисті немайнові права поділяють на

Загальні

цивілісти відносять до таких ті особисті немайнові права, які належить всім фізичним особам як представникам людського роду, незалежно від соціальної позиції та спеціального правового статусу. Їм притаманний базовий характер, вони універсальні, тобто належать всім фізичним особам

Спеціальні

цивілісти відносять до таких ті, якими окремі фізичні особи наділені внаслідок виконання ними специфічних суспільних функцій або внаслідок наявності в них специфічного приватного інтересу. Тобто вони пов'язані зі спеціальним правовим статусом фізичної особи, який юридично ідентифікується за допомогою спеціальної правосуб'єктності. До спеціальних особистих немайнових прав фізичної особи відносять такі групи:

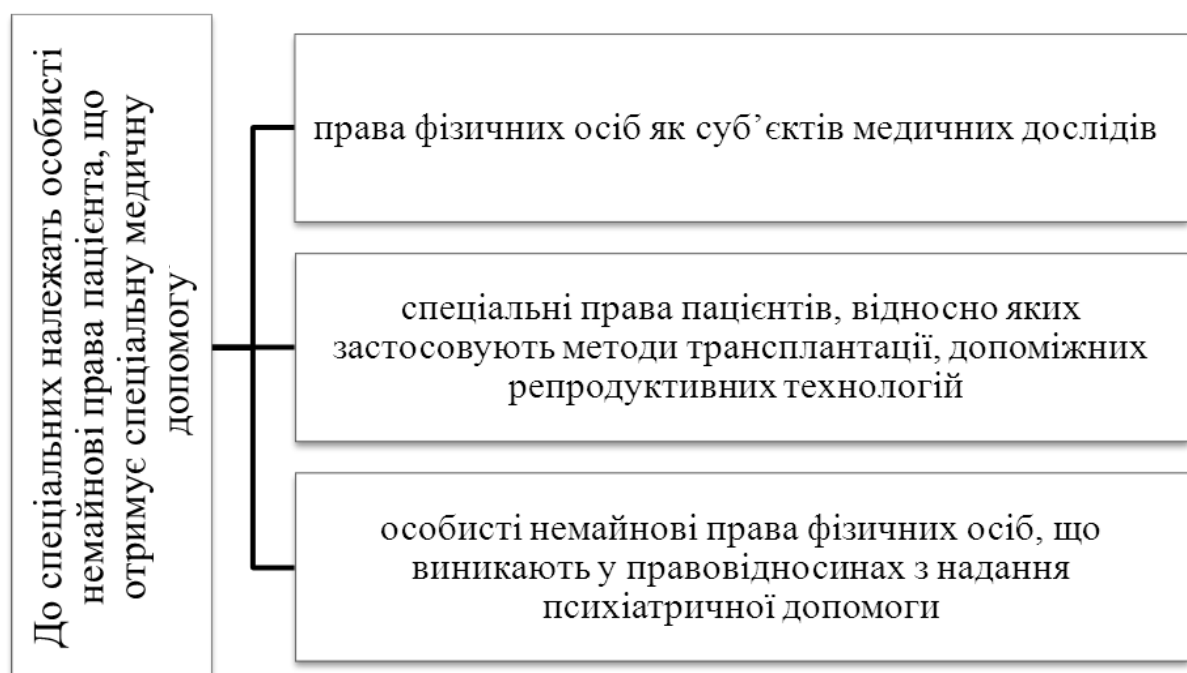
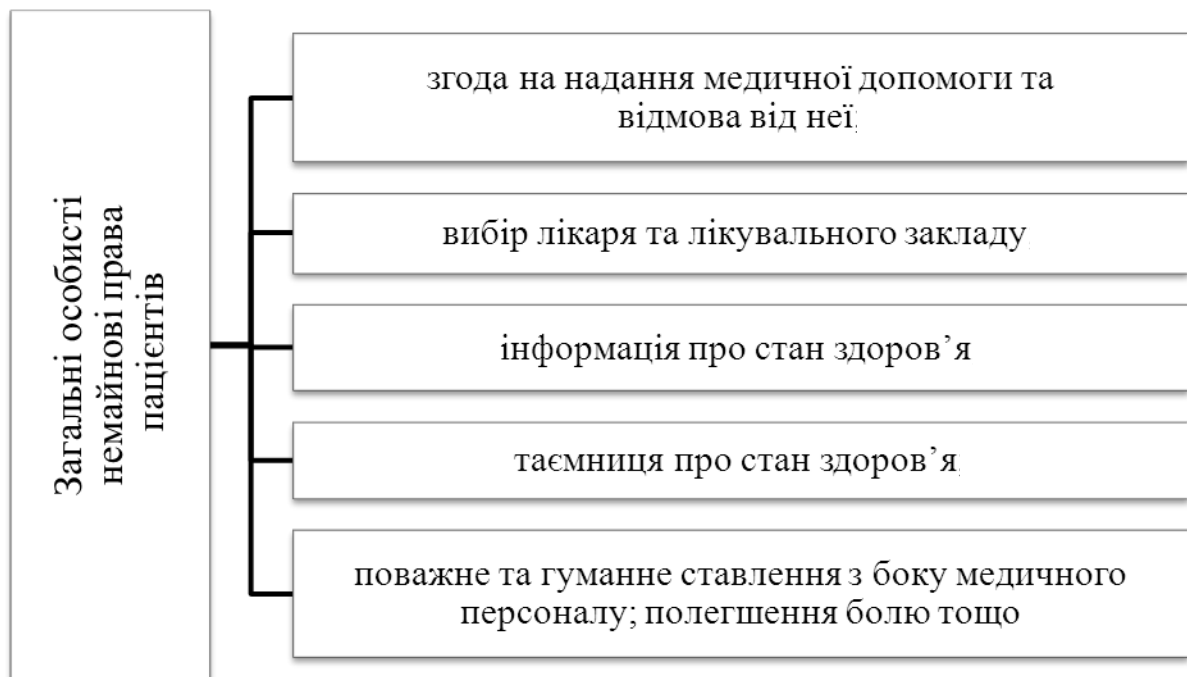
- особисті немайнові права фізичної особи в сфері інтелектуальної діяльності;
- особисті немайнові права фізичної особи в сфері сімейних відносин;
- особисті немайнові права фізичної особи в сфері медичної діяльності;
- особисті немайнові права дітей та інших фізичних осіб, що мають дефекти дієздатності

Фактори, які підвищують рівень вразливості приватного інтересу немайнових прав у сфері медичної діяльності

1) загрози з боку сучасних біомедичних технологій для прав, гідності, цілісності тощо людини, які потребують особливих гарантій дотримання прав учасників відносин та спеціальних засобів правового впливу

2) небувалим розширенням кола суб'єктів відносин медичної сфери, яке наближається до кола учасників цивільних відносин, в результаті чого до спеціальної соціальної групи пацієнтів тією чи іншою мірою належить все, без винятку, населення країни

Права пацієнтів поділяють на загальні особисті немайнові права пацієнтів (які належать всім пацієнтам безвідносно до їх соціально-біологічних характеристик та видів медичної допомоги) та спеціальні, які пов'язані із особливостями умов конкретних видів медичного втручання

В окрему групу виділяють особисті немайнові права фізичної особи – лікаря, що надає медичну допомогу. Це право лікаря на відмову від ведення пацієнта; на відмову від здійснення медичного втручання з міркувань совісті тощо

4.3. Евтаназія: аналіз правових підстав запровадження в контексті реалізації права людини на життя

Евтаназія – це практика припинення (або скорочення) лікарем життя людини, яка страждає невиліковним захворюванням, відчуває нестерпні страждання, коли хвороба бере своє, на задоволення прохання хворого в безболісній або мінімально болісній формі з метою припинення страждань

Аргументи противників узаконення евтаназії

1. Через релігійні погляди, які є першим гальмуючим фактором. Незважаючи на відмінність конфесій у світі, практично всі вони забороняють навмисне вбивство, самогубство, аргументуючи це тим, що «життя дав Бог, і йому ним розпоряджатися»

2. Постійна боротьба зі смертельними захворюваннями дозволяє медицині не стояти на місці, розвиватися, шукати нові ліки і способи лікування, а введення евтаназії може сильно сповільнити цей процес

3. Можливі проблеми з фізично неповноцінними людьми, які є «тягарем» для оточуючих. Їх дефекти можуть послужити приводом до суспільного тиску і примусу до «легкої смерті»

4. Евтаназія може легко стати одним із методів здійснення вбивства, а також призвести до зловживання службовим положенням, підкупу медперсоналу, навмисного нанесення шкоди тощо

5. Вкрай складно зрозуміти, коли пацієнт дійсно бажає померти. Стреси, затяжна депресія, громадський тиск або погрози – все це може стати причиною подачі прохання на дозвіл процедури. Утім важко спрогнозувати, чи не відмовиться особа від свого бажання піти з життя і чи не вирішить продовжити його навіть у стражданнях, в останній момент процедури евтаназії

6. Повністю виключені випадки чудесного зцілення. Медицина налічує сотні випадків, коли приречений пацієнт раптом вставав на ноги після важкої форми раку або повертався після 20-річної коми: здоров'я поверталось, коли ніхто вже не мав надій

7. Варто зазначити, що вбивство пацієнта повністю суперечить клятві Гіппократа, у якій сказано, що лікар не повинен давати смертельно діючий засіб і показувати шляхи досягнення смерті. Саме цей фактор викликає чимало протиріч щодо прийняття рішення серед медиків

8. Родичі осіб, які перебувають у тяжкому стані, у випадку легалізації евтаназії можуть зловживати своїми правами з метою майнового збагачення

9. Формальний дозвіл евтаназії може сприяти недобросовісності в наданні медичної допомоги таким хворим

10. Рішення про евтаназію може бути зроблене поспішно та не виважено під впливом бажання позбавити від страждань не стільки себе, скільки оточуючих, насамперед своїх близьких

11. Критерій невиліковності важко визначити, тоді коли можна чекати від науки зцілення від серйозних хвороб і зменшення страждань хворих

Одним із найсерйозніших аргументів проти евтаназії залишається ризик зловживання серед медичного персоналу і нехтування своїм обов'язком, а також особливо небезпечна можливість діагностичної лікарської помилки

Аргументи прихильників узаконення евтаназії

1. Відмова від евтаназії може розглядатися як застосування до людини тортур, насильства, жорстокого і такого, що принижує гідність ставлення

2. Підтримка життя на стадії вмирання, здійснювана за допомогою передових технологій, коштує дуже дорого, а засобів, які витрачаються на підтримку життя у безнадійних ситуаціях, вистачило б на те, щоб лікувати десятки, сотні людей, які піддаються лікуванню

3. Евтаназія все рівно існує поза правовим полем, а спеціальний закон дозволить проконтролювати цей процес

4. Евтаназія здійснюється руками медиків і позбавляє членів сім'ї невиліковно-хворої людини від докорів сумління та фінансових витрат

5. Безнадійно хвора людина могла б виступити донором органів для пацієнтів, яким життєво-необхідною є трансплантація

Завдання для перевірки знань

Перелік питань для самоконтролю

1. Право на гідну смерть.
2. Місце та роль права людини на охорону здоров'я у правовому статусі людини і громадянина.
3. Юридичні гарантії забезпечення права людини на охорону здоров'я.
4. Право людини на особисту недоторканність у галузі охорони здоров'я
5. Моделі інформування пацієнта про стан його здоров'я.
6. Розмежування понять «інформація про стан здоров'я», «медична таємниця» та «лікарська таємниця».

Тести¹

1. Під якою літерою неправильно вказано право пацієнта, передбачене Цивільним кодексом України:

- а) право на життя;
- б) право на медичну допомогу;
- в) право на медичну інформацію;
- г) право на незалежну медичну експертизу;
- д) право на добровільне штучне переривання вагітності.

2. Під якою літерою правильно вказано відомості, що становлять медичну інформацію відповідно до Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення стст. 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та ст. 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа К. Г. Устименка) від 30.10.1997:

- а) свідчення про стан здоров'я людини;
- б) інформація про історію хвороби людини;
- в) дані про мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів;
- г) відомості про прогноз можливого розвитку захворювання;
- д) усі вищенаведені відповіді є правильними.

3. Під якою літерою правильно вказано одну з підстав, при якій лікар має право відмовитись від надання медичної допомоги:

- а) у разі відсутності медикаментів;
- б) у разі настання нещасного випадку;
- в) у разі існування небезпеки зараження інфекційною хворобою;
- г) у разі, якщо не здійснено оплату за надання медичних послуг;
- д) у разі невиконання пацієнтом правил внутрішнього розпорядку закладу.

¹ Медичне право України: практикум / уклад.: І. Я. Сенюта, І. О. Богомазова, О. Ю. Кашинцева, Д. Й. Клапатий, Р. А. Майданик, О. Є. Січкоріз, Х. Я. Терешко, У. Я. Хребтань, Х. М. Шубак ; заг. ред. І. Я. Сенюта. Львів: Світ, 2014. С. 62–64.

4. Під якою літерою неправильно вказано загальне професійне право медичних працівників:

- а) право на заняття медичною і фармацевтичною діяльністю відповідно до спеціальності та кваліфікації;
- б) право на підвищення кваліфікації, перепідготовку не рідше одного разу на п'ять років у відповідних закладах та установах;
- в) право на скорочений робочий день і додаткову оплачувану відпустку у випадках, встановлених законодавством;
- г) право відмовитись від подальшого ведення пацієнта, якщо останній не виконує правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я, за умови, що це не загрожуватиме життю хворого і здоров'ю населення;
- д) право на встановлення у державних закладах охорони здоров'я посадових окладів (тарифних ставок) на основі Єдиної тарифної сітки у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

5. Під якою літерою неправильно вказано право пацієнта, передбачене Європейською хартією прав пацієнтів (2002):

- а) право на профілактичні заходи;
- б) право на доступність;
- в) право на свободу вибору;
- г) право на приватність і конфіденційність;
- д) право на життя.

6. Під якою літерою правильно зазначено обов'язок лікаря щодо хворих, передбачений Міжнародним кодексом медичної етики (1949 р.):

- а) лікар повинен поважати гідність пацієнта;
- б) лікар завжди повинен пам'ятати про зобов'язання зберігати людське життя;
- в) лікар повинен підвищувати власний рівень знань і кваліфікацію;
- г) лікар завжди повинен виконувати поради пацієнта щодо його лікування;
- д) лікар повинен інформувати членів сім'ї пацієнта про несприятливий прогноз розвитку захворювання пацієнта за будь-яких обставин.

7. Під якою літерою правильно зазначено право пацієнта, передбачене Лісабонською декларацією стосовно прав пацієнта (1981 р.):

- а) пацієнт має право вільно обирати свого лікаря;
- б) пацієнт має право на повагу до його часу;
- в) пацієнт має право на інновації;
- г) пацієнт має право на медичну таємницю про стан його здоров'я;
- д) пацієнт має право на індивідуальний підхід до лікування.

8. Під якою літерою неправильно вказано регіональний стандарт, присвячений правовому регулюванню прав пацієнта:

- а) Рекомендації Ради Європи щодо прав хворого і помираючого;
- б) Європейська соціальна хартія;
- в) Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-учасникам про розвиток форм участі громадян і пацієнтів у процесі ухвалення рішень, що впливають на медичне обслуговування;
- г) Конвенція Ради Європи про права людини і біомедицину;
- д) Конвенція ООН про права інвалідів.

9. Під якою літерою правильно зазначено міжнародний стандарт, який закріплює право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я:

- а) Європейська соціальна хартія;
- б) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права;
- в) Конвенція ООН про права інвалідів;
- г) Конвенція Ради Європи про права людини і біомедицину;
- д) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.

10. Під якою літерою правильно зазначено право медичного працівника:

- а) дотримуватися вимог професійної етики та деонтології;
- б) на відмову від подальшого ведення пацієнта;
- в) підвищувати власний рівень професійних знань і майстерності;
- г) надавати консультативну допомогу своїм колегам та іншим працівникам охорони здоров'я;
- д) поширювати наукові та медичні знання серед населення, пропагувати, у тому числі власним прикладом, здоровий спосіб життя.

Практичні завдання

1. Під час збору анамнезу, який проводила медична сестра закладу охорони здоров'я, пацієнтка відмовилась відповідати на більшість запитань, боячись наговорити зайвого про свій стан здоров'я та особисте життя.

Дайте правову та деонтологічну оцінку ситуації. Ваші поради для збалансування взаємин «медичний працівник – пацієнт» у цьому випадку.

Про яке право людини йдеться в цьому випадку?

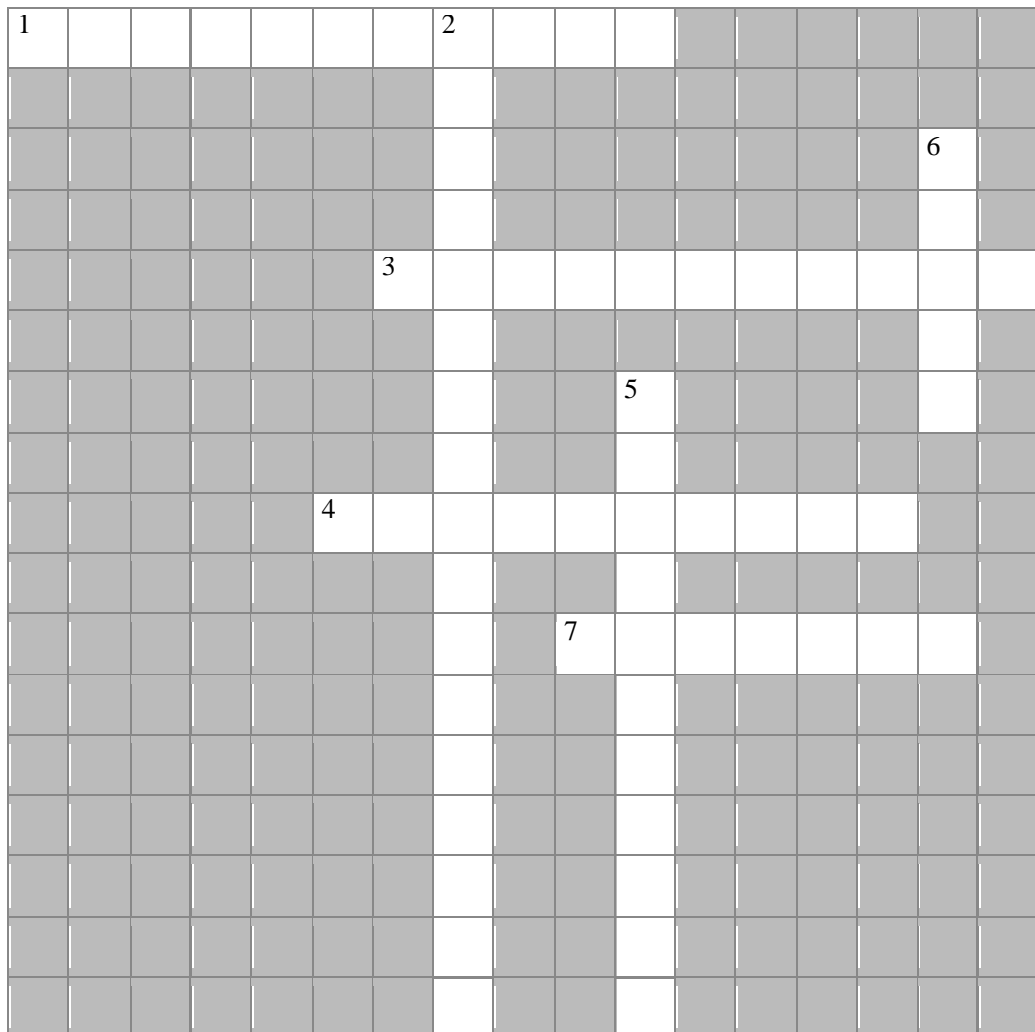
2. Напишіть есе на тему «Роль і значення ідеологічних та етичних гарантій забезпечення прав людини у галузі охорони здоров'я».

3. Напишіть есе на тему «Медична й адвокатська таємниця: деякі професійні паралелі».

4. Розкрийте ключові проблеми реалізації права на життя крізь призму Рішень Європейського суду з прав людини.

5. Наведіть позиції прихильників й опонентів легалізації евтаназії. Висловіть власне бачення цієї проблематики.

Кросворд

ПО ГОРИЗОНТАЛІ

1. Можливість особи відокремити себе, інформацію та відомості про себе і таким чином виявити свою особистість вибірково.

3. Принцип, відповідно до якого кожна особа може звернутися до відповідного медичного закладу, де їй буде забезпечене надання допомоги.

4. Принцип, відповідно до якого пацієнт має право отримувати інформацію про стан свого здоров'я, знайомитись з медичною документацією.

7. Такі умови, відповідно до яких не порушуються процеси, які забезпечують належні умови захисту.

ПО ВЕРТИКАЛІ

2. Система заходів, що здійснюються з метою попередження, обмеження розповсюдження і ліквідації інфекційних хвороб шляхом проведення профілактичних щеплень.

5. Принцип, відповідно до якого особа, якій завдано певних збитків, має право на відшкодування.

6. Форма існування матерії.

Термінологічний словник

Охорона здоров'я – система заходів, що здійснюються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, закладами охорони здоров'я, фізичними особами - підприємцями, які зареєстровані в установленому законом порядку та одержали ліцензію на право провадження господарської діяльності з медичної практики, медичними та фармацевтичними працівниками, громадськими об'єднаннями і громадянами з метою збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя.

Права людини у сфері медичної діяльності – це передбачені міжнародними і внутрішньодержавними нормативно-правовими актами положення, що гарантують людині охорону здоров'я і надання медичної допомоги у разі виникнення захворювання.

Лікарська таємниця – сукупність відомостей про хворобу (діагноз, методи лікування, прогноз та ін.), а також про сімейне та інтимне життя хворого, що стали відомими медичним і фармацевтичним працівникам у процесі лікування і не підлягають розголошенню.

Евтаназія – це практика припинення (або скорочення) лікарем життя людини, яка страждає невиліковним захворюванням, відчуває нестерпні страждання, коли хвороба бере своє, на задоволення прохання хворого в безболісній або мінімально болісній формі з метою припинення страждань.

Медична інформація – інформація про стан здоров'я пацієнта, його діагноз, відомості, одержані під час медичного обстеження, у тому числі відповідні медичні документи, що стосуються здоров'я пацієнта.

Персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.

Нормативні акти та рекомендовані джерела

Основні

1. Майданик Р. А. Права людини в сфері охорони здоров'я : практикум. К.: Алерта, 2013.

2. Медико-правовий тлумачний словник / упоряд. І. Я. Сенюта, Х. Я. Терешко, Н.Є. Хлібороб, О. В. Цибак; за ред. І. Я. Сенюти. Львів: Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2010.

3. Медицинское право: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / Г. Б. Дерягин, Д. И. Кича, О. Е. Коновалов. М.: ЮНИТА – ДАНА: Закон и право, 2010. 239 с. (Серия «Dura lex, sed lex»).

4. Медичне право України : практикум / уклад.: І. Я. Сенюта, І. О. Богомазова, О. Ю. Кашинцева, Д. Й. Клапатий, Р. А. Майданик, О. Є. Січкорізі, Х. Я. Терешко, У. Я. Хребтань, Х. М. Шубак; заг. ред. І. Я. Сенюта. Львів: Світ, 2014.

5. Охорона здоров'я і права людини: ресурсний посібник / ред. Дж. Коен, Т. Езер, П. МакАдамс, М. Мілоф; пер. з англ. Н. Шевчук; наук ред. укр. версії І. Сенюта. 5-те вид., доповнене. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2011.

6. Стеценко С. Г., Стеценко В. Ю., Сенюта І. Я. Медичне право України: підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. С. Г. Стеценка. К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 507 с.

7. Сучасне українське медичне право: монографія / за заг.ред. С. Г. Стеценка. К. : Атіка, 2010. 496 с.

8. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

9. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18 березня 2004 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.

10. Миронова Г. А. Приватноправове регулювання особистих немайнових відносин у сфері надання медичної допомоги: монографія. Київ, 2015. 309 с.

Додаткові

11. Актуальні проблеми приватного права: навч. посіб. / Чеховська І. В., Амеліна А. С., Білоус Т. Й. та ін.; Університет ДФС України. Ірпінь, 2017. 420 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 102).

12. Булеца С. Б. Право фізичної особи на життя та здоров'я (порівняльно-правовий аспект): [монографія]. Ужгород: Ліра, 2006. 172 с.

13. Грузєва Т. С. Право на здоров'я в міжнародному і вітчизняному законодавстві. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я в Україні*. 2003. № 3. С.71.

14. Москаленко В. Ф. Охорона здоров'я України у світлі вимог Європейського союзу, конституційних реформ. *Український медичний часопис*: науково-практичний загальномедичний журнал. 2000. № 6 (20).

15. Сенюта І. Медична таємниця: медико-правові аспекти. *Життя і право*: Львівський правничий часопис. 2005. № 1 (13).

16. Сенюта І. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я. *Вісник Львівського університету*. Сер. юридична. Львів, 2004. Вип. 40. С. 24–36.

17. Сенюта І. Право людини на охорону здоров'я як гарантія здійснення права на життя. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2005. Вип. 41. С. 23–33.

18. Чеховська І. В., Білоусюк В. В. Правове регулювання евтаназії: міжнародний досвід. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2019. Випуск 14. С. 23–33. (Серія «Право»).

Інформаційні ресурси

19. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

20. Декларація про політику в галузі дотримання прав пацієнта в Європі / Європейська консультативна нарада ВООЗ з прав пацієнта, 1994. URL: http://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf

21. Європейська хартія прав пацієнтів, листопад 2002 р. URL: <http://www.activecitizenship.net/patients-rights/projects/29-european-charter-of-patients-rights.html>

22. Лісабонська декларація про права пацієнта / Всесвітня медична асоціація. Асамблея ВМА, вересень-жовтень 1981р., переглянута у 2005 р. URL : <http://www.med-pravo.ru/Ethics/LisbonDecl.htm>

23. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, 16.12.1966. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042

24. Міжнародні керівні принципи етики для біомедичних досліджень на людині / Рада міжнародних організацій медичних наук. 2002. URL : http://www.fhi.org/training/fr/retc/pdf_files/cioms.pdf

25. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991. (ред. від 01.12.2005). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/print1394382702105452>

26. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

27. Європейська соціальна хартія / Рада Європи, 03.05.1996. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062

Міжнародні видання

28. Andre den Exter. Human Rights and Biomedicine. Antwerpen. Apeldorn, Portland, 2010.

29. Byrne I., Ezer T., Cohen J., Overall J., Senyuta I. Human Rights in Patient Care: A Practitioner Guide / Under scientific editing of Senyuta I. L'viv: LOBF Publishing House «Medicine and Law», 2012.

30. Charles Foster. Medical Law: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University Press, 2013.

31. Furrow B., Creaney Th., Johnson S., Jost T., Schwarts R. Health Law, Cases, Materials and Problems (abridged edition). Saint Paul, MN, USA: West Publishing Corp, 2013.

32. Samantha Holliday. Reproductive Ethics and the Law: A Comparative Approach. Oxford: Routledge-Cavendish, 2013.

33. Steiner Jr. J.E. Problems In Health Care. Burlington, MA, USA: Jones & Bartlet Learning LLC, 2013.

34. Study Guide on Medical Law / com. by S.D. Riabenko, B.V. Mykhailichenko. – K.: VSV «Medicine», 2014.

35. Биомедицинское право в России и за рубежом [Право на гендерную идентичность: этико-правовые аспекты]: монография / Г. Б. Романовский, Н. Н. Тарусина, А. А. Мохов [и др.]. Москва: Проспект, 2015. 368 с.

36. Iryna V. Chekhovska, Olha M. Balynska, Roman I. Blahuta, Valeriy V. Sereda, Serhii O. Mosondz. EUTHANASIA OR PALLIATIVE CARE: LEGAL PRINCIPLES OF THE IMPLEMENTATION IN THE CONTEXT OF THE REALIZATION OF HUMAN RIGHTS TO LIFE. Wiadomości Lekarskie 2019, tom LXXII, nr 4. P. 677–681.

37. Рабінович П. Європейські стандарти прав людини: онтологічні, гносеологічні та праксеологічні аспекти (у світлі рішень Європейського Суду по правах людини). Гармонізація законодавства України з правом Європейського союзу. Львівський національний університет імені Івана Франка та Університет Ганновер. Львів, 2003.

ТЕМА 5

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ МЕДИЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН

План

5.1. Законодавче забезпечення прав пацієнта: міжнародні стандарти та національні акти.

5.2. Права пацієнта в окремих напрямках медичної діяльності.

5.3. Правове регулювання обов'язків пацієнта в Україні.

5.4. Правове регулювання професійних прав й обов'язків медичних працівників.

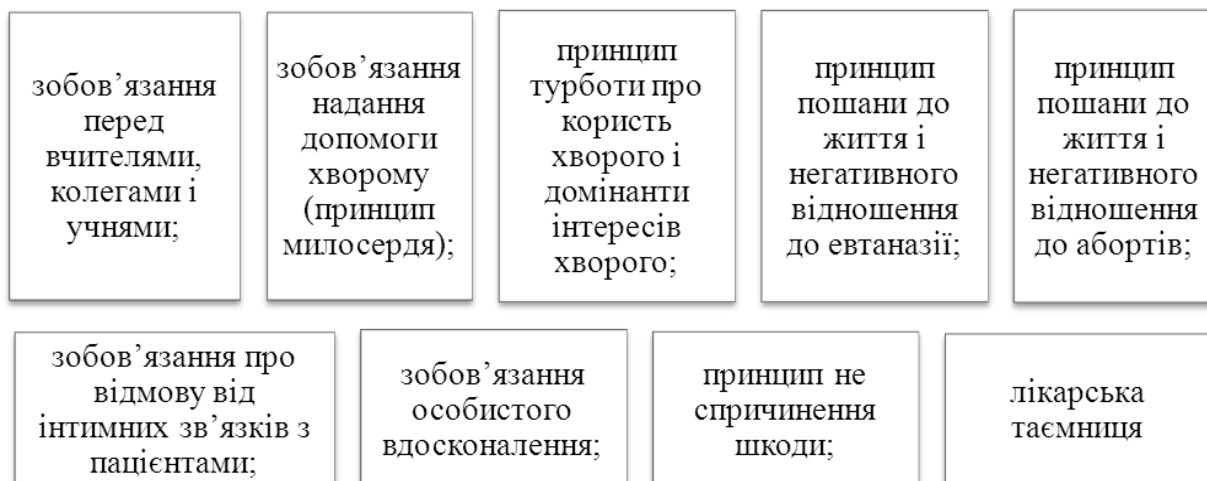
5.5. Професійна етика та медична деонтологія при провадженні медичної практики.

5.1. Законодавче забезпечення прав пацієнта: міжнародні стандарти та національні акти

У найстарішому відомому **Кодексі вавилонського царя Хаммурапі** (? – 1750 р.до.н.е.) уперше приведено законодавчі норми, що стосуються прав, обов'язків лікарів та контролю за їх діяльністю. У своїй діяльності лікарі того часу мали керуватися правилами «Священної книги»

Гіппократ у Стародавній Греції (прибл. 460–377 рр. до н.е.) розробив клятву лікаря, яка увійшла в історію як **клятва Гіппократа**

«Клятва» містить 9 етичних принципів або зобов'язань:

У середньовічній Русі заподіяння лікарем шкоди хворій людині вважалося за навмисний злочин

У Конституції СРСР 1936 р. є статті, що стосуються охорони здоров'я – права на безоплатну медичну допомогу, охорону материнства та дитинства

У 1969 р. було прийнято «Основи законодавства Союзу РСР та союзних республік про охорону здоров'я», в яких задекларовано загальнодоступність та безоплатність медичної допомоги (ст. 4) та визначено правовий статус суб'єктів надання медичної допомоги

З 80-х років досить активно проводиться розробка законів, що захищають права пацієнта.

Кодифікації прав пацієнта:

	УДБПЛ (2005)	Лісабонська декларація (1981)	Конвенція про права людини та біомедицину (1997)	ЄХПІ (2002)
Захист людської гідності	Стаття 3. Людська гід- ність та права людини 1. Людська гідність, права людини та фундаментальні свободи повинні повністю поважатися. 2. Стаття 10. Рівність, спра- ведливість та рівноправність 3. Фундамен- тальна рівність усіх людей у повазі гідності та прав, щоб до них ставилися справедливо та рівноправно	Стаття 10. Право на гідність а) слід завжди поважати людську гідність і право пацієнтів на недоторканість приватного життя, а також їхні культурні і моральні цінності при наданні медичної допомоги і в ході практичного медичного навчання	Стаття 1. Ціль та предмет Сторони цієї конвенції зобов'язані захищати гідність та індивідуаль- ність усіх людей і гарантувати це право кожному без дискримінації поважати їх цілісність та інші права і фундамент- тальні свободи щодо біології та медицини	
Відсутність дискримі- нації	Стаття 11. Відсутність дискримінації та стигматизації Жодна людина або група не повинна піддаватися дискримінації або стигматизації будь-якого підґрунтя, що порушують права людини та її фундаментальні свободи	Стаття 1. Право на високоякісне медичне обслуговування а) будь-яка особа має право на відповідне медичне обслуговування без будь-яких обмежень	Стаття 11. Відсутність дискриміна- ції Будь-яка форма дискримінації проти людини, що базується на ґрунті його або її генетичної спадковості, заборонена	Стаття 2. Право на доступ Медичні послуги повинні бути рівно- доступними для кожного без будь-якої дискримі- нації

	УДБПЛ (2005)	Лісабонська декларація (1981)	Конвенція про права людини та біомедицину (1997)	ЄХПІ (2002)
Переважне право пацієнта	Стаття 3. Людська гідність та права людини 2. Інтереси та благополуччя людини повинні бути вищими за інтерес науки або суспільства	Стаття 1. Право на високоякісне медичне обслуговування в) лікування будь-якого пацієнта проводиться виключно в інтересах його здоров'я	Стаття 2. Переважне право людини Інтереси та благополуччя людини повинні бути вищі за інтереси науки або суспільства	
Доступ до медичних послуг	Стаття 14. Соціальна відповідаль- ність та охорона здоров'я 2. ... прогрес в науці та техніці повинен вплинути на поліпшення: (а) доступ до якісної медицини та життєво необхідних ліків, особливо для здоров'я жінок та дітей, тому що здоров'я є невід'ємною частиною життя і тому повинно вважатися соціальним та людським благом		Стаття 3. Рівноправний доступ до медичних послуг Сторони, беручи до уваги медичні потреби та наявні ресурси, повинні зробити усе можливе для надання рівноправного доступу до медичних послуг відповідної якості	Стаття 2. Право на доступ Кожна людина має право доступу до медичних послуг, що потрібні для його/її здоров'я...

	УДБПЛ (2005)	Лісабонська декларація (1981)	Конвенція про права людини та біомеди- цину (1997)	ЄХПІ (2002)
Якість медичних послуг		Стаття 1. Право на високоякісне медичне обслуговування б) ... лікування повинно надаватися згідно з загально затвердженими медичними принципами. г) забезпечення якості завжди має бути невід'ємною частиною охорони здоров'я. Зокрема, лікарям слід прийняти на себе обов'язки із забезпечення якості медичних послуг	Стаття 4. Професійні стандарти Будь-яка діяльність у сфері медицини, у тому числі дос- лідження, повинно впроваджу- ватися згідно з актуальними професій- ними обов'язками та стандартами	Стаття 8. Право на дотримання стандартів якості Кожна людина має право доступу до високоякісних медичних послуг на умо- вах дотримання стандартів якості лікування. Право на якісну медичну допомогу вима- гає від медич- них закладів та лікарів надавати задовільний рівень послуг комфорту та людських відносин ...
Індиві- дуальна автономія	Стаття 5. Автономія та індивідуальна відповідальність Людина вправі приймати рішення і нести відповідальність за ці рішення, поважати автономію інших. Якщо людина не в змозі проявити таку автономію, необхідно взяти заходів для захисту її прав та інтересів	3. Право на самостійність а) пацієнт має право на самостійне прийняття рішень стосовно себе. Лікар повинен поінформувати пацієнта щодо наслідків його/її рішення		5. Право на вільний вибір Кожна людина має право вільно обирати різні види лікувань, процедури та лікарів на основі адекватної інформації. Пацієнт має право обирати метод діагностики та лікування, лікаря/лікарню..

	УДБПЛ (2005)	Лісабонська декларація (1981)	Конвенція про права людини та біомедици- ну (1997)	ЄХПП (2002)
Інформація		7. Право на інформацію а) пацієнт має право отримувати інформацію про стан свого здоров'я, знайомитись з медичною документацією, у тому числі про медичні факти, що стосуються її/його стану здоров'я	Стаття 10. Приватне життя та право на інформацію 2. Кожна людина має право отримувати будь-яку медичну інформацію, що була зібрана	Стаття 3. Право на інформацію Кожна людина має право отримати інформацію щодо свого здоров'я, медичних послуг та їх використання, у тому числі наукові дослідження та технологічні інновації
Інформована згода	Стаття 6. Згода	Стаття 3. Право на самостійність б) психічно здоровий, дорослий пацієнт має право давати або утримуватися від згоди на отримання будь-якої діагностичної процедури або лікування. Пацієнт має право на інформацію, необхідну для прийняття її/його рішення	Стаття 5. Загальне правило Будь-яка медична процедура може проводитись тільки після того, як пацієнт вільно надасть інформовану згоду	Стаття 4. Право на згоду Кожна людина має право доступу до повної інформації, що допоможе їй/йому активно брати участь у прийнятті рішення щодо його/її здоров'я;

	УДБПЛ (2005)	Лісабонська декларація (1981)	Конвенція про права людини та біомедицину (1997)	ЄХПП (2002)
Особи, які не в змозі надати інформовану згоду	<p>Стаття 7. Особи, які не змогли надати інформовану згоду Особливий захист необхідно надавати особам, які не в змозі надати згоду: (а) дозвіл на дослідження та медичну допомогу необхідно отримати в інтересах людини. Однак зацікавлена особа повинна брати участь у прийнятті рішень, наданні або ненаданні згоди</p>	<p>Стаття 4. Непритомний пацієнт а) у випадку якщо пацієнт непритомний або не може виразити своєї волі, необхідно отримати інформовану згоду від законного представника</p> <p>Стаття 5. Пацієнт, який за законом не має права приймати рішення самостійно а) у разі якщо пацієнт неповнолітній або недієздатний, необхідно отримати згоду від законного представника. Тим не менш, повинен повністю брати участь у процесі прийняття рішення</p>	<p>Стаття 6. Захист осіб, які не можуть надати згоду 1) процедура може проводитися над особою, яка не в змозі дати згоду, але для її прямої користі</p> <p>Стаття 7. Захист осіб з психічними розладами</p> <p>Стаття 8. Невідкладні ситуації</p> <p>Стаття 9. Раніше висловлені бажання</p>	<p>Стаття 4. Право на згоду Обставини, які визначають, коли законний представник повинен надати інформовану згоду, коли неповнолітня або недієздатна особа повинна брати участь щодо свого здоров'я. Необхідно отримати інформовану згоду пацієнта</p>

	УДБПЛ (2005)	Лісабонська декларація (1981)	Конвенція про права людини та біомедицину (1997)	ЄХПІ (2002)
Приватність і конфіден- ційність	Стаття 9. Приватність і конфіден- ційність Приватність осіб та конфі- денційність їх особистої інформації повинні поважатись	8. Право на конфіденцій- ність а) інформація, що стосується стану здоров'я пацієнта, медичних станів, діагнозу, прогнозу або лікування, та інша особиста інформація повинні бути конфіденцій- ними навіть після смерті	Стаття 10. Приватне життя та право на інформацію У кожного є право поважати приватне життя, базуючись на інформації про його/її стан здоров'я	Стаття 6. Право на приватність на конфіден- ційність Кожна людина має право на конфіденцій- ність особистих даних, у тому числі інформацію щодо його/її стану здоров'я та потенційної діагностики або терапевтичних процедур

Права пацієнтів згідно з законодавством України

Право на профілактичні заходи

Конституція України

- **Ст. 49 (ч. 1, 2)** «Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 3 (ч. 1), 4 (п. 7), 6, 10 (п. «а», «б»), 31, 32, 42, 43 (ч. 1), 53, 78 (п. «а»)**
- **Ст. 4.** Основні принципи охорони здоров'я (п. 7) «попереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний, екологічний та медичний підхід до охорони здоров'я».
- **Ст. 10.** Громадяни України зобов'язані: а) піклуватись про своє здоров'я та здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян; б) у передбачених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення».

Основні нормативно-правові акти:

- **Цивільний кодекс України (ЦКУ) Ст. 283, 286 (ч. 4).** «4. Фізична особа може бути зобов'язана до проходження медичного огляду у випадках, встановлених законодавством».
- ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» 1994 р., ЗУ «Про захист від інфекційних захворювань» 2000 р., ЗУ «Про протидію захворюванню туберкульозом» 2001 р., Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір»: розпорядження КМУ від 31.10.2011 № 1164-р.
- «Про порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій: Наказ МОЗУ від 21.05.2007 № 246. «Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні і контроль якості та обороту медичних імунобіологічних препаратів: наказ МОЗУ від 16.09.2011 № 595,
«Про дотримання порядку прийняття дитини у дошкільний учбовий заклад: Лист МОНУ від 25.05.2011 № 1/9-389.

Правомірні дії. Гр. К., 2012 р.н., разом з матір'ю звернувся до амбулаторно-поліклінічного закладу для проведення щеплення. Медсестра оглянула пацієнта, зокрема поміряла температуру тіла, проінформувала його та його матір про можливі побічні

прояви в поствакцинальний період, отримала згоду у письмовій формі від гр. К. і його матері. Тільки після цього медсестра зробила щеплення.

Неправомірні дії. Гр. Н. надала документи свого чотирьохлітнього сина для прийняття його у дитячий садочок. Директор закладу відмовила у прийомі через те, що син гр. Н. отримав щеплення з порушенням строків і що це становитиме небезпеку для інших дітей. Мати пояснила директору закладу, що її син не зміг пройти щеплення вчасно у зв'язку з медичними протипоказаннями, а також зауважила, що у неї є рішення консилиуму лікарів, яким передбачена можливість дитини бути зарахованим і відвідувати дитячий садочок. Директор свого рішення не змінила, відмовила у прийнятті дитини у дитячий садочок.

Право на доступність

Конституція України

- Ст. 49 (ч. 1, 3)

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 4 (ч. 4), 6
- Ст. 4. Основні принципи охорони здоров'я: ч. 4 рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної допомоги та інших послуг у сфері охорони здоров'я»

Основні нормативно-правові акти:

- ЦКУ ст. 284, 283 Право на охорону здоров'я: 1. Фізична особа має право на охорону її здоров'я.
- Закон України «Про вдосконалення державного регулювання цін на лікарські засоби та вироби медичного призначення, що закуповуються за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів: постанова КМУ від 08.08.2011 № 932, Концепція управління якістю медичної допомоги в галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2020 р.: наказ МОЗУ від 01.08.2011 № 454, «Про затвердження Галузевої програми стандартизації медичної допомоги на період до 2020 р.: Наказ МОЗУ від 19.09.2011 № 597.

Право на безкоштовну медичну допомогу

Конституція України

- Ст. 49 (ч. 3)

Основні нормативно-правові акти:

- **Кримінальний кодекс України, ст. 184 (ч. 1), 354**, ЗУ «Про захист населення від інфекційних захворювань» 2000 р., ЗУ «Про протидію захворюванню на туберкульоз» 2012, ЗУ «Про охорону дитинства» 2001 р. Програма надання громадянам гарантованої державою безкоштовної медичної допомоги: постанова КМУ від 11.07.2002 № 955, Рішення Конституційного Суду України (справа про безкоштовну медичну допомогу) звернення 53 народних депутатів від 29.05.2002, Рішення Конституційного Суду України (справа про платні медичні послуги) звернення 66 народних депутатів від 25.11.1998.

Правомірні дії. Гр. Ю., ВІЛ-інфікований, звернувся за місцем проживання до лікаря-гастроентеролога із скаргою на біль в ділянці шлунку. Після обстеження пацієнта був встановлений діагноз – виразкова хвороба шлунку. Лікар зазначив, що пацієнт може лікуватись амбулаторно, призначив йому курс лікування та виписав рецепт, пояснивши, що хворий має право на безкоштовне отримання лікарських препаратів в аптеках, оскільки ВІЛ-інфіковані незалежно від захворювання мають право на безкоштовне отримання лікарських препаратів за наявності в них будь-яких інших захворювань.

Неправомірні дії. У приймальне відділення звернувся чоловік середнього віку із скаргою на біль у грудях. Замість того, щоб терміново надати хворому допомогу, його родичів відправили сплачувати благодійні внески у два фонди при лікарня, а хворий у цей час самотійно пересувався по коридорах приймального відділення, що призвело до різкого погіршення його стану. Згодом пацієнту було поставлено діагноз – інфаркт міокарда. Після інтенсивних реанімаційних заходів, стаціонарного і тривалого реабілітаційного лікування хворий залишився живий, але йому була встановлена друга група інвалідності.

Право на інформацію

Конституція України

- **Ст. 32 (ч. 3), 34** «Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 29, 6 (п. «е»)** достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення, включаючи існуючі і можливі фактори ризику та їх ступінь».

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 302, 285.** «Право на інформацію про стан свого здоров'я: повнолітня фізична особа має право на достовірну і повну інформацію про стан свого здоров'я, у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються її здоров'я»,
- **ЗУ «Про інформацію» 2011р., ЗУ «Про захист прав споживачів» 2005 р., ЗУ «Про захист персональних даних» 2010 р., ЗУ «Про доступ до публічної інформації» 2011 р., «Про перелік відомостей, що містять службову та конфіденційну інформацію в МЗ України: наказ МОЗУ від 16.08.2011 № 517.**

Правомірні дії. Гр. Н. звернувся з письмовою заявою до головного лікаря закладу охорони здоров'я із проханням надати копію медичної карти стаціонарного хворого і рентгенологічні знімки свого сина гр. К., 2013 р.н., які необхідні йому для отримання консультації спеціалістів Інституту травматології і ортопедії АМН України. Головний лікар, розглянувши заяву гр. Н., надав заявителью необхідну медичну документацію.

Неправомірні дії. Дружина гр. М., який помер в одній із лікарень м. Х., направила у встановленому законом порядку головному лікарю лікувального закладу заяву з проханням надати медичну документацію, зокрема копії медичних документів, що необхідні їй для з'ясування дійсних обставин смерті чоловіка і захисту інтересів правонаступників (двох її неповнолітніх дітей).

У відповідь на своє звернення заявниця отримала лист, підписаний головним лікарем, в якому повідомлялось, що її вимоги отримати медичну інформацію суперечать ст. 39 і 40 ЗУ «Основи...», а вимога надання копій документів порушує норми ЗУ «Про інформацію» та «про звернення громадян», оскільки документи, які вона хотіла б отримати, можуть бути надані тільки органам прокуратури, суду у встановленому законом порядку.

Право на згоду

Конституція України

- Ст. 28 (ч. 3), 29 (ч. 1)
- ч. 3 «Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям»;
- ч. 1 «Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 42–44
- Ст. 43 ч. 1 «Згода інформованого відповідно до статті 39 цих Основ пацієнта необхідна для застосування методів діагностики, профілактики та лікування. Щодо пацієнта віком до 14 років (малолітнього пацієнта), а також пацієнта, визнаного в установленому законом порядку недієздатним, медичне втручання здійснюється за згодою їх законних представників».

Основні нормативно-правові акти:

- ЦКУ ст. 289, 284 (ч. 3, 4, 5), «3. Надання медичної допомоги фізичній особі, яка досягла чотирнадцяти років, провадиться за її згодою. 4. Повнолітня дієздатна фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, має право відмовитися від лікування».
- Ст. 286 (ч. 4) «4. Фізична особа може бути зобов'язана до проходження медичного огляду у випадках, встановлених законодавством».
- ККУ ст. 151, ЗУ «Про психіатричну допомогу» 2000 р., «Про затвердження форми первинної облікової документації № 063-2/о «Інформована згода і оцінка стану здоров'я особи або дитини одним із батьків або іншим законним представником дитини на проведення щеплень або туберкулінодіагностики» і Інструкції з її заповнення: наказ МОЗУ від 31.12.2009 № 1086.

Критеріями правомірності згоди або відмови пацієнта від медичного втручання є:

1. Інформованість.
2. Добровільність.
3. Компетентність.

Інформація, яка повинна бути надана пацієнту, складається з **двох блоків**, а саме: загального, тобто *медичної інформації*, і спеціального, тобто інформації, яка стосується запропонованого *медичного втручання* в кожному конкретному випадку, а не в цілому методів лікування конкретного захворювання.

Медична інформація: а) стан здоров'я людини; б) історія його хвороби; в) мета запропонованих досліджень і лікувальних заходів; г) прогноз можливого розвитку захворювання; д) ризик для життя і здоров'я.

Інформація про медичне втручання: а) мета медичного втручання; б) тривалість медичного втручання; в) наслідки медичного втручання; г) альтернативні методи лікування захворювання; д) прогноз і ризик майбутнього медичного втручання.

Форма згоди і відмови від медичного втручання: письмова і усна (у присутності свідків).

Право на повагу до часу пацієнтів

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 34 (ч. 2), 78 (п. «а» ч. 1)** «а) сприяти охороні та зміцненню здоров'я людей, запобіганню і лікуванню захворювань, надавати своєчасну та кваліфіковану медичну і лікарську допомогу».

Основні нормативно-правові акти:

- Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір»: розпорядження КМУ від 31.10.2011 № 1164-р., Концепція управління якістю медичної допомоги в галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2020 р.: наказ МОЗУ від 01.08.2011 № 454.

Право на свободу вибору

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 6 (п. «д»), 34 (ч. 2), 36, 38 «Кожний пацієнт, який досяг чотирнадцяти років і який звернувся за наданням йому медичної допомоги, має право на вільний вибір лікаря, якщо останній може запропонувати свої послуги, та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій. Кожний пацієнт має право, коли це виправдано його станом, бути прийнятим у будь-якому закладі охорони здоров'я за своїм вибором, якщо заклад має можливість забезпечити відповідне лікування».

Основні нормативно-правові акти:

- ЦКУ ст. 633, 284 (ч. 2) «2. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років і яка звернулася за наданням їй медичної допомоги, має право на вибір лікаря та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій».
- ЗУ «Про захист прав споживачів» (ст. 21), «Про затвердження Порядку вибору і заміни лікаря первинної медичної (медико-санітарної) допомоги і форм первинної облікової документації: Наказ МОЗУ від 04.11.2011 № 756.

Правомірні дії. Гр. П. захворів, перебуваючи у своїх родичів в іншому місті, не за місцем своєї реєстрації. Він викликав дільничного лікаря, який надав хворому медичну допомогу, проте відмовився видавати йому лист непрацездатності на тій підставі, що гр. П. не зареєстрований за цією адресою. Хворий звернувся до головного лікаря амбулаторно-поліклінічного закладу за місцем свого перебування із заявою про отримання листа непрацездатності, який йому було надано за підписом головного лікаря.

Неправомірні дії. Гр. Н., 1958 р.н., звернулася із заявою до головного лікаря амбулаторно-поліклінічного закладу з вимогою замінити дільничного лікаря. Свою вимогу вона мотивувала тим, що лікар неуважний, неякісно виконує свої обов'язки. Головний лікар категорично відмовив хворій у заміні лікаря і запропонував звернутися в приватний заклад охорони здоров'я, оскільки у нього всі лікарі перевантажені і не можуть бути уважними до кожного пацієнта.

Право на приватність і конфіденційність

Конституція України

- **Ст. 34, 32 (ч. 1, 2)** «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 39-1, 40, 78 («Г»)**
- **Ст. 39-1** «Обов'язок надання медичної інформації». Пацієнт, який досяг повноліття, має право на отримання достовірної і повної інформації про стан свого здоров'я, у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються його здоров'я».
- **Ст. 40** «Лікарська таємниця». Медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків. При використанні інформації, що становить лікарську таємницю, в навчальному процесі, науково-дослідній роботі, в тому числі у випадках її публікації у спеціальній літературі, повинна бути забезпечена анонімність пацієнта».

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 285 (ч. 4), 286;**
- **ст. 285 (ч. 4)** «4. У разі смерті фізичної особи члени її сім'ї або інші фізичні особи, уповноважені ними, мають право бути присутніми при дослідженні причин її смерті та ознайомитись із висновками щодо причин смерті, а також право на оскарження цих висновків до суду»;
- **Ст. 286** «Право на таємницю про стан здоров'я»;
- **ККУ ст. 132, 145** Незаконне розголошення лікарської таємниці.

Право на якісну медичну допомогу

Конституція України

- **Ст. 49 (ч. 1)** «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 14-1, 33, ч. 2 ст. 34, ст. 35-35-5, 78 (п. «а»), 6 (п. «д»)**, «кваліфіковану медичну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря, вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій і закладу охорони здоров'я».

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 284 (ч. 1)** «1. Фізична особа має право на надання їй медичної допомоги»;
- **ККУ ст. 139, 140** ненадання допомоги хворому медичним працівником, неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником;
- «Про управління якістю медичної допомоги: наказ МОЗУ від 24.02.2010 № 163, «Про затвердження індикаторів якості медичної допомоги: наказ МОЗУ від 02.11.2011 № 743.

Держава забезпечує *якість і безпеку медичної допомоги* пацієнтам завдяки відповідній системі сертифікації, ліцензування, акредитації і стандартизації, а також відповідній підготовці і перепідготовці медичного і фармацевтичного персоналу на підставі діючих державних стандартів навчання, і здійснює контрольні функції щодо будь-якої медичної практики.

Право на безпеку

Конституція України

- Ст. 49 (ч. 1)

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 44, 42. «Медичне втручання (застосування методів діагностики, профілактики або лікування, пов'язаних із впливом на організм людини) допускається лише в тому разі, коли воно не може завдати шкоди здоров'ю пацієнта».

Основні нормативно-правові акти:

- ЦКУ ст. 284 (ч. 1), ККУ ст. 139, 140;
- ЗУ «Про захист прав споживачів» 1991 р. ст. 4 (п. 3 ч. 1), 6 (п. 3 ч. 1), «Про рекламу» 1996 р., «Про затвердження тимчасового галузевого класифікатора медичних процедур (послуг) і хірургічних операцій: наказ МОЗУ від 14.02.2007 № 7.

Право на інновації

Конституція України

- Ст. 28 (ч. 3) «Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 47, 48, 51, 45 «Застосування медико-біологічних експериментів на людях допускається із суспільно корисною метою за умови їх наукової обґрунтованості, переваги можливого успіху над ризиком спричинення тяжких наслідків для здоров'я або життя, гласності застосування експерименту, повної інформованості і вільної згоди повнолітньої дієздатної фізичної особи, яка підлягає експерименту, щодо вимог його застосування, а також за умови збереження в необхідних випадках лікарської таємниці».

Основні нормативно-правові акти:

- ЦКУ ст. 290, 281 (ч. 3, 7) «3. Медичні, наукові та інші дослідження можуть провадитися лише щодо повнолітньої дієздатної фізичної особи за її вільною згодою», ст. 289 (ч. 4), «4. Фізична особа має право розпорядитися щодо передачі після її смерті органів та інших анатомічних матеріалів її тіла науковим, медичним або навчальним закладам», Сімейний кодекс України ст. 123, ЗУ «Про заборону репродуктивного клонування людини» 2004 р.

Право на уникнення, за можливості, страждань та болю

Конституція України

- **Ст. 3, 28 (ч. 2)** «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 6, 8 (ч. 2), 35-4, 52**

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 289 (ч. 2)** «2. Фізична особа не може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»;
- «Про затвердження Клінічного протоколу надання паліативної допомоги, симптоматичної і патогенетичної терапії хворим ВІЛ-інфекцією/СНІДом: наказ МОЗУ від 03.07.2007 № 368,
«Про затвердження Порядку обороту наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я України: наказ МОЗУ від 21.01.2010 № 11.

Право на індивідуальний підхід до лікування

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 6 (п. «д» ч. 1), 35-1-35-5, 38 (ч. 1), 39 (ч. 3), 43 (ч. 3)**. У ст. 6 і 38 вказано про вибір методів лікування за рекомендацією лікаря, а в ст. 39 йдеться про право на медичну інформацію.

Основні нормативно-правові акти:

- «Про затвердження Уніфікованої методики розробки клінічних настанов, медичних стандартів, уніфікованих клінічних протоколів медичної допомоги, локальних протоколів медичної допомоги (клінічних маршрутів пацієнтів) на принципах доказової медицини: наказ МОЗУ від 19.02.2009 № 102/18.

Право на подання скарги

Конституція України

- **Ст. 40** «Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 6 (п. «ї»)** «і) оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я».

Основні нормативно-правові акти:

- ЗУ «Про звернення громадян України» 1996 р.

Право на захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних зі станом здоров'я

Передбачено лише в нормативно-правових актах України

Конституція України

- **Ст. 21, 22 (ч. 2, 3), 24 (ч. 2)**

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 6 (п. «и», 9)** «и) правовий захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних зі станом здоров'я».

Основні нормативно-правові акти:

- ЗУ «Про надання психіатричної допомоги» 2000 р., ЗУ «Про захист населення від інфекційних хвороб» 2000 р., ЗУ «Про протидію захворюванню туберкульозом» 2001 р.

Право на повагу гідності при наданні медичної допомоги

Передбачено лише в нормативно-правових актах України

Конституція України

- **Ст. 64, 68, 28 ч. 1, 2** «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню».

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 297** «Право на повагу до гідності та честі 1. Кожен має право на повагу до його гідності та честі. 2. Гідність та честь фізичної особи є недоторканими. 3. Фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності та честі».

Право на компенсацію

Конституція України

- **Ст. 3 (ч. 1)** «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 6** (п. «і», «ї»)

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 22 (ч. 1), 23, 906, 1166 (ч. 1,2), 1167 (ч. 1), 1168, 1195-1203, 1209**
- **ст. 22 (ч. 1)** «1. Особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування»;
- **ст. 23 ч. 1** «1. Особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав»;
- **ст. 1167 ч. 1** «1. Моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини»;
- **ст. 1168** «Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи 1. Моральна шкода, завдана каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, може бути відшкодована одноразово або шляхом здійснення щомісячних платежів. 2. Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи, відшкодовується її чоловікові (дружині), батькам (усиновлювачам), дітям (усиновленим), а також особам, які проживали з нею однією сім'єю».

Право на життя

Передбачено лише в нормативно-правових актах України

Конституція України

- **Ст. 3, 21, 27, 64) Ст. 27** «Кожна людина має невід’ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов’язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров’я, життя і здоров’я інших людей від протиправних посягань».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров’я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 50, 52 (ч. 3)** «Медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань».

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 281**
- «Право на життя; 1. Фізична особа має невід’ємне право на життя. 2. Фізична особа не може бути позбавлена життя. Фізична особа має право захищати своє життя та здоров’я, а також життя та здоров’я іншої фізичної особи від протиправних посягань будь-якими засобами, не забороненими законом. 3. Медичні, наукові та інші дослідження можуть проводитися лише щодо повнолітньої дієздатної фізичної особи за її вільною згодою. Клінічні випробування лікарських засобів проводяться відповідно до закону. 4. Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя. 5. Стерилізація може відбутися лише за бажанням повнолітньої фізичної особи. 6. Штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки. У випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведено при вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів. Перелік обставин, що дозволяють переривання вагітності після дванадцяти тижнів вагітності, встановлюється законодавством. 7. Повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством».

5.2. Права пацієнта в окремих напрямках медичної діяльності

Трансплантологія

донор (людина, що віддає орган або тканину)

реципієнт (хворий, якому пересаджується орган або тканина)

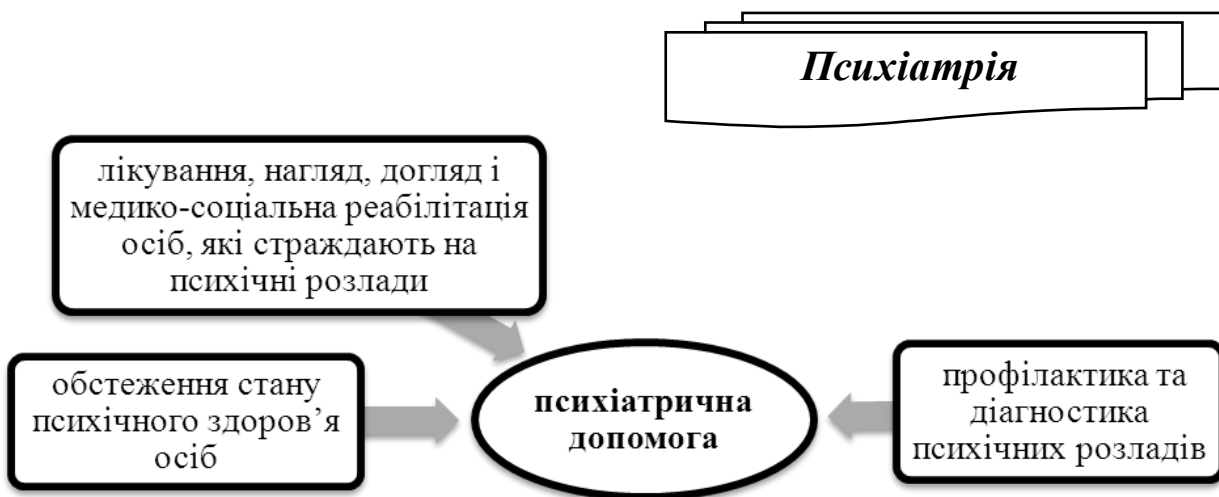
Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 17.05.2018 № 2427-VIII.

пацієнт

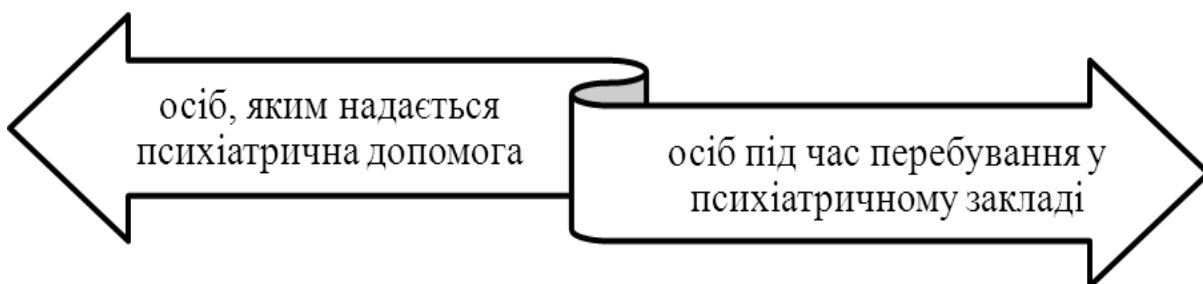
реципієнт

(Стаття 22) 1. Живий донор, який надав анатомічні матеріали, **має право** на безоплатне медичне обстеження, безпосередньо пов'язане з донорством анатомічних матеріалів; безоплатну медичну допомогу у разі виникнення хвороб чи ускладнень здоров'я у зв'язку з донорством анатомічних матеріалів; перевагу в отриманні анатомічних матеріалів у разі необхідності проведення йому трансплантації.
2. Живому донору після вилучення у нього анатомічних матеріалів надається одноразова оплачувана відпустка у зв'язку з донорством анатомічних матеріалів тривалістю три календарні дні без урахування святкових і неробочих днів, яка за заявою донора може бути приєднана до щорічної відпустки в поточному робочому році

- *спеціальні права* перед проведенням операції, спрямованої на пересадку йому необхідного органу чи тканини: на трансплантацію як метод лікування за наявності медичних показань, коли усунення небезпеки для життя або відновлення здоров'я іншими методами лікування неможливе; згоду та об'єктивне інформування щодо цього методу лікування; відмову від застосування трансплантації як методу лікування

**Закон України «Про психіатричну допомогу»
від 22 лютого 2000 року
містить положення щодо прав:**

Імунопрофілактика

Профілактичні щеплення – це введення в організм людини медичних імунобіологічних препаратів для створення специфічної несприйнятливості до інфекційних хвороб

Імунопрофілактика інфекційних хвороб
– це система заходів, що здійснюються з метою попередження, обмеження розповсюдження і ліквідації інфекційних хвороб шляхом проведення профілактичних щеплень

- отримання інформації про свої права, пов'язані з наданням психіатричної допомоги;
- одержання психіатричної та соціальної допомоги в умовах, що відповідають вимогам санітарного законодавства;
- відмову від надання психіатричної допомоги, за винятком випадків її надання в примусовому порядку, передбаченому законом;
- усі види медико-санітарної допомоги за медичними показаннями;
- одержання психіатричної допомоги в найменш обмежених, відповідно до їх психічного стану, умовах, якщо можливо за місцем проживання цих осіб, членів їх сім'ї, інших родичів або законних представників;
- утримання в психіатричному закладі лише протягом строку, необхідного для обстеження та лікування;
- попередню згоду або відмову в будь-який час від застосування нових методів діагностики і лікування та лікарських засобів чи від участі у навчальному процесі;
- безпечність надання психіатричної допомоги;
- безоплатне надання медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я;
- безоплатну юридичну допомогу з питань, пов'язаних з наданням їм психіатричної допомоги;
- альтернативний, за власним бажанням, психіатричний огляд та залучення до участі в роботі комісії лікарів-психіатрів з питань надання психіатричної допомоги будь-якого фахівця, який бере участь у наданні психіатричної допомоги, за погодженням з ним;
- збереження права на жиле приміщення за місцем їх постійного проживання протягом часу надання їм стаціонарної психіатричної допомоги;
- особисту участь у судових засіданнях при вирішенні питань, пов'язаних з наданням їм психіатричної допомоги та обмеженням у зв'язку з цим їх прав;
- відшкодування заподіяної їм шкоди або шкоди їх майну внаслідок незаконного поміщення до психіатричного закладу чи психоневрологічного закладу для соціального захисту або внаслідок незабезпечення безпечних умов надання психіатричної допомоги або розголошення конфіденційних відомостей про стан психічного здоров'я і надання психіатричної допомоги;
- одержання винагороди за фактично виконану роботу нарівні з іншими громадянами
- спілкування з іншими особами, в тому числі з адвокатом або іншим законним представником, без присутності сторонніх осіб згідно з правилами внутрішнього розпорядку психіатричного закладу;
- повідомлення будь-якої особи за своїм вибором про надання їм психіатричної допомоги;
- забезпечення таємниці листування при відправці та отриманні будь-якої кореспонденції;
- доступ до засобів масової інформації;
- дозволя, заняття творчою діяльністю;
- відправлення релігійних обрядів, дотримання релігійних канонів;
- звернення безпосередньо до керівника або завідуючого відділенням психіатричного закладу з питань надання психіатричної допомоги, виписки з психіатричного закладу та дотримання прав, передбачених цим Законом;
- допомогу з загальнообов'язкового державного соціального страхування або пенсію згідно з законодавством;
- за рішенням лікаря-психіатра (комісії лікарів-психіатрів) в інтересах захисту їх здоров'я чи безпеки, а також в інтересах здоров'я або безпеки інших осіб можуть бути обмежені:*
- приймати відвідувачів наодинці;
- придбавати і використовувати предмети повсякденного вжитку;
- перебувати на самоті

**Закон України від 6 квітня 2000 р.
«Про захист населення від інфекційних хвороб»**

Повнолітнім дієздатним громадянам профілактичні щеплення проводяться за їх згодою після надання об'єктивної інформації про щеплення, наслідки відмови від них та можливі поствакцинальні ускладнення

Особам, які не досягли чотирнадцятирічного віку чи визнані у встановленому законом порядку недієздатними, профілактичні щеплення проводяться за згодою їх об'єктивно інформованих батьків або інших законних представників

Особам віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років чи визнаним судом обмежено дієздатними профілактичні щеплення проводяться за їх згодою після надання об'єктивної інформації та за згодою об'єктивно інформованих батьків або інших законних представників цих осіб

Якщо особа та (або) її законні представники відмовляються від обов'язкових профілактичних щеплень, лікар має право взяти у них відповідне письмове підтвердження, а в разі відмови дати таке підтвердження – засвідчити це актом у присутності свідків

Відсутність профілактичних щеплень тягне:

- заборону для громадян на виїзд у країни, перебування у яких відповідно до міжнародних медико-санітарних правил або міжнародних договорів України вимагає конкретних профілактичних щеплень;
- відмова в прийомі громадян до навчальних, оздоровчих та інших дитячих закладів;
- усунення від роботи працівників окремих професій, виробництв та організацій, діяльність яких може призвести до зараження цих працівників та (або) поширення ними інфекційних хвороб.

Попередження розповсюдження туберкульозу

За даними ВООЗ, у світі щороку реєструється 8,9 мільйона хворих на туберкульоз, від якого помирає 1,7 мільйона осіб.

Ця хвороба займає перше місце у структурі смертності від інфекційних та паразитарних хвороб.

У контексті прав пацієнтів у цьому напрямі медичної діяльності необхідно зазначити, що **Закон України від 5 липня 2001 р. «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз»** не містить статті, яка б чітко регламентувала права осіб, хворих на туберкульоз.

Аналіз Закону дає можливість виділити такі права пацієнтів, хворих на туберкульоз:

1. Лікувально-профілактична допомога у державних і комунальних закладах охорони здоров'я та наукових установах, медичний (диспансерний) нагляд, а також санаторно-курортне лікування у спеціалізованих протитуберкульозних санаторіях надаються безоплатно

2. Під час лікування безперерійно та безоплатно забезпечуються протитуберкульозними препаратами в кількості та асортименті, встановлених центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я у стандарті лікування хворих на туберкульоз

3. Хворі на заразні форми туберкульозу, які проживають у гуртожитках, а також в одній кімнаті разом з іншими членами сім'ї або в перенаселених квартирах, мають право на першочергове отримання житла в порядку, встановленому законодавством

4. Хворі на активні форми туберкульозу та діти і підлітки, інфіковані мікобактеріями туберкульозу, під час лікування в протитуберкульозних стаціонарах і санаторіях безоплатно забезпечуються харчуванням за підвищеними нормами

5. Вперше виявленим хворим на активні форми туберкульозу та хворим із рецидивом туберкульозу листок непрацездатності може видаватися на весь визначений лікарем період проведення основного курсу лікування

6. Власник або уповноважений ним орган підприємства, установи, організації усіх форм власності не має права звільнити працівника у зв'язку з його захворюванням на туберкульоз, крім випадків, коли такі особи можуть бути визнані тимчасово або постійно непридатними

7. На весь період лікування хворого на туберкульоз за ним зберігається місце роботи

Попередження розповсюдження ВІЛ-інфекції

Закон України від 12 грудня 1991 р. «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення» передбачає наявність таких прав осіб, у яких виявлена ВІЛ-інфекція:

1. Відомості про результати медичного огляду, наявність чи відсутність ВІЛ-інфекції в особі, яка пройшла медичний огляд, є конфіденційними та становлять лікарську таємницю

2. Відшкодування збитків, пов'язаних з обмеженням їх прав, яке мало місце внаслідок розголошення інформації про факт зараження цих осіб вірусом імунodefіциту людини

3. Безоплатне забезпечення ліками, необхідними для лікування будь-якого наявного у них захворювання, засобами особистої профілактики та на психосоціальну підтримку

4. Безоплатний проїзд до місця лікування і у зворотному напрямку за рахунок лікувальної установи, яка видала направлення на лікування

5. Користування ізольованою житловою кімнатою

6. Участь ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД осіб у випробуваннях медичних засобів і методів, науковому вивченні або навчальному процесі, фотографуванні, відео- та кінозйомках проводиться тільки за їх згодою

7. Використання крові та інших біологічних матеріалів ВІЛ-інфікованих або хворих на СНІД осіб для наукових досліджень провадиться лише за їх згодою і передбачає компенсацію в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України

8. Забороняється відмова у прийнятті до лікувальних закладів, у поданні медичної допомоги, ущемлення інших прав осіб на підставі того, що вони є ВІЛ-інфікованими чи хворими на СНІД, а також ущемлення прав їх рідних і близьких на цій підставі

9. Неправомірні дії посадових осіб, які порушують права ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД, їх рідних і близьких, можуть бути оскаржені до суду

10. Особи, зараження яких ВІЛ-інфекцією сталося внаслідок виконання медичних маніпуляцій, мають право на відшкодування у судовому порядку завданої їм здоров'ю шкоди за рахунок винної особи

Клінічні випробування лікарських засобів

З погляду юридичного забезпечення медичної діяльності клінічні випробування лікарських засобів належать до одного з видів *медичного експерименту*.

Клінічні випробування лікарських засобів проводяться за участі повнолітньої дієздатної особи - пацієнта (добровольця) у разі наявності її письмової згоди на участь у проведенні таких випробувань

Клінічні випробування лікарських засобів за участі малолітньої або неповнолітньої особи можуть проводитися лише у разі, якщо відповідний лікарський засіб призначений для лікування дитячих захворювань або якщо метою клінічних випробувань є оптимізація дозування чи режиму застосування лікарського засобу відповідно для малолітніх або неповнолітніх осіб

Забороняється проведення клінічних випробувань лікарських засобів за участі малолітньої або неповнолітньої особи, яка позбавлена батьківського піклування, усиновленої дитини або дитини-сироти.

Клінічні випробування лікарських засобів за участі особи, яка судом визнана недієздатною або цивільна дієздатність якої обмежена у зв'язку з психічним захворюванням, можуть проводитися лише у випадках, якщо лікарський засіб призначений для лікування психічних захворювань, за умови наукового обґрунтування переваги можливого успіху зазначених випробувань над ризиком спричинення тяжких наслідків для здоров'я або життя такої особи, у разі наявності письмової згоди її опікунів

Пацієнт (доброволець)
або його законний
представник повинен
отримати інформацію
щодо суті та можливих
наслідків випробувань,
властивостей
лікарського засобу, його
очікуваної ефективності,
ступеня ризику

Важливість знання прав пацієнтів під час проведення клінічних випробувань лікарських засобів пояснюється також значною комерційною привабливістю самої фармацевтичної індустрії, де ступінь прибутковості достатньо великий. Це потенційно може позначитися на сприйнятті прав пацієнта як другорядного явища. І юристи, і медичні працівники, що вивчають медичне право, повинні чітко пам'ятати, що права, свободи і законні інтереси пацієнтів при випробуваннях нових лікарських засобів повинні бути первинними і, перш за все, вони охороняються законом.

5.3. Правове регулювання обов'язків пацієнта в Україні

Обов'язки пацієнтів згідно з законодавством України

Обов'язок турбуватись про своє здоров'я і здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 10 (п. «а»), 32 «а) піклуватись про своє здоров'я та здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян».

Основні нормативно-правові акти:

- ККУ ст. 130, 33, 166, КУпАП ст. 173-2, ЗУ «Про попередження насилля в сім'ї» 2001 р.

Обов'язок отримувати медичну допомогу без згоди або згоди законного представника в невідкладних випадках, коли існує реальна загроза життю

Конституція України

- Ст. 29 (ч. 1) Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 43 (ч. 2) «Згода пацієнта чи його законного представника на медичне втручання не потрібна лише у разі наявності ознак прямої загрози життю пацієнта за умови неможливості отримання з об'єктивних причин такої згоди.

Основні нормативно-правові акти:

- ЦКУ ст. 284 ч.5 «5. У невідкладних випадках, за наявності реальної загрози життю фізичної особи, медична допомога надається без згоди фізичної особи або її батьків (усиновлювачів), опікуна, піклувальника».

Обов'язок проходити профілактичні медичні огляди та робити щеплення

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 10 (п. «б»), 30, 31«б)** у передбачених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення».
- **Ст. 31.** Обов'язкові медичні огляди з метою охорони здоров'я населення організуються профілактичні медичні огляди неповнолітніх, вагітних жінок, працівників підприємств, установ і організацій зі шкідливими і небезпечними умовами праці, військовослужбовців та осіб, професійна чи інша діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення або підвищеною небезпекою для оточуючих. Власники та керівники підприємств, установ і організацій несуть відповідальність за своєчасність проходження своїми працівниками обов'язкових медичних оглядів та за шкідливі наслідки для здоров'я населення, спричинені допуском до роботи осіб, які не пройшли обов'язкового медичного огляду».

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 286 ч. 4** «4. Фізична особа може бути зобов'язана до проходження медичного огляду у випадках, встановлених законодавством».
- **КУпАП ст. 44-1, 45, КзПП ст. 46, 169, 191, ЗУ «Про диспансеризацію населення» 2010 р.**

Обов'язок надавати невідкладну допомогу іншим громадянам, що перебувають у стані, який загрожує життю і здоров'ю

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 10 (п. «в»), 37 «в)** вживати передбачених законом заходів для забезпечення надання екстреної медичної допомоги іншим особам, які знаходяться у невідкладному стані».

Основні нормативно-правові акти:

- **ККУ ст. 136** Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

Обов'язок виконувати медичні приписи і правила внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я

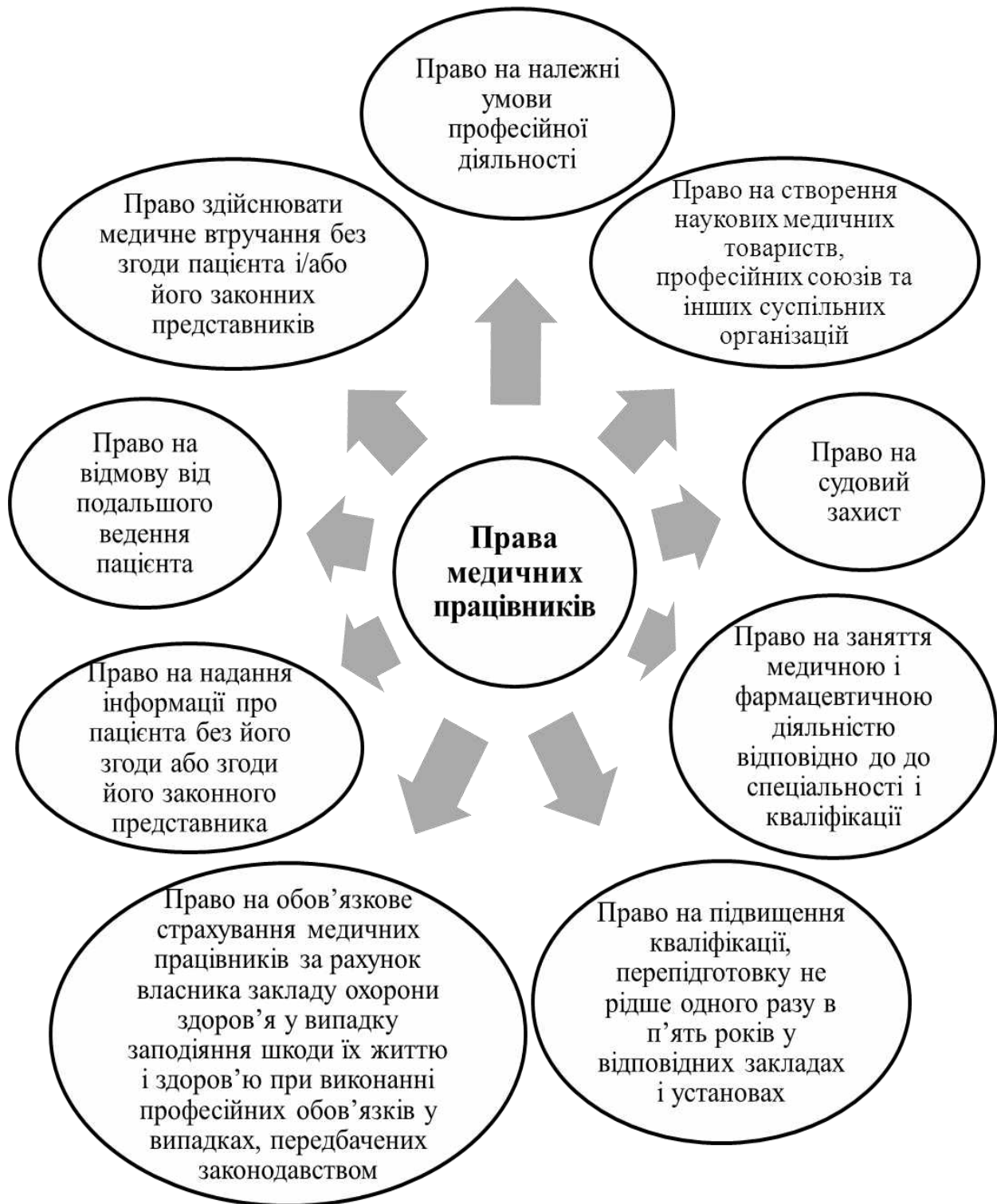
Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 34 (ч. 3, 4)** «Лікар має право відмовитися від подальшого ведення пацієнта, якщо останній не виконує медичних приписів або правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я, за умови, що це не загрожуватиме життю хворого і здоров'ю населення. Лікар не несе відповідальності за здоров'я хворого в разі відмови останнього від медичних приписів або порушення пацієнтом встановленого для нього режиму».

Основні нормативно-правові акти:

- **ККУ ст. 139, 140** Ненадання допомоги хворому медичним працівником, Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

5.4. Правове регулювання професійних прав й обов'язків медичних працівників

Право на належні умови професійної діяльності

Конституція України

- **Ст. 43 (ч. 4)** «Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 5, 6 (п. «г»), «г)** безпечні і здорові умови праці, навчання, побуту та відпочинку»;
- **Ст. 77 (п. «б»)** «б) належні умови професійної діяльності».

Основні нормативно-правові акти:

- **ККУ ст. 172, КУпАП ст. 41, КЗпП ст. 2 (ч. 2), 153-155, ЗУ «Про охорону праці» 2002 р., «Про затвердження норм робочого часу для працівників закладів і установ охорони здоров'я: наказ МОЗУ від 25.05.2006 .**

Право на створення наукових медичних товариств, професійних союзів та інших суспільних організацій

Конституція України

- **Ст. 36 (ч. 1, 3, 4)** «Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 77 (п. «к» ч. 1)** «к) створення наукових медичних товариств, професійних спілок та інших громадських організацій».

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 314** «1. Фізичні особи мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації»;
- **ЗУ «Про громадські об'єднання» 2013 р., ЗУ «Про організації роботодавців» 2001 р., ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації» 2012 р.**

Право на судовий захист

Конституція України

- Ст. 3, 55, 56, 59, 68 «Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.
- Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
- Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом.
- Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.
- Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 77 (п. «л» ч. 1) «л) судовий захист професійної честі та гідності».

Основні нормативно-правові акти:

- КПК ст. 236-7 ч. 1, ЦПК ст. 3 ч.1, КАС ст. 6, 17-21, ЦКУ ст. 15, 16, 297, 299, КЗпП ст. 128, 130, 136, 137, 139, 147, 147-1, 148, 149, 150, 151, гл. XV.

Право на відмову від подальшого ведення пацієнта

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 34 (ч. 3, 4), 38, 43 (ч. 2) Ст. 34 ч. 3 «Лікар має право відмовитися від подальшого ведення пацієнта, якщо останній не виконує медичних приписів або правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я, за умови, що це не загрожуватиме життю хворого і здоров'ю населення».

Основні нормативно-правові акти:

- ККУ ст. 139, 140, ЦКУ ст. 284 (ч. 5), «Про затвердження Порядку вибору лікаря і заміни лікаря первинної медичної (медико-санітарної) допомоги і форми первинної облікової документації: наказ МОЗУ від 04.11.2011 № 756.

Право на заняття медичною і фармацевтичною діяльністю відповідно до спеціальності і кваліфікації

Конституція України

- **Ст. 43 (ч. 1), 53 (ч. 1) Ст. 53.** «Кожен має право на освіту», ст. 43 «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 3, 17, 33, 35-35-5, 74 (ч. 1), 74-1, 77 (п. «а»)** Ст. 74-1 «Медичною і фармацевтичною діяльністю можуть займатися особи, які мають відповідну спеціальну освіту і відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам».
- **77 (п. «а»)** «а) заняття медичною і фармацевтичною діяльністю відповідно до спеціальності та кваліфікації».

Основні нормативно-правові акти:

- ПКУ ст. 197, п. 197.1.5, 197.1.6, ЗУ «Про вищу освіту» 2002 р., «Про порядок направлення на стажування лікарів та їх подальшого допуску до лікарської діяльності: наказ МОЗУ від 17.03.1993 № 48, Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 наказ МОЗУ від 29.03.2002, «Про надання спеціального дозволу на медичну діяльність в галузі народної і нетрадиційної медицини: наказ МОЗУ від 10.08.2000 № 195.

Право на підвищення кваліфікації, перепідготовку не рідше одного разу в п'ять років у відповідних закладах і установах

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 77 (п. «в»)** «в) підвищення кваліфікації, перепідготовку не рідше одного разу на п'ять років у відповідних закладах та установах».

Основні нормативно-правові акти:

- ЗУ «Про вищу освіту» ст. 10, «Про подальше вдосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів): наказ МОЗУ від 22.07.1993 р. № 166, «Про подальше удосконалення атестації лікарів: наказ МОЗУ від 19.12.1997 № 359, «Про удосконалення атестації провізорів і фармацевтів: наказ МОЗУ від 12.12.2006 № 818.

**Право на обов'язкове страхування медичних працівників
за рахунок власника закладу охорони здоров'я
у випадку заподіяння шкоди їх життю і здоров'ю
при виконанні професійних обов'язків у випадках,
передбачених законодавством**

Конституція України

- **Ст. 46 (ч. 1, 2), 49 (ч. 1)** «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 77 (п. «е», «є»)** «е) **Обов'язкове страхування за рахунок власника закладу охорони здоров'я у разі заподіяння шкоди їх життю і здоров'ю у зв'язку з виконанням професійних обов'язків у випадках, передбачених законодавством;** є) **соціальну допомогу з боку держави у разі захворювання, каліцтва або в інших випадках втрати працездатності, що настала у зв'язку з виконанням професійних обов'язків».**

Основні нормативно-правові акти:

- **КЗпП ст. 253-255, ЗУ «Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» 1998 р., ЗУ «Про захист населення від інфекційних хвороб» 2000 р., ЗУ «Про забезпечення санітарного і епідеміологічного захисту населення» 1994 р., «Про затвердження переліку професійних захворювань: постанова КМУ від 08.11.2000, № 1662.**

Право на надання інформації про пацієнта без його згоди або згоди його законного представника

Конституція України

- Ст. 32 (ч. 2), 34 (ч. 3) «Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 39 (ч. 2, 5), 39-1, 40, 43 (ч. 1) Ст. 40 ч. 1

Основні нормативно-правові акти:

- ККУ ст. 132, 145, ЦКУ ст. 285 (ч. 2, 4), 286,
Сімейний кодекс України ст. 30, ЗУ «Про інформації» 2011 р.,
ЗУ «Про попередження насилля в сім'ї» 2001 р.,
ЗУ «Про захист персональних даних» 2010 р.,
ЗУ «Про доступ до публічної інформації» 2011 р.

Право здійснювати медичне втручання без згоди пацієнта і/або його законних представників

Конституція України

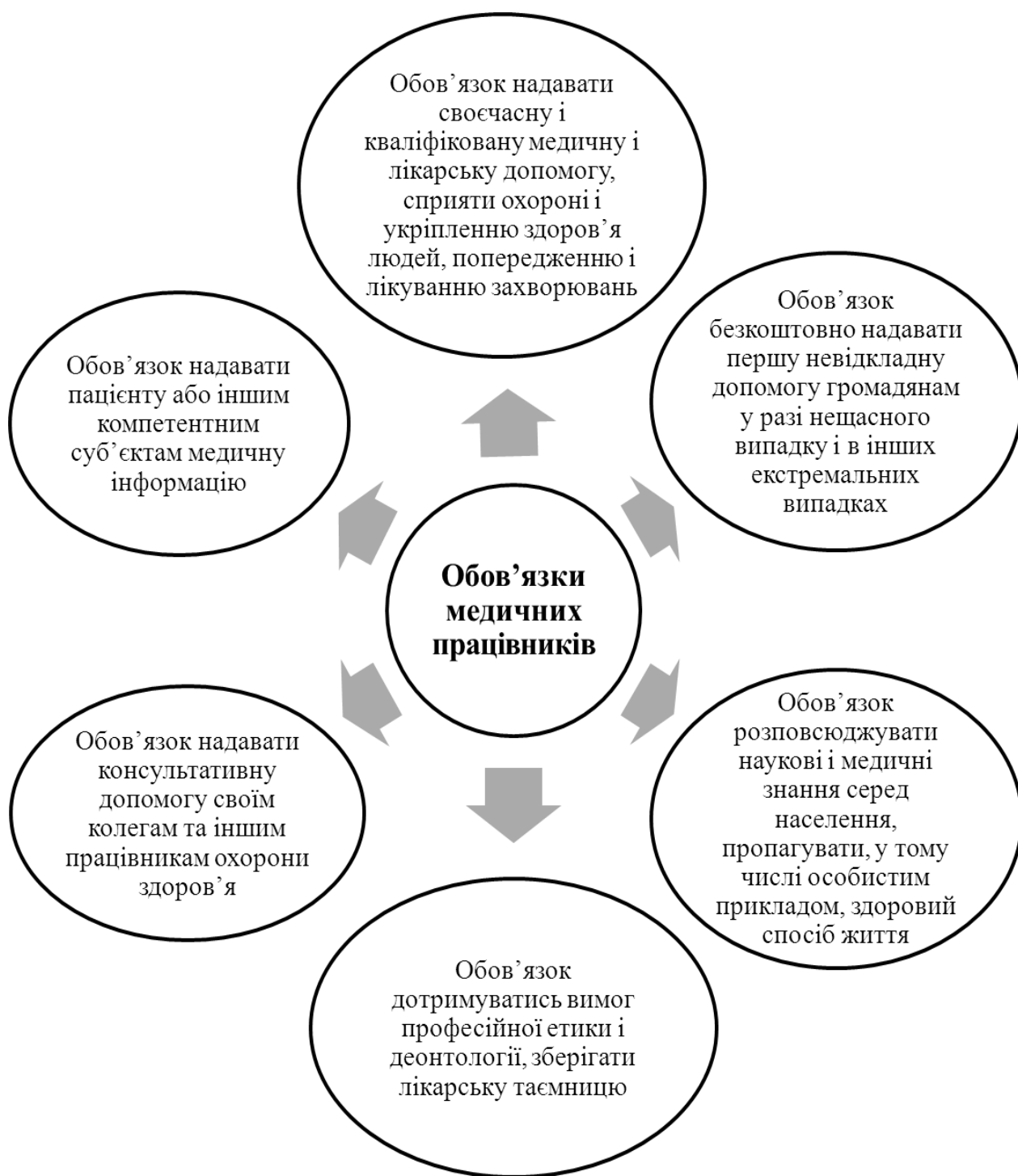
- Ст. 29 (ч.1) «Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 43 (ч. 2)

Основні нормативно-правові акти:

- ЦКУ ст. 284 (ч. 5) «5. У невідкладних випадках, за наявності реальної загрози життю фізичної особи, медична допомога надається без згоди фізичної особи або її батьків (усиновлювачів), опікуна, піклувальника»;
- ККУ ст. 92, 96, ЦПКУ ст. 10, 11, ЗУ «Про протидію захворюванню туберкульозом» 2012 р., ЗУ «Про забезпечення санітарного і епідеміологічного захисту населення» 1994 р.

Обов'язок надавати своєчасну і кваліфіковану медичну і лікарську допомогу, сприяти охороні і укріпленню здоров'я людей, попередженню і лікуванню захворювань

Конституція України

- Ст. 49 (ч. 1) «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 6 (п. «д», 14-1, 34 (ч. 2), 35-35-5, 78 (п. «а» ч. 1)

Основні нормативно-правові акти:

- ЦКУ ст. 284 (ч. 1), глава 63; ЗУ «Про захист прав споживачів» 1991 р., ЗУ «Про основні принципи державного нагляду (контролю) у галузі господарської діяльності» 2007 р., «Про затвердження нормативів надання медичної допомоги і показників якості медичної допомоги: наказ МОЗУ від 28.12.2002 № 507.

Обов'язок безкоштовно надавати першу невідкладну допомогу громадянам у разі нещасного випадку і в інших екстремальних випадках

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- Ст. 8 (ч. 1, 2), 18, 35-35-5, 37, 43 (ч. 2), 78 (п. «б» ч. 1) «б) безплатно надавати відповідну невідкладну медичну допомогу громадянам у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях».

Основні нормативно-правові акти:

- ККУ ст. 139, ЗУ «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру» 2000 р., ЗУ «Про аварійно-рятувальні служби» 1999 р., «Про затвердження Положення про Державну службу медицини катастроф: постанова КМУ від 11.07.2001 № 827.

Обов'язок постійно підвищувати рівень професійних знань і майстерності

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 78 (п. «д» ч. 1)** «Медичні і фармацевтичні працівники зобов'язані: д) постійно підвищувати рівень професійних знань та майстерності»

Основні нормативно-правові акти:

- **ККУ ст. 140, «Про подальше вдосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів): наказ МОЗУ від 22.07.1993 № 166, «Про подальше удосконалення атестації лікарів: наказ МОЗУ від 19.12.1997 № 359, «Про удосконалення атестації провізорів і фармацевтів: наказ МОЗУ від 12.12.2006 № 818.**

Обов'язок надавати консультативну допомогу своїм колегам та іншим працівникам охорони здоров'я

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 6 (п. «к»), 78 (п. «е» ч. 1)** «Медичні і фармацевтичні працівники зобов'язані: е) надавати консультативну допомогу своїм колегам та іншим працівникам охорони здоров'я».

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 287 (ч. 1)** «1. Фізична особа, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, має право на допуск до неї інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката»;
- **ЗУ «Про запровадження телемедицини в закладах охорони здоров'я»: наказ МОЗУ від 26.03.2010 № 261.**

**Обов'язок розповсюджувати наукові і медичні знання
серед населення, пропагувати, у тому числі
особистим прикладом, здоровий спосіб життя**

Конституція України

- **Ст. 49 (ч. 2)** «Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 32, 35-1, 78 (п. «в» ч. 1)** «Медичні і фармацевтичні працівники зобов'язані: в) поширювати наукові та медичні знання серед населення, пропагувати, в тому числі власним прикладом, здоровий спосіб життя».
- **Ст. 32 ч. 1** «Держава сприяє утвердженню здорового способу життя населення шляхом поширення наукових знань з питань охорони здоров'я, організації медичного, екологічного і фізичного виховання, здійснення заходів, спрямованих на підвищення гігієнічної культури населення, створення необхідних умов, в тому числі медичного контролю, для заняття фізкультурою, спортом і туризмом, розвиток мережі лікарсько-фізкультурних закладів, профілакторіїв, баз відпочинку та інших оздоровчих закладів, на боротьбу із шкідливими для здоров'я людини звичками, встановлення системи соціально-економічного стимулювання осіб, які ведуть здоровий спосіб життя».

Основні нормативно-правові акти:

- **ЗУ «Про оздоровлення і відпочинок дітей» 2008 р.,
Концепція управління якістю медичної допомоги в галузі
охорони здоров'я в Україні на період до 2020 року: наказ МОЗУ
від 01.08.2011 № 454.**

Обов'язок дотримуватись вимог професійної етики і деонтології, зберігати лікарську таємницю

Конституція України

- **Ст. 32 (ч. 1, 2)** «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 39-1, 40, 76, 78 (п. «г» ч. 1)** Ст. 40 «Медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків»;
- **ст. 78 (п. «г» ч. 1)** «Медичні і фармацевтичні працівники зобов'язані: г) дотримувати вимог професійної етики і деонтології, зберігати лікарську таємницю».

Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 285 (ч. 4), 286** «ч. 1 1. Фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні»;
- **ККУ ст. 132, 145, ЗУ «Про захист персональних даних» 2010 р.**

Обов'язок надавати пацієнту або іншим компетентним суб'єктам медичну інформацію

Конституція України

- **Ст. 32 (ч. 3), 34.**

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року

- **Ст. 6 (п. «е»), 39.**

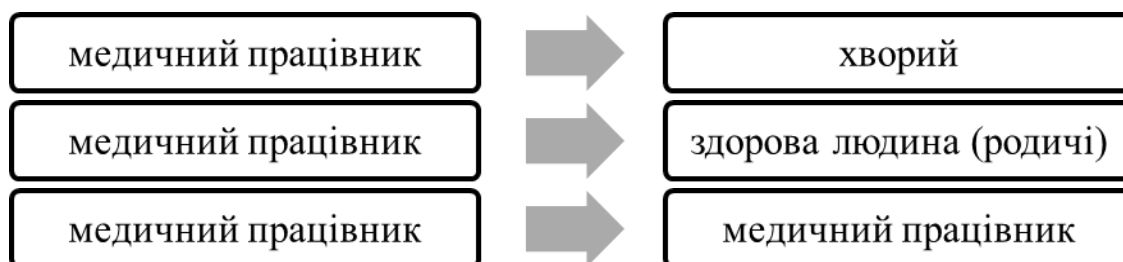
Основні нормативно-правові акти:

- **ЦКУ ст. 285, КПК ст. 97, ЦПК ст. 130, КУпАП ст. 69, ЗУ «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» 2012 р., ЗУ «Про державну таємницю» 1994 р., ЗУ «Про захист прав споживачів» ред. 2005 р.**

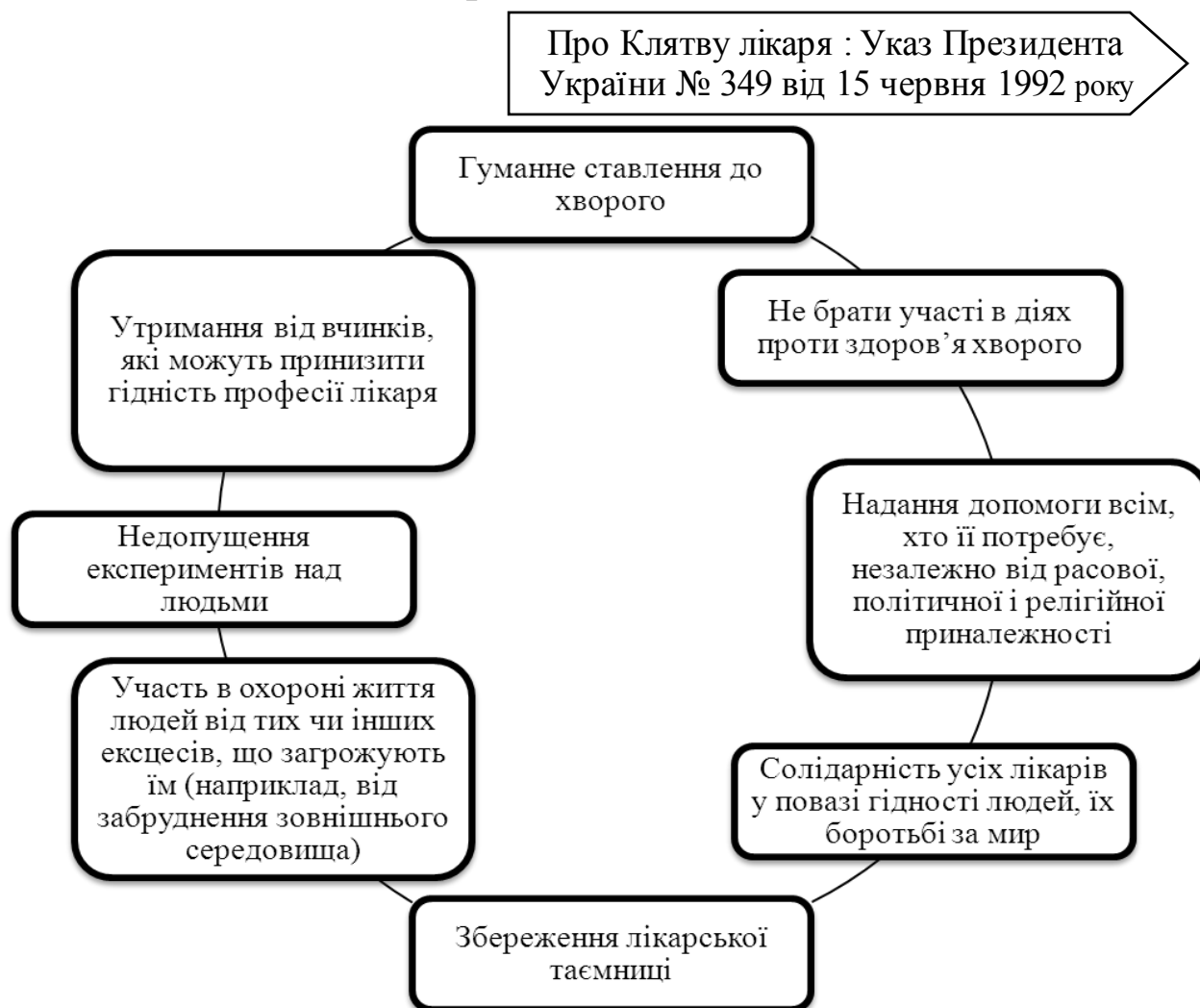
5.5. Професійна етика та медична деонтологія при провадженні медичної практики

Медична етика – це вчення про мораль медпрацівників, їх поведінку, взаємозв'язки з хворими, з колегами, із суспільством

Медична етика вивчає і визначає вирішення різних проблем міжособистісних взаємовідносин з трьох основних напрямів:

Основні принципи медичної етики

Складовою частиною медичної етики є деонтологія

Медична деонтологія – це сукупність етичних норм і принципів поведінки медичного працівника при виконанні своїх професійних обов'язків

Важливим принципом є дотримання *основного деонтологічного правила* – не зашкодити при діагностиці або лікуванні

Термін «деонтологія» увів англійський філософ **І. Бентам** у своїй книзі «Деонтологія, або наука про мораль»

В Україні є низка документів, присвячених морально-етичному і деонтологічному регулюванню медицини: *«Присяга лікаря»* – стаття 76 Основ законодавства України про охорону здоров'я та *Клятва лікаря*, що затверджена наказом Президента України 15 червня 1992 року. Цю клятву повинні давати усі випускники вищих навчальних закладів України.

В Україні на Всеукраїнському з'їзді лікарських організацій та X з'їзді Всеукраїнського лікарського товариства (ВУЛТ) у м. Євпаторії 27 вересня 2009 року прийнято та підписано *Етичний кодекс українського лікаря*.

Основними фундаментальними цінностями, названими в Кодексі, є життя та здоров'я людини

Структура Кодексу має такий вигляд:

РОЗДІЛ 1. ДІЯ КОДЕКСУ
РОЗДІЛ 2. ЛІКАР ТА СУСПІЛЬСТВО
РОЗДІЛ 3. ЛІКАР і ПАЦІЄНТ
РОЗДІЛ 4. КОЛЕГІАЛЬНІСТЬ ЛІКАРІВ
РОЗДІЛ 5. НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗА УЧАСТІ ПАЦІЄНТА
РОЗДІЛ 6. НОВІТНІ МЕДИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ
РОЗДІЛ 7. ІНФОРМАЦІЯ
РОЗДІЛ 8. ПОВАГА ДО ПРОФЕСІЇ ЛІКАРЯ

Завдання для перевірки знань

Перелік питань для самоконтролю

1. Визначте основні права й обов'язки пацієнта.
2. Який порядок надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово перебувають на території України?
3. Який порядок направлення громадян на лікування за кордон?
4. Які обов'язки громадян України у сфері охорони здоров'я?
5. Які права громадян України у сфері охорони здоров'я?
6. Назвіть державні гарантії прав громадянам у галузі охорони здоров'я.
7. Атестація лікарів: поняття та види.
8. Назвіть професійні права та обов'язки медичних працівників.

Тести²

1. Під якою літерою неправильно позначений обов'язок пацієнта:

- а) обов'язок турбуватись про своє здоров'я і здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян;
- б) обов'язок проходити профілактичні медичні огляди та робити щеплення;
- в) обов'язок надавати невідкладну допомогу іншим громадянам, що перебувають у стані, який загрожує життю і здоров'ю;
- г) обов'язок розповсюджувати наукові і медичні знання серед населення, пропагувати, у тому числі особистим прикладом, здоровий спосіб життя;
- д) обов'язок виконувати медичні приписи і правила внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я.

² Медичне право України: практикум / уклад.: І. Я. Сенюта, І. О. Богомазова, О. Ю. Кащинцева, Д. Й. Клапатий, Р. А. Майданик, О. Є. Січкоріз, Х. Я. Терешко, У. Я. Хребтань, Х. М. Шубак ; заг. ред. І. Я. Сенюта. Львів: Світ, 2014. С. 64–65.

2. Під якою літерою неправильно позначений обов'язок лікаря:

а) обов'язок розповсюджувати наукові і медичні знання серед населення, пропагувати, у тому числі особистим прикладом, здоровий спосіб життя;

б) обов'язок дотримуватись вимог професійної етики і деонтології, зберігати лікарську таємницю;

в) обов'язок виконувати медичні приписи і правила внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я;

г) обов'язок безкоштовно надавати першу невідкладну допомогу громадянам у разі нещасного випадку і в інших екстремальних випадках;

д) обов'язок надавати своєчасну і кваліфіковану медичну і лікарську допомогу, сприяти охороні і укріпленню здоров'я людей, попередженню і лікуванню захворювань.

3. Під якою літерою не правильно позначені принципи медичної етики:

а) гуманне ставлення до хворого;

б) надання допомоги всім, хто її потребує, незалежно від расової, політичної і релігійної приналежності;

в) участь в охороні життя людей від тих чи інших ексцесів, що загрожують їм (наприклад, від забруднення зовнішнього середовища);

г) утримання від вчинків, які можуть принизити гідність професії лікаря;

д) усі відповіді правильні.

4. Під якою літерою позначено право пацієнта, яке не знайшло належного відображення у нормативно-правових актах України:

а) право на уникнення, за можливості, страждань та болю;

б) право на індивідуальний підхід до лікування;

в) право на безпеку;

г) право на якісну медичну допомогу;

д) право на приватність і конфіденційність.

5. Під якою літерою неправильно позначені права медичних працівників:

- а) право на компенсацію;
- б) право на належні умови професійної діяльності;
- в) право на судовий захист;
- г) право на заняття медичною і фармацевтичною діяльністю відповідно до спеціальності і кваліфікації;
- д) право на відмову від подальшого ведення пацієнта.

6. Під якою літерою правильно зазначено право медичного працівника:

- а) дотримуватися вимог професійної етики та деонтології;
- б) на відмову від подальшого ведення пацієнта;
- в) підвищувати власний рівень професійних знань і майстерності;
- г) надавати консультативну допомогу своїм колегам та іншим працівникам охорони здоров'я;
- д) поширювати наукові та медичні знання серед населення, пропагувати, у тому числі власним прикладом, здоровий спосіб життя.

7. Під якою літерою правильно наведено критерій реалізації права на охорону здоров'я згідно з Загальним коментарем № 14 Комітету з економічних, соціальних і культурних прав:

- а) наявність закладів охорони здоров'я, товарів і послуг у галузі охорони здоров'я;
- б) доступність закладів охорони здоров'я, товарів і послуг у галузі охорони здоров'я;
- в) прийнятність закладів охорони здоров'я, товарів і послуг у галузі охорони здоров'я;
- г) якість закладів охорони здоров'я, товарів і послуг у галузі охорони здоров'я;
- д) усі відповіді правильні.

8. Під якою літерою правильно зазначено міжнародний стандарт, який закріплює право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я:

- а) Європейська соціальна хартія;
- б) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права;
- в) Конвенція ООН про права інвалідів;
- г) Конвенція Ради Європи про права людини і біомедицину;
- д) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.

9. Під якою літерою правильно зазначено право пацієнта, передбачене Лісабонською декларацією стосовно прав пацієнта (1981 р.):

- а) пацієнт має право вільно обирати свого лікаря;
- б) пацієнт має право на повагу до його часу;
- в) пацієнт має право на інновації;
- г) пацієнт має право на медичну таємницю про стан його здоров'я;
- д) пацієнт має право на індивідуальний підхід до лікування.

10. Під якою літерою неправильно вказано право пацієнта, передбачене Цивільним кодексом України:

- а) право на життя;
- б) право на медичну допомогу;
- в) право на медичну інформацію;
- г) право на незалежну медичну експертизу;
- д) право на добровільне штучне переривання вагітності.

Практичні завдання

1. Під час збору анамнезу, який проводила медична сестра закладу охорони здоров'я, пацієнтка відмовилась відповідати на більшість запитань, боячись наговорити зайвого про свій стан здоров'я та особисте життя.

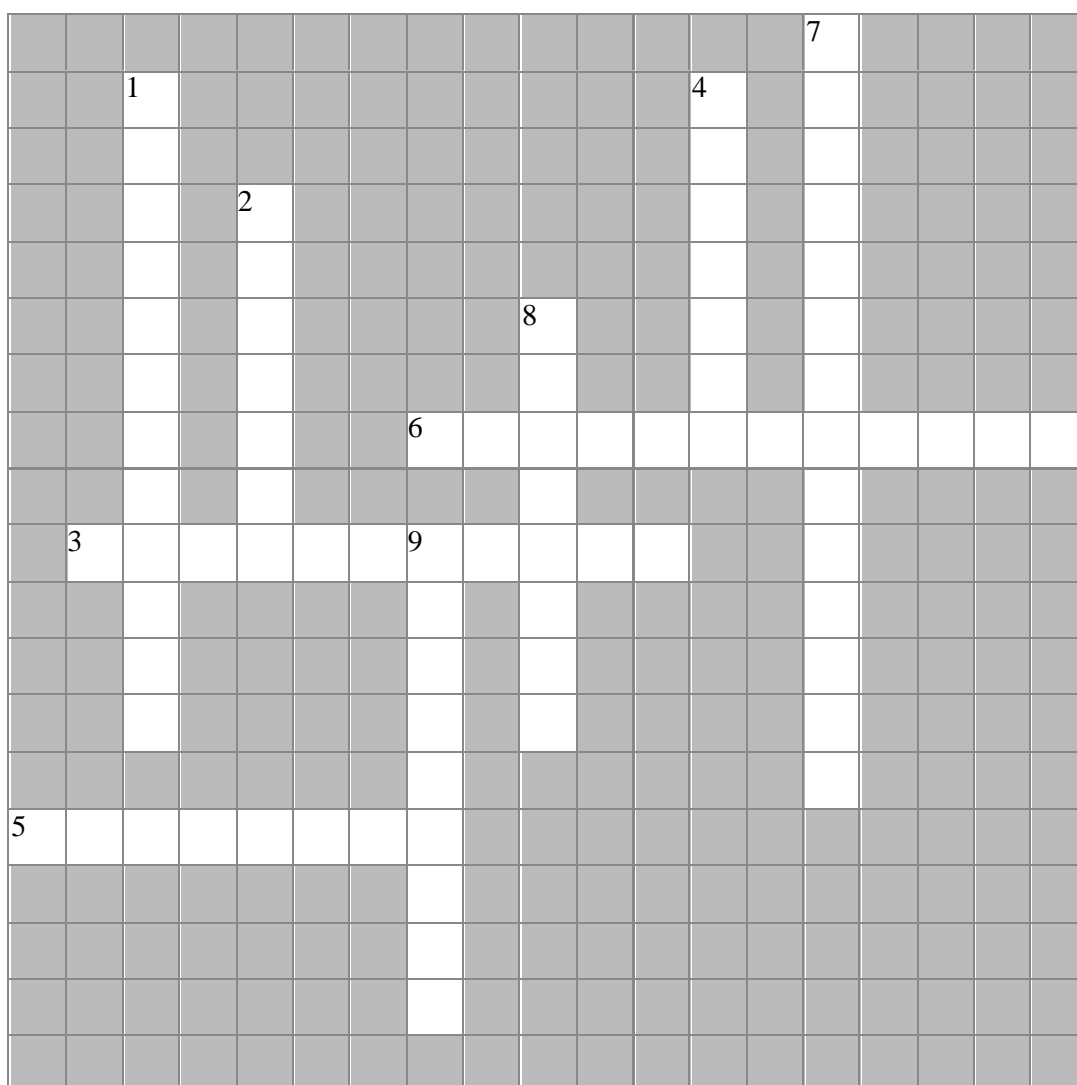
Дайте правову та деонтологічну оцінку ситуації. Ваші поради для збалансування взаємин «медичний працівник – пацієнт» у цьому випадку.

Про яке право людини йдеться в цьому випадку?

2. До гр. Ж., яка працює медичною сестрою у дитячому садку, звернулась її сусідка із проханням надати медичну допомогу її батькові похилого віку, який щойно отримав термічний опік кип'ятком. Гр. Ж. відмовилась надати медичну допомогу, мотивуючи свої дії тим, що вона не має досвіду лікування таких хворих і порадила викликати карету швидкої медичної допомоги.

Дайте правову характеристику ситуації. Чи правомірні дії медичної сестри в цьому випадку? Проаналізуйте кожен з ознак медичної допомоги екстраполюючи на цей випадок з практики. До якого виду юридичної відповідальності може бути притягнуто медичного працівника?

Кросворд

ПО ГОРИЗОНТАЛІ

3. Вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (випадків).

5. Комплекс діагностичних і лікувальних заходів, спрямованих на встановлення діагнозу, усунення чи зменшення симптомів і проявів захворювання чи патологічного стану, з приводу якого звернувся пацієнт, на нормалізацію його життєдіяльності, покращення чи відновлення здоров'я.

6. Здатність своїми діями набувати для себе цивільні права і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

ПО ВЕРТИКАЛІ

1. Комплекс медичних, санітарно-технічних, гігієнічних, педагогічних та соціально-економічних заходів, спрямованих на попередження захворювань та усунення факторів ризику.

2. Дії, результат яких споживається в процесі їхнього виконання. Вони становлять собою діяльність індивіда на користь іншої особи.

4. Комплекс діагностичних і лікувальних заходів, спрямованих на встановлення діагнозу, усунення чи зменшення симптомів і проявів захворювання чи патологічного стану, з приводу якого звернувся пацієнт, на нормалізацію його життєдіяльності, покращення чи відновлення здоров'я.

7. Визначається як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається зі знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

8. Інформація (відомості), що не підлягає розголошенню, та приховується від інших обмеженим колом осіб або особою. Має класифікацію (шкалу), що відповідає ступеню тяжкості шкоди, який може бути нанесений внаслідок поширення зазначених відомостей.

9. Застосування методів діагностики, профілактики або лікування, пов'язаних із впливом на організм людини.

Термінологічний словник

ВІЛ – вірус імунодефіциту людини, що зумовлює захворювання на ВІЛ-інфекцію.

ВІЛ-інфікована особа – особа, в організмі якої виявлено ВІЛ, але яка перебуває у стані безсимптомного носійства ВІЛ.

Діяльність, пов'язана з трансплантацією, – медичні послуги з вилучення анатомічних матеріалів у живих донорів, вилучення анатомічних матеріалів у донора-трупа, зберігання і перевезення анатомічних матеріалів людини, призначених для трансплантації, трансплант-координації, що здійснюються закладами охорони здоров'я, або послуги з вилучення анатомічних матеріалів у донора-трупа, зберігання і перевезення таких матеріалів для виготовлення біоімплантатів;

Імунопрофілактика інфекційних хвороб – це система заходів, що здійснюються з метою попередження, обмеження розповсюдження і ліквідації інфекційних хвороб шляхом проведення профілактичних щеплень.

Медична деонтологія – це сукупність етичних норм і принципів поведінки медичного працівника під час виконання своїх професійних обов'язків.

Профілактичні щеплення – це введення в організм людини медичних імуно- біологічних препаратів для створення специфічної несприйнятливості до інфекційних хвороб.

Психіатрична допомога – комплекс спеціальних заходів, спрямованих на обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених законами України, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медичну та психологічну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин.

Трансплантація – спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці анатомічного матеріалу людини від донора реципієнту і спрямований на відновлення здоров'я людини;

Туберкульоз – соціально небезпечна інфекційна хвороба, що викликається мікобактеріями туберкульозу.

Нормативні акти та рекомендовані джерела

Основні

1. Галай В. О. Способи захисту прав пацієнтів в Україні: науково-практичний посібник. К.: КНТ, 2009. 72 с.
2. Інструкція щодо вилучення органів людини в донора-трупа: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2000 № 226 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 11 жовтня 2000 р. за № 698/4919).
3. Інструкція щодо констатації смерті людини на підставі смерті мозку: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2000 № 226 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 11 жовтня 2000 р. за № 697/4918).
4. Майданик Р. А. Репродуктивні права. Сурогатне материнство : навчально-практичний посібник. К.: Алерта, 2013.
5. Медико-правовий тлумачний словник / упоряд. І. Я. Сенюта, Х. Я. Терешко, Н. Є. Хлібороб, О. В. Цибак; за ред. І. Я. Сенюти. Львів: Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2010.
6. Медицинское право: учебное пособие / Г. Р. Колоков, Н. И. Махонько. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашко и К», 2009. 452 с.
7. Медичне законодавство: правова регламентація лікарської діяльності. Кн. 2: підручник / Т. С. Грузева, М. В. Банчук, В. Ф. Москаленко, Б. В. Михайличенко, Т. С. Грузева, І. Ю. Хміль, О. І. Артеменко. К.: ВСВ «Медицина», 2011.
8. Медичне право України: практикум / уклад.: І. Я. Сенюта, І. О. Богомазова, О. Ю. Кашинцева, Д. Й. Клапатий, Р.А. Майданик, О. Є. Січкоріз, Х. Я. Терешко, У. Я. Хребтань, Х. М. Шубак ; заг. ред. І. Я. Сенюта. Львів: Світ, 2014.
9. Охорона здоров'я в Україні: організація та законодавче забезпечення / І. А. Голованова, В. П. Лисак, В. М. Пашков [та ін.]; за заг. ред. В. П. Лисак [та ін.]. К.: МОРІОН, 2014.
10. Охорона здоров'я і права людини: ресурсний посібник / за науковою редакцією І. Я. Сенюти (укр. версія). 5-те вид., доп. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2015. 989 с.

11. Охорона здоров'я і права людини: ресурсний посібник / ред. Дж. Коен, Т. Езер, П. МакАдамс, М. Мілоф; пер. з англ. Н. Шевчук; наук ред. укр. версії І. Сенюта. 5-те вид., доповнене. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2011.

12. Про затвердження нормативно-правових документів з питань трансплантації: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2000 № 226 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 11 жовтня 2000 р. за № 697/4918).

13. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині: Закон України від 16 липня 1999 року, № 1007-XIV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 41. Ст. 377.

14. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10 січня 2002 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002. № 21–22. Ст. 135.

15. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

16. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18 березня 2004 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.

Додаткові

17. Булеца С. Б. Право фізичної особи на життя та здоров'я (порівняльно-правовий аспект): [монографія]. Ужгород: Ліра, 2006. 172 с.

18. Гладун З. С. Права людини у сфері охорони здоров'я. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2004. Вип. 40.

19. Гревцова Р. Ю. Інформована згода пацієнта: правові аспекти. *Ліки України*. 2008. № 1 (117).

20. Гревцова Р. Ю. Правовий статус лікаря в Україні. *Управління закладом охорони здоров'я*. 2007. № 1.

21. Гревцова Р. Ю. Правові питання інформаційного обміну між лікарем і пацієнтом. *Управління закладом охорони здоров'я*. 2007. № 6.

22. Гревцова Р. Ю. Українське законодавство права лікарів захищає ще менше, аніж права пацієнтів. *Ваше Здоров'я*. 2005. № 45.

23. Гревцова Р. Ю. Юридична відповідальність медичних працівників за правопорушення у сфері охорони здоров'я. *Управління закладом охорони здоров'я*. 2007. № 4.

24. Куц В. М., Гізімчук С. В., Єгорова В. О. Кримінальна відповідальність за незаконне проведення дослідів над людиною: монографія. Харків: Юрайт, 2012.

25. Сенюта І. Законодавче забезпечення прав пацієнтів в Україні. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Львів, 2007. Вип. 44. С. 51–58.

26. Сенюта І. Інформована добровільна згода – інструмент захисту суб'єктів медичного права. *Українська медична газета*. 2006. № 6. С. 33.

27. Сенюта І. Права законного представника пацієнта за законодавством України. *Український медичний часопис*. 2010. № 4 (78). С. 108–111.

28. Сенюта І. Права пацієнтів у Рішеннях Європейського суду з прав людини. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Львів, 2009. Вип. 48. С. 13–20.

29. Чеховська І. В. Суругатне материнство: теоретико-правові підходи до розуміння сутності. *Міжнародний юридичний вісник Університету ДФС України*. 2017. № 6. С. 58–65.

30. Чеховська І. В. Формування культури здорового способу життя як засіб збереження репродуктивного здоров'я населення України. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2012. № 3 (56). С. 115–122.

Інформаційні ресурси

31. Кодекс про адміністративні правопорушення України: Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

32. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

33. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>.

34. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 № 4004-ХІІ. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.

35. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4004-12/print1382877439537761>

36. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>

37. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ: Закон України від 12.12.1991. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1972-12>

38. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині: Закон України від 16.07.1999. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>

39. Захист осіб з психічними захворюваннями та покращення психіатричної допомоги: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 46/119 / Генеральна Асамблея ООН. 17 грудня 1991 р. URL: [<http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r119.htm>

40. Конвенція про захист прав та гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину / Рада Європи, 04.04.1997. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_334

41. Люблянська хартія з реформування охорони здоров'я / ВООЗ, від 18.06.1996. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/113302/E55363.pdf

42. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, 16.12.1966. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042

43. Міжнародні керівні принципи етики для біомедичних досліджень на людині / Рада міжнародних організацій медичних наук, 2002. URL: http://www.fhi.org/training/fr/retc/pdf_files/cioms.pdf

44. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

45. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996. URL:<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

46. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22.02.2000. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>

47. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

48. Конвенція про права інвалідів. ООН, від 13.12.2006. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_g71

49. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

50. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

51. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

52. Про протидію захворюванню на туберкульоз: Закон України від 05.07.2001. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2586-14>

Міжнародні видання

53. Берн И., Коэн Дж., Оверал Дж., Сенюта И. Права человека в сфере охраны здоровья: практическое пособие / под науч. ред. И. Сенюты. Львов: Изд-во ЛОБФ «Медицина и право», 2012.

54. Берн И., Езер Т., Коэн Дж., Оверал Дж., Сенюта И. Права людини у сфері охорони здоров'я: практичний посібник / за наук. ред. І. Сенюти. Львів: Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2012.

55. Byrne I., Ezer T., Cohen J., Overall J., Senyuta I. Human Rights in Patient Care: A Practitioner Guide / Under scientific editing of Senyuta I. L'viv: LOBF Publishing House «Medicine and Law», 2012.

56. Charles Foster. *Medical Law: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2013.

57. Furrow B., Creaney Th., Johnson S., Jost T., Schwarts R. *Health Law, Cases, Materials and Problems* (abridged edition). Saint Paul, MN, USA: West Publishing Corp, 2013.

58. Huxtable R. *Law, Etics and Compromise at the Limits of Life. To Treat or not to Treat?* Abingdon, UK: Routledge, 2013.

ТЕМА 6

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЛІКАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

План

- 6.1. Морально-етичні аспекти лікарської етики.
- 6.2. Міжнародні нормативно-правові акти, що регламентують права пацієнта.
- 6.3. Лікарська таємниця.
- 6.4. Біомедична етика.

6.1. Морально-етичні аспекти лікарської етики

Гіппократ (Hippocrates) (460–377 рр. до н.е.) – великий старогрецький лікар, реформатор античної медицини, основоположник принципу індивідуального підходу до хворого

1) приносити користь і не завдати шкоди	2) протилежно лікують протилежним
Розробив систему лікування, в основі якої лежать принципи	
3) допомагати природі, погоджувати свої дії з її зусиллями позбавитися від хвороби	4) дотримуватися обережності

Клятва Гіппократа – лікарська клятва, що виражає основоположні морально-етичні принципи поведінки лікаря, а також загальноживану назву клятви, принесена кожним, хто збирається стати медиком

«Клятва» містить 9 етичних принципів або зобов'язань:

- зобов'язання перед вчителями, колегами і учнями;
 - принцип неспричинення шкоди;
- зобов'язання надання допомоги хворому (принцип милосердя);
- принцип турботи про користь хворого і домінанти інтересів хворого;
- принцип пошани до життя і негативного відношення до евтаназії;
- принцип пошани до життя і негативного відношення до абортів;
- зобов'язання про відмову від інтимних зв'язків з пацієнтами;
 - зобов'язання особистого вдосконалення;
 - лікарська таємниця (принцип конфіденційності)

Основні принципи «Нюрнберзького кодексу» (1947 р.)

– обов’язкова добровільна згода об’єкта досліджень;

– ретельне обґрунтування необхідності проведення експерименту;

– експеримент повинен лише підтвердити результати дослідів на тваринах;

– захист досліджуваного від будь-яких фізичних і психологічних травм;

– виключення тяжких ушкоджень або летального наслідку об’єкта досліджень у ході експерименту;

– виключення перевищення ступеня ризику вище допустимого рівня;

– проведення експерименту висококваліфікованими фахівцями;

– надання виконавцем морально-етичних прав досліджуваному на час проведення експерименту, а також право припинити участь в експерименті на будь-якій стадії

Женевська декларація (1948 р.). В основу Женевської декларації покладена «Клятва Гіппократа», але в ній знайшли віддзеркалення і найбільш гострі соціальні проблеми ХХ століття.

«Я не дозволю, щоб релігія, націоналізм, расизм, політика або соціальне положення впливали на виконання мого обов’язку...
Навіть під загрозою я не використаю мої знання в сфері медицини на противагу законам людяності»

Міжнародний кодекс медичної етики (1949 р.)

Обов'язки лікаря стосовно хворих:

- Лікар завжди повинен розуміти зобов'язання зберігати людське життя.
- Лікар повинен надавати пацієнтові всі ресурси своєї науки. Якщо лікар не має можливості провести обстеження або лікування, він повинен привернути іншого лікаря, у якого такі можливості є.
- Лікар повинен утримувати в абсолютній таємниці все, що він знає про свого пацієнта, навіть після смерті останнього.
- Лікар повинен поводитися по відношенню до своїх колег так, як він хотів би, щоб вони поводитися по відношенню до нього.
 - Лікар не повинен переманювати пацієнтів у своїх колег.
- Лікар повинен дотримуватися принципів Женевської декларації, прийнятої Генеральною асамблеєю ВМА

Гельсінська декларація (1964 р.)

Одним із важливих принципів Гельсінської декларації є те, що «лікар має право поєднувати випробування з лікуванням для отримання нових даних тією мірою, в якій це виправдано користю для хворого» і далі «...при проведенні на людині випробування з суто науковою метою лікар повинен весь час залишатися в ролі захисника життя і здоров'я досліджуваного». Іншими словами, терапевтична користь для хворого – первинна, нові наукові дані завжди вторинні.

Міжнародна Конвенція Генеральної Асамблеї ООН з цивільних і політичних прав (1966 р.) визначила принципи проведення всіх досліджень із залученням людини.

На відміну від Гельсінської декларації, вона регламентує морально-етичні принципи медичної практики.

Основні положення Конвенції розглядають

– пріоритет інтересів і благ конкретної людини порівняно з інтересами науки і суспільства

– проведення медичних втручань можливе тільки після отримання інформованої згоди від пацієнта

– дотримання принципу недоторканності особистого життя і прав людини знати або не знати інформацію про стан свого здоров'я

– заборона втручань в геном людини з метою зміни генома його спадкоємців і неприпустимість дискримінації, заснованої на генетичних характеристиках людини

– вилучення органів і тканин у живого донора з метою трансплантації можливо тільки з його згоди і проводиться тільки з терапевтичною метою

– заборона створення людської істоти, генетично ідентичної іншій людині (живої або мертвої), а також створення ембріонів людини з дослідницькою метою

– пошана прав учених на дослідження при дотриманні правил Гельсінської декларації

Токійська декларація (1975 р). 1975 року у Токіо був переглянутий і доповнений етичний кодекс медично-біологічних досліджень. У першому розділі Токійської декларації детально розглядаються різні аспекти проблеми ризику під час проведення допустимих медично-біологічних досліджень на людях.

6.2. Міжнародні нормативно-правові акти, що регламентують права пацієнта

Найбільш значущими міжнародними «джерелами» з питань прав громадян у сфері медицини є:

Лісабонська декларація ВМА про права пацієнтів (Лісабон, Португалія, вересень/жовтень 1981 р., з внесенням поправок, вересень, 1995 р.) і Декларація про політику в галузі забезпечення прав пацієнтів в Європі (Європейська нарада з прав пацієнтів, Амстердам, 28–30 березня 1994 р. ВООЗ Європейське регіональне бюро)

Декларація про політику в галузі забезпечення прав пацієнтів в Європі (1994 р.) закріплює право пацієнтів на якісну медичну допомогу, що відповідає високим технологічним стандартам і принципам людяності у відносинах з особами та організаціями, що надають медичні послуги.

Програма ВООЗ з безпеки пацієнтів (Всесвітнього альянсу за безпеку пацієнтів) 2004 р. (WHO Patient Safety Programme of World Alliance for Patient Safety) виділяє такі «небезпечні» для пацієнтів проблеми, як:

Лондонська декларація пацієнтів з безпеки пацієнтів 2006 р. (London Declaration of Patients for Patient Safety) розроблена на підтримку права пацієнтів на безпечну медичну допомогу за рахунок зниження ризику запобіжної шкоди внаслідок медичних помилок.

6.3. Лікарська таємниця

Лікарська таємниця – це відомості, які лікар отримав при використанні своїх обов'язків. Лікарська таємниця включає три види відомостей: про хворобу, про інтимне і сімейне життя хворого

Аналіз норм ст. 285 Цивільного кодексу України та ст. 39, 40 «Основ законодавства України про охорону здоров'я» дає можливість визначити об'єкт лікарської таємниці, який становить така інформація:

відомості про стан здоров'я пацієнта

відомості про хворобу

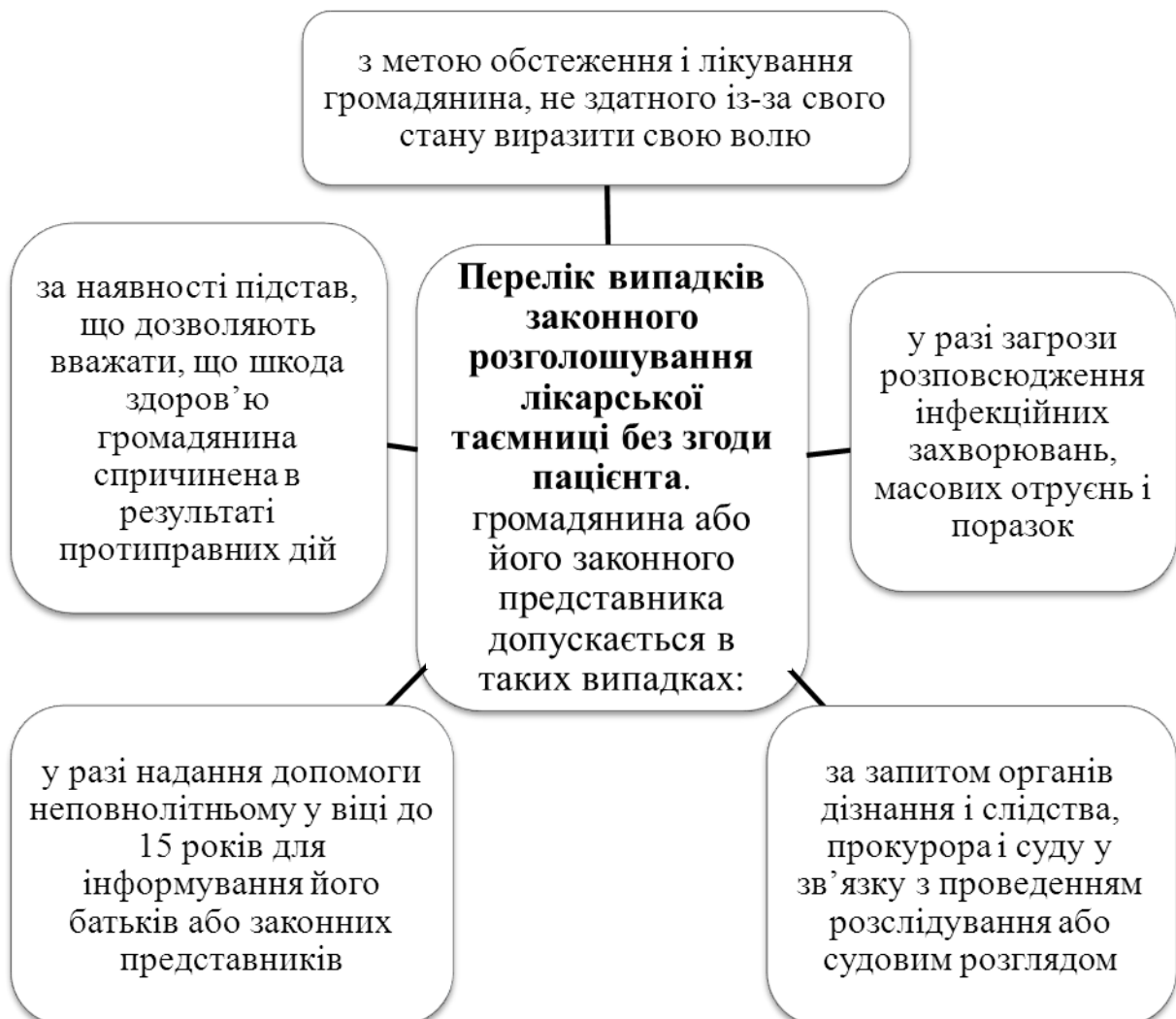
відомості про діагноз

відомості про факт звернення по медичну допомогу

відомості, одержані при медичному обстеженні

відомості про методи лікування

відомості про інтимну й сімейну сторони життя

Аналіз законодавств України дає змогу визначити випадки, за яких медична таємниця може бути розголошена без згоди особи чи її законних представників, а саме:

– в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (ч. 2 ст. 32 Конституції України)

– в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадянського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя (ч. 3 ст. 34 Конституції України);

– під час медичного обстеження наречених, які зобов'язані повідомити один одного про стан свого здоров'я (ст. 30 Сімейного кодексу України)

– у випадку надання допомоги неповнолітньому, що не досягнув віку 14 років та особі, що визнана недієздатною у встановленому законом порядку, з метою інформування її батьків (усиновлювачів) чи інших законних представників (ч. 1 ст. 285 Цивільного кодексу України, ч. 2 ст. 39, ч. 1 ст. 43 «Основ законодавства України про охорону здоров'я»)

– під час організації надання особі, яка страждає на тяжкий психічний розлад, психіатричної допомоги (ч. 4 ст. 6 Закону України «Про психіатричну допомогу»);

– під час провадження дізнання, досудового слідства чи судового розгляду у зв'язку з письмовим запитом особи, що проводить дізнання, слідчого, прокурора та суду (ч. 4 ст. 6 Закону України «Про психіатричну допомогу», ч. 2 ст. 8 Закону України «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», ч. 5 ст. 14 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними»)

– у разі загрози розповсюдження інфекційних захворювань, ухилення від обов’язкового медичного огляду або щеплення проти інфекцій встановленого переліку з метою усунення підприємствами, установами й організаціями, за поданням відповідних посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби від роботи, навчання, відвідування дошкільних закладів осіб, які є носіями збудників інфекційних захворювань, хворих на небезпечні для оточуючих інфекційні хвороби, або осіб, які були в контакті з такими хворими, а також осіб, які ухиляються від обов’язкового медичного огляду або щеплення проти інфекцій, перелік яких встановлюється центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров’я (ч. 2 ст. 26 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», п. 5 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»);

– у випадку надзвичайних подій і ситуацій, що становлять загрозу здоров’ю населення, санітарному та епідемічному благополуччю, з метою інформування органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби (ч. 2 ст. 26 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», п. 6 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»);

– у разі звільнення хворого на активну форму туберкульозу з установи кримінально-виконавчої системи з метою інформування про це орган охорони здоров’я за обраним звільненим місцем проживання (ч. 2 ст. 17 Закону України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз»);

– у разі виявлення ВІЛ-інфекції у неповнолітніх віком до 18 років, а також у осіб, визнаних у встановленому законом порядку недієздатними, з метою повідомлення про це батьків або інших законних представників зазначених осіб (ч. 2 ст. 8 Закону України «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення»);

– при зверненні потерпілого від нещасного випадку без направлення підприємства повідомляється підприємство, де працює потерпілий, робочий орган виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства, де працює потерпілий, або за місцем настання нещасного випадку з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, а в разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) також установа (заклад) державної санітарно-епідеміологічної служби, які обслуговують підприємство, де працює потерпілий, або така установа за місцем настання нещасного випадку з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно (п. 9 Постанови КМУ № 1112 «Деякі питання розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві», 2004 р.)

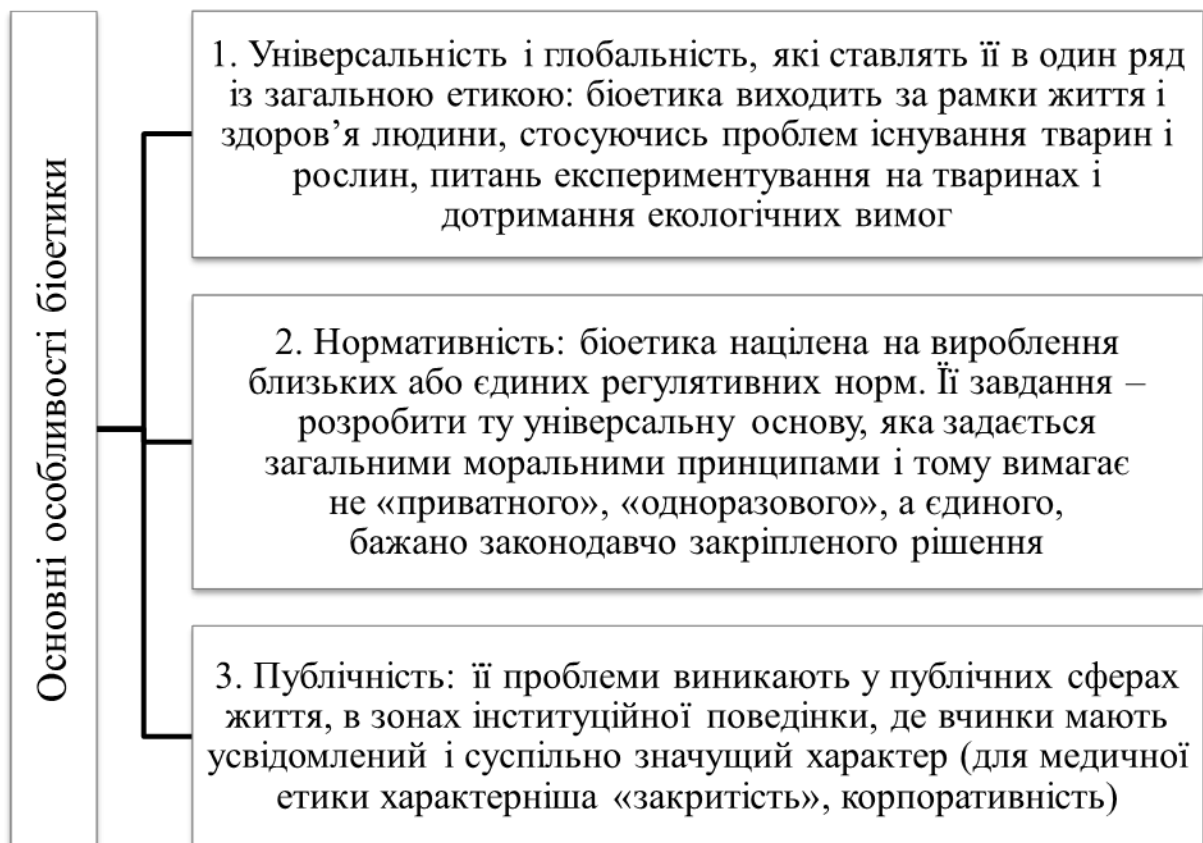
– у разі звернення або доставки потерпілих внаслідок нещасних випадків як із смертельним наслідком, пов'язаним із заподіянням тілесних ушкоджень іншою особою, так і нещасних випадків, що стались внаслідок контакту зі зброєю, боєприпасами та вибуховими матеріалами або під час дорожньо-транспортної пригоди з метою повідомлення органів внутрішніх справ, а у випадках з летальним наслідком – органів прокуратури («Порядок розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 270, 2001)

6.4. Біомедична етика

Термін «біоетика» ввів 1927 року Фріц Ягр у статті «Біоетичний імператив» як поняття про моральні засади використання лабораторних тварин і рослин.

Біоетика – міждисциплінарний напрям, орієнтований на вивчення і вирішення моральних проблем, породжених новітніми досягненнями біомедичної науки і сучасної біотехнології

Якщо дослідження пов'язані з наданням пацієнтові професійної медичної допомоги, то додатково передбачаються правила, що встановлюються етикою медичних досліджень, – Ethics Medical Research.

Етичні норми, що регулюють біомедичні дослідження

Клінічні дослідження, що проводяться *на людях*, регулюються етичними принципами біомедичних досліджень, сформульованими насамперед у таких міжнародних документах:

- Нюрнберзький кодекс, 1947;
- Гельсінська декларація прав людини, 1964;
- Міжнародна Конвенція Ради Європи «Про права людини в біомедицині», 1997;
- документ ВООЗ «Про впровадження міжнародних стандартів у практику клінічних випробувань у нових незалежних державах», 1999;
- документи ЮНЕСКО «Загальна Декларація про геном людини і права людини», 1997;
- «Загальна Декларація про біоетику і права людини», 2005, Керівництво ЮНЕСКО № 1 і № 2 про створення і діяльність комітетів з біоетики, 2005.

Під час проведення наукових досліджень за участі тварин в основу «етичного експерименту» повинні бути покладені рекомендації конвенції Євросоюзу, засновані на принципах «3 R»:

Альтернативний метод використання тварин в експерименті охоплює всі «3 R» і має на своїй меті застосування наукових методів при одночасному скороченні кількості тварин, використуваних в експериментах, а також удосконалення експериментальної техніки, що випробовується, з метою мінімізації страждань, піддослідних тваринах.

Правовою основою для проведення клінічних досліджень, де об'єктом впливу є людина, слід розглядати такі документи:

Конституція України

«Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1992)

Закон України «Про лікарські засоби» (1996)

Наказ МОЗ України № 281 від 01.11.2000 «Про затвердження інструкції про проведення клінічних випробувань лікарських засобів і експертизи матеріалів клінічних випробувань

Типове положення про комісію з питань етики», сумісний наказ МОЗ України і АМН України № 313/59 від 01.12.2000 «Про подальший розвиток медичної генетики і біоетики в Україні»

Під медичним втручанням мають на увазі профілактичну, діагностичну, біологічну або психологічну дії, що призводять або можуть привести до змін в організмі людини. Ст. 42 Закону України № 2801-ХІІ «Загальні умови медичного втручання» передбачає «Медичне втручання допускається тільки у тому випадку, коли воно не може принести шкоду здоров'ю пацієнта»

Право на отримання інформації пацієнтом також регламентоване Законом України № 2801-ХІІ ст. 39 «Обов'язок надання медичної інформації». Метою інформування пацієнта, зрештою, є завершальний етап отримання інформованої згоди пацієнта на медичне втручання. Ст. 43 Закону України № 2801- ХІІ «Згода на медичне втручання»

Завдання для перевірки знань

Перелік питань для самоконтролю

1. Проаналізуйте Етичний кодекс лікаря України.
2. Назвіть основні об'єкти лікарської таємниці.
3. Назвіть основні суб'єкти лікарської таємниці.
4. Правомірність розголошення лікарської таємниці без згоди пацієнта чи його законних представників.
5. Охарактеризуйте Декларацію про евтаназію.
6. Яких медико-біологічних і соціально-психологічних показань слід дотримуватись лікарям під час проведення операцій зі зміни (корекції) статевої належності.
7. Який порядок обстеження осіб, що потребують зміни (корекції) статевої належності.
8. Проаналізуйте Міжнародний кодекс медичної етики та Декларацію про незалежність і професійну свободу лікаря.

Тести

1. Про «Присягу лікаря» йдеться у:

- а) статті 76 Основ законодавства України про охорону здоров'я;
- б) статті 49 Конституції України;
- в) статті 56 Основ законодавства України про охорону здоров'я;
- г) статті 28 Етичного кодексу українського лікаря;
- д) статті 297 Цивільного кодексу України.

2. Міжнародний кодекс медичної етики було прийнято у:

- а) 1949 р.;
- б) 1963 р.;
- в) 1994 р.;
- г) 1973 р.;
- д) 1970.

3. У якому документі сформульовані основні постулати етики і обов'язків лікаря:

- а) Женевська декларація;
- б) Лісабонська декларація;
- в) Гельсінська декларація;
- г) Міжнародний кодекс медичної етики;
- д) Клятва Гіппократа.

4. Етичний кодекс українського лікаря було прийнято у:

- а) 2009 р.;
- б) 2001 р.;
- в) 1992 р.;
- г) 2008 р.;
- д) 2007 р.

5. У основу Женевської декларації покладена:

- а) «Клятва Гіппократа»;
- б) Нюрнберзький кодекс;
- в) Міжнародний кодекс медичної етики;
- г) все перераховане вище правильно;
- д) все перераховане вище неправильно.

6. До якого документа внесені фрази: «Я не дозволю, щоб релігія, націоналізм, расизм, політика або соціальне положення впливали на виконання мого обов'язку. Навіть під загрозою я не використаю мої знання в сфері медицини на противагу законам людяності»:

- а) Женевська декларація;
- б) Лісабонська декларація;
- в) Гельсінська декларація;
- г) Міжнародний кодекс медичної етики;
- д) Все перераховане вище неправильно.

7. Хто вперше систематизував основні принципи медичної деонтології:

- а) Авіценна;
- б) Гіппократ;
- в) Кант;
- г) Бентам;
- д) Парацельс.

8. Принципами лікарської етики є все, крім:

- а) моральності;
- б) поваги прав і достоїнства людини;
- в) поваги автономності пацієнта;
- г) не нашкодь;
- д) роби добро.

9. Який із перерахованих документів називають «Клятвою Гіппократа» ХХ століття:

- а) Женевська декларація;
- б) Лісабонська декларація;
- в) Гельсінська декларація;
- г) Міжнародний кодекс медичної етики;
- д) Токійська декларація.

10. Що є основним принципом лікарської етики:

- а) правдивість;
- б) справедливість;
- в) конфіденційність;
- г) гуманізм;
- д) не нашкодь.

Практичні завдання

1. Дружина гр. М., який помер в одній із лікарень м. Х., направила у встановленому законом порядку головному лікарю лікувального закладу заяву з проханням надати медичну документацію, зокрема копії медичних документів, що необхідні їй для з'ясування дійсних обставин смерті чоловіка і захисту інтересів правонаступників (двох її неповнолітніх дітей). У відповідь на своє звернення заявниця отримала лист, підписаний головним лікарем, в якому повідомлялось, що її вимоги отримати медичну інформацію протирічать ст. 39 і 40 ЗУ «Основи...», а вимога надання копій документів порушує норми ЗУ «Про інформацію» та «Про звернення громадян», оскільки документи, які вона хотіла б отримати, можуть бути надані тільки органам прокуратури, суду у встановленому законом порядку.

Дайте правову та деонтологічну оцінку ситуації. Яке право пацієнта було порушено? Проаналізуйте, у чому полягає порушення і визначте відповідальність суб'єктів медичних послуг.

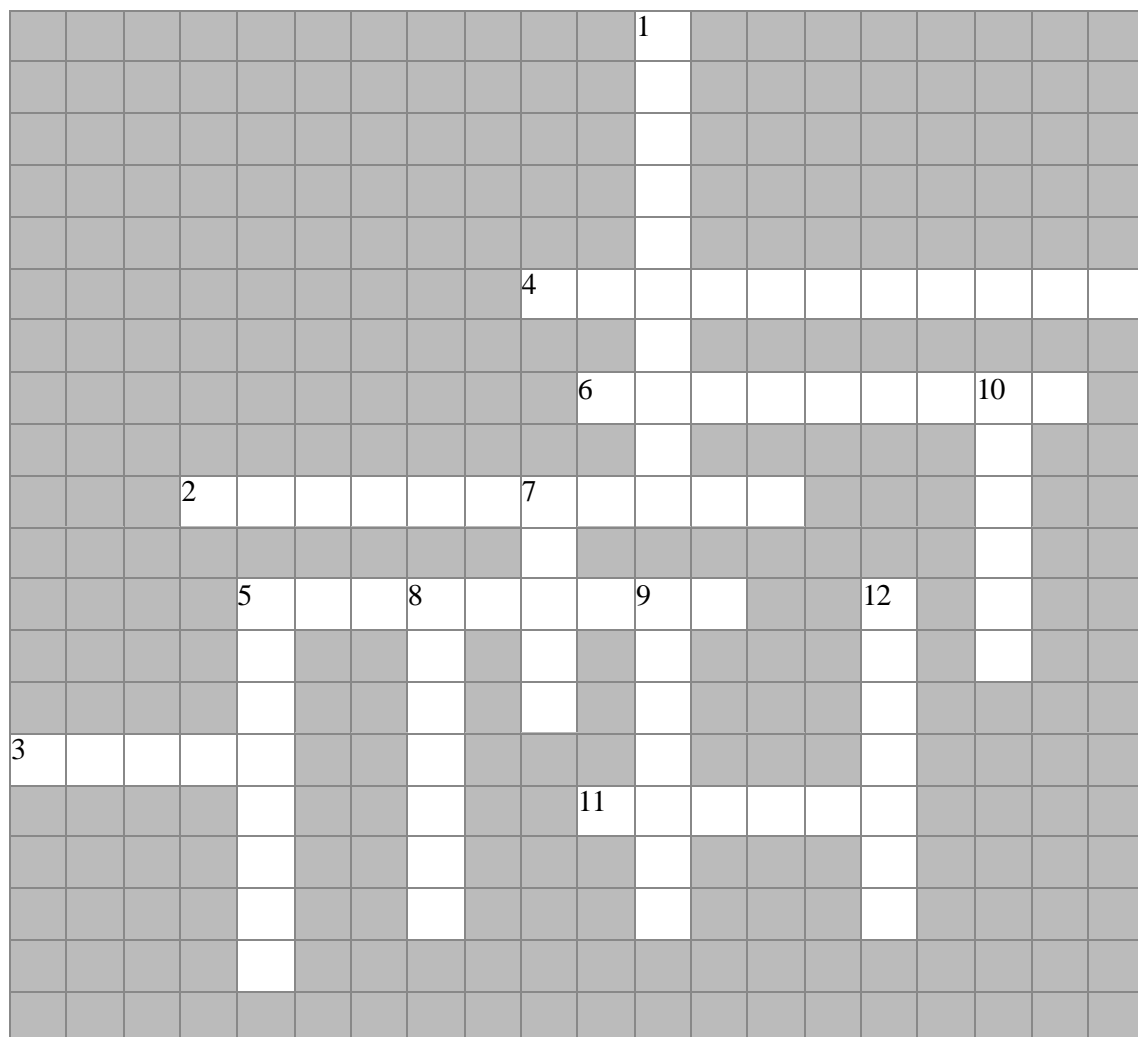
2. Після раптової смерті чоловіка його дружина надала письмову згоду на донорство органів померлої особи, хоча його мати категорично заперечувала проти цього.

Як необхідно вирішити спір?

3. Гр. Н. надала документи свого чотирьохлітнього сина для прийняття його у дитячий садочок. Директор закладу відмовила у прийомі через те, що син гр. Н. отримав щеплення з порушенням строків і що це становитиме небезпеку для інших дітей. Мати пояснила директору закладу, що її син не зміг пройти щеплення вчасно у зв'язку з медичними протипоказаннями, а також зауважила, що у неї є рішення консилиуму лікарів, яким передбачена можливість дитини бути зарахованим і відвідувати дитячий садочок. Директор свого рішення не змінила, відмовила у прийнятті дитини у дитячий садочок.

Дайте правову та деонтологічну оцінку ситуації. Яке право пацієнта було порушено? Як повинна була вчинити директор дитячого закладу?

Кросворд

ПО ГОРИЗОНТАЛІ

1. Хто Вперше застосував термін «етика» та розумів її як філософію моральної поведінки людей?

7. Основою деонтології є адміністративно-регламентуючі форми норм поведінки медпрацівників, їх професійних обов'язків і організації лікувально-діагностичного процесу, до них належить

8. Взаємини медика і хворого в системі охорони здоров'я; взаємини медичного працівника і суспільства – держави – це....

9. Перші прогресивні концепції медичної етики, що дійшли до нас із глибин століть, зафіксовані в якій давньоіндійській книзі?

10. Моральне зобов'язання лікаря, прийняте перед державою, це...

12. Медична етика – галузь якої науки?

ПО ВЕРТИКАЛІ

2. В якій декларації йдеться про таке: тільки лікарі відповідної кваліфікації можуть займатися дослідженнями; незалежні етичні комітети зобов'язані перевіряти протоколи й видавати дозволи на проведення експериментів; можлива користь має бути більшою, ніж ризик.

3.....– наука про суть, закони виникнення, розвиток і функції моралі, про відносини між людьми і обов'язки, які випливають з цих відносин.

4.....– вчення про професійний обов'язок і принципи поведінки медичного персоналу.

5. Вважається, що основні принципи медичної етики сформулював....

6. Яка декларація про Міжнародне правове забезпечення деонтології була прийнята в 1948 році?

11. Основоположником деонтології є...

Термінологічний словник

Біоетика – нормативне знання, що охоплює моральну проблематику, пов'язану з розвитком біомедичних наук, які стосуються питань генетики, медичних досліджень, терапії, турботи здоров'я і життя людини. Міждисциплінарний напрям, орієнтований на вивчення і вирішення моральних проблем, породжених новітніми досягненнями біомедичної науки і сучасної біотехнології.

Деонтологія – це наука про професійну поведінку людей, сукупність етичних норм, необхідних для виконання ними своїх професійних обов'язків.

Інформована згода – стрижень концепції сучасної медичної етики, що передбачає отримання згоди пацієнта (його батьків або опікунів у разі недієздатності) на лікарську і сестринську допомогу за будь-яких обставин. Така згода повинна бути отримана тільки за умови повної інформованості пацієнта про суть, свідчення, очікуваний ефект і можливі побічні дії втручання медиків.

Медична етика – це наука про систему норм і правил поведінки і моральної зовнішності лікаря та всього медичного персоналу.

Медична деонтологія – це вчення про необхідну поведінку лікаря (медичного працівника) в процесі надання медичної допомоги.

Лікарська помилка – це витікаюча з об'єктивних умов добросовісна помилка лікаря, заснована або на недосконалості сучасного стану медичної науки і її методів дослідження, або на недостатності знань або досвіду лікаря, але без елементів халатності, недбалості.

Лікарська таємниця – це відомості, які лікар отримав при використанні своїх обов'язків. Лікарська таємниця включає три види відомостей: про хворобу, про інтимне і сімейне життя хворого.

Нормативні акти та рекомендовані джерела

Основні

1. Гиппократ. Этика и общая медицина. Письма. М.: Мир книги, 2007. 336 с.
2. Етичний кодекс українського лікаря: Проект / О. Насінник, Л. Пиріг, С. Вековшиніна, В. Кулініченко. К.: Сфера, 2002. 24 с.
3. Етичні комітети: сьогоднішня та майбутня / за ред. С. В. Вековшиніної, В. Л. Кулініченка. К.: Сфера, 2004. 136 с.
4. Кодекс медичної деонтології. К.: Дух і Літера, 1998. 164 с.
5. Ковальова О. М., Сафаргаліна-Корнілова Н. А., Герасимчук Н. М. Деонтологія в медицині: підручник. Харків, 2014. 258 с.
6. Медичне право України: практикум / уклад.: І. Я. Сенюта, І. О. Богомазова, О. Ю. Кашинцева, Д. Й. Клапаций, Р. А. Майданник, О. Є. Січкоріз, Х. Я. Терешко, У. Я. Хребтань, Х. М. Шубак ; заг. ред. І. Я. Сенюта. Львів: Світ, 2014.

Додаткові

7. Власов В. В. Международные этические требования к медицинским исследованиям с участием человека. *Терапевтический архив*. 1996. № 1. С. 58–64.

8. Кашинцева О. Ю. Етичні та правові проблеми проведення медичного експерименту на організмі людини. *Вісник Академії адвокатури України*. 2007. № 1. С. 65–68.

9. Кашинцева О. Ю. Правове регулювання біоетичних проблем в громадянському суспільстві. *Вісник Академії Адвокатури України*. 2006. № 1(5). С. 13–16.

10. Международный кодекс медицинской этики // Врачи, пациенты, общество. Права человека и профессиональная ответственность врача в документах международных организаций. К.: Сфера, 1997. С. 9–10.

11. Попов М. В. Аксиология і медицина. Проблема цінностей і медицина. К.: ПАРАПАН, 2003. 284 с.

12. Марценюк О. Г. Права фізичних і юридичних осіб на медичну конфіденційну інформацію // *Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми, і перспективи вдосконалення)*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з медичного права, (м. Львів, 17–18 квітня 2008 р.). 2008. С. 166–171.

13. Сенюта І. Біоетичне законодавство України: перспективи становлення та розвитку. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Львів, 2006. Вип. 42. С. 42–49.

14. Сенюта І. Медична таємниця: медико-правові аспекти. *Життя і право: Львівський правничий часопис*. 2005. № 1 (13).

Інформаційні ресурси

15. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

16. Міжнародна амністія Кодекс етики та декларація стосовно медичних працівників: збірник обраних питань з етики та прав людини: Міжнародна амністія (1 листопада 2003 р.). URL: www.amnesty.org/en/library/info/ACT75/005/2000

17. Декларація про політику в галузі дотримання прав пацієнта в Європі / Європейська консультативна нарада ВООЗ з прав пацієнта, 1994 р. URL: http://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf

18. Європейська хартія прав пацієнтів. 2002. листопад. URL: <http://www.activecitizenship.net/patients-rights/projects/29-european-charter-of-patients-rights.html>

19. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Рада Європи, 04.11.1950. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

20. Конвенція про захист прав та гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину / Рада Європи, 04.04.1997. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_334

21. Лісабонська декларація про права пацієнта / Всесвітня медична асоціація. Асамблея ВМА, вересень-жовтень 1981р., переглянута у 2005 р. URL: <http://www.med-pravo.ru/Ethics/LisbonDecl.htm>

22. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, 16.12.1966. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042

23. Міжнародні керівні принципи етики для біомедичних досліджень на людині / Рада міжнародних організацій медичних наук, 2002. URL: [http://www.fhi.org/training/fr/retc/pdf_files/cioms.pdf]

24. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

Міжнародні видання

25. Andre den Exter. Human Rights and Biomedicine. Antwerpen. Apeldorn, Portland, 2010.

26. Деонтологія в медицині: в 2 т. / под ред. Б. В. Петровського. М.: Медицина, 1988. Т. 1. 347 с.

27. Samantha Holliday. Reproductive Ethics and the Law: A Comparative Approach. Oxford: Routledge-Cavendish, 2013.

28. Steiner Jr. J.E. Problems In Health Care. Burlington, MA, USA: Jones & Bartlet Learning LLC, 2013.

29. Study Guide on Medical Law / com. by S.D. Riabenko, V.V. Mykhailichenko. K.: VSV «Medicine», 2014.

30. Биомедицинское право в России и за рубежом [Право на гендерную идентичность: этико-правовые аспекты]: монография / Г. Б. Романовский, Н. Н. Тарусина, А. А. Мохов [и др.]. Москва: Проспект, 2015. – 368 с.

31. Згречча Е., Спаньйоло А. Дж., П'етро М. Л. та інші. Біо-етика / Переклад з італійської В.Й. Шовкун: підручник. Львів: Вид-во ЇОБФ «Медицина і право», 2007. 672 с.

32. Иванюшкин А. Я. Профессиональная этика в медицине. М.: Медицина, 1990. 222 с.

33. Капто А. С. Профессиональная этика. М.; Ростов н/Д: Изд-во СКАГС, 2006. 800 с.

34. Кодекс врачебной этики Республики Беларусь // Биомедицинская этика: учеб. пос. / Т. В. Мишаткина, Э. А. Фонова, С. Д. Денисов и др. Мн.: Тетра Системс, 2003. С. 253–256.

35. Козлов А. М. Гиппократ и морально-этические проблемы медицины: учеб. пос. / А. М. Козлов, И. И. Косарев. М.: ММИ им. И. М. Сеченова, 1983. 84 с.

36. Этюды медицинского права и этики / Зильбер А. П. М.: МЕДпресс-информ, 2008. 848 с.

ТЕМА 7

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

План

7.1. Загальна характеристика трудового законодавства. Праця медичних працівників.

7.2. Трудовий договір та порядок його укладення. Підстави та порядок припинення трудового договору.

7.3. Робочий час та його види. Нормування робочого часу для працівників закладів та установ охорони здоров'я.

7.4. Юридична відповідальність медичних працівників.

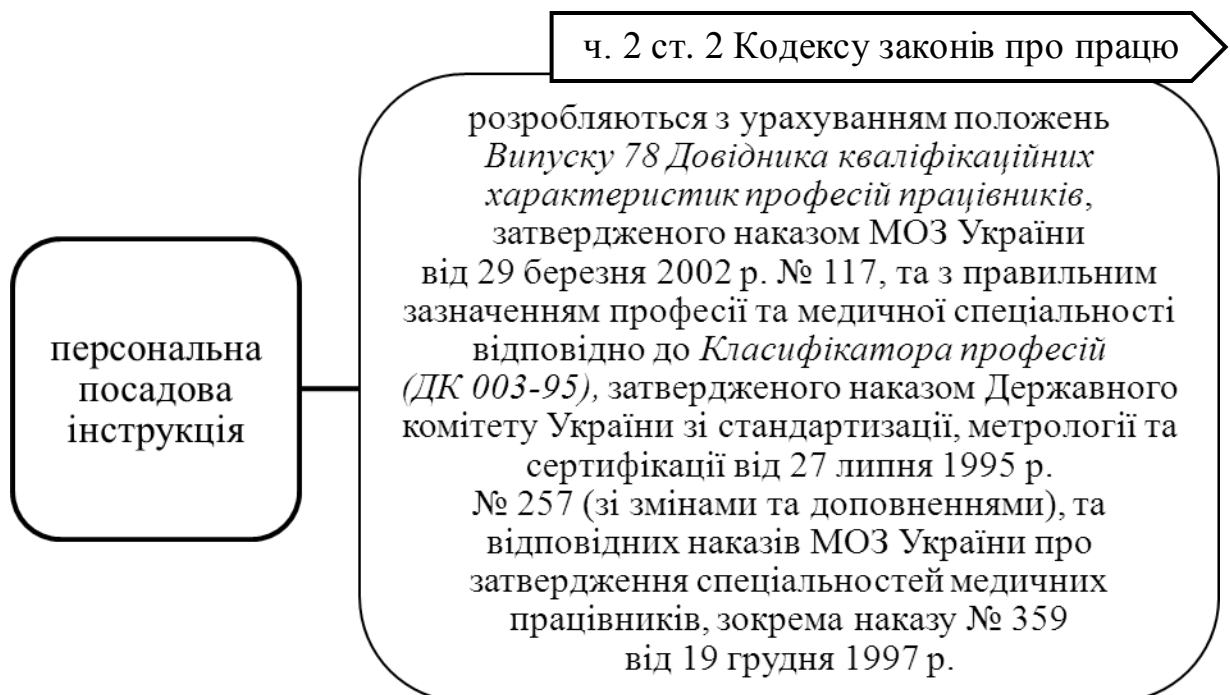
7.1. Загальна характеристика трудового законодавства. Праця медичних працівників

Права найманих працівників закріплюються не лише Конституцією України чи законодавством про працю, а й положеннями колективного договору підприємства, статутами підприємств та організацій, трудовим договором, укладеним з працівником письмово, посадовою інструкцією тощо

- право на роботу відповідно до умов трудового договору;
- право знати свої права та функціональні (посадові) обов'язки;
- право на ознайомлення з вимогами охорони праці та техніки безпеки;
- право на забезпечення працедавцем здорових та безпечних умов праці відповідно до вимог правил техніки безпеки, санітарних правил і норм, законодавства про працю України;

- право на виплату заробітної плати не нижче встановленого державою мінімуму та у терміни, встановлені трудовим договором, а також виплату премій, винагород, інших соціальних виплат та компенсацій;
- право на отримання матеріальної допомоги з урахуванням оцінки особистої трудової участі працівника в роботі медичного закладу в порядку, встановленому внутрішніми нормативними актами підприємства чи організації, з якими працівник уклав трудову угоду;
- право на соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, а також право на всі передбачені законодавством види соціального страхування;
- право на звернення до суду для вирішення трудових спорів незалежно від характеру виконуваної роботи або обійманої посади (крім окремих випадків, передбачених законодавством) тощо.

Наведені вище права є загальними для всіх категорій працівників, але працівники можуть мати й інші.

Відповідно до пункту 2.4.1
Ліцензійних умов
провадження господарської
діяльності з медичної
практики, затверджених
наказом Державного комітету
України з питань регуляторної
політики та підприємництва та
МОЗ України
від 16 лютого 2001 р. № 38/63

*страхування медичних працівників
на випадок інфікування ВІЛ під час
виконання ними професійних
обов'язків, а також на випадок
настання у зв'язку з цим
інвалідності або смерті від
захворювань, зумовлених розвитком
ВІЛ-інфекції, є обов'язковою умовою
провадження такої діяльності*

Варто також зауважити, що у лікарів існують і так звані *спеціальні професійні права*, зокрема право участі в консиліумі чи лікарській комісії.

Медичні працівники повинні:

знати:

- закони України та інші нормативні акти з питань охорони здоров'я;
- основи законодавства України про працю та її охорону, правила і норми охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та протипожежного захисту, санітарно-епідемічні норми;
- основи судово-медичної експертної справи;
- сучасні методи діагностики, лікування та лікарського забезпечення пацієнтів;
- методи надання невідкладної медичної допомоги;
- способи взаємодії з іншими спеціалістами, різними профільними службами, установами, організаціями, зокрема зі страховими компаніями;

володіти теоретичними знаннями та практичними навичками за своєю спеціальністю (зокрема з анатомії, фізіології, патології, фармакології) з питань діагностичної, лікувальної, профілактичної та організаційної роботи

дотримуватись правил внутрішнього трудового розпорядку;
виконувати положення про охорону конфіденційної інформації підприємства та медичної таємниці пацієнтів

бути поінформованими про юридичну відповідальність за неналежне виконання своїх посадових (чи професійних) обов'язків, яке спричинило заподіяння шкоди пацієнтам чи підприємству тощо

Більшість із зазначених обов'язків стосується медичних працівників, які обійматимуть посади лікарів.

Специфіка робочого часу

Відповідно до чинного законодавства України медичні працівники належать до *категорії працівників зі скороченою тривалістю робочого часу*

Для медичних працівників окремих спеціальностей тривалість робочого часу скорочено *до 33 годин на тиждень*

Визначальними факторами слід вважати *підвищене нервово-емоційне навантаження в процесі професійної діяльності та потенційно небезпечні для здоров'я умови праці*

Для встановлення тому чи іншому медичному працівникові скороченого робочого часу *достатньо* того, щоб він обіймав певну посаду чи працював за медичною спеціальністю *незалежно від конкретних умов праці та конкретної наявності й обсягу роботи у той чи інший робочий день*

Медичне чергування слід розглядати як специфічний додатковий елемент нормального режиму робочого часу медичного працівника

Специфічний «змішаний» режим робочого часу медичних працівників – *шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем, що поєднується з виконанням професійних медичних чергувань згідно з графіком*

Варто брати до уваги, що загальна 24-денна тривалість щорічної оплачуваної відпустки для більшості категорій медичних працівників додатково збільшується на сім днів

Забезпечення конфіденційності інформації у медичному закладі

Перелік відомостей, що не підлягають розголошенню, визначено статтею 286 Цивільного кодексу України та статтею 40 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ

факт звернення за медичною допомогою

медичне обстеження, огляд та його результати

стан здоров'я пацієнта

діагноз

відомості, одержані під час медичного обстеження (інтимна та сімейна сторони життя)

Розголошення такої інформації персоналом медичних закладів може привести до *застосування юридичної відповідальності до самого роботодавця*

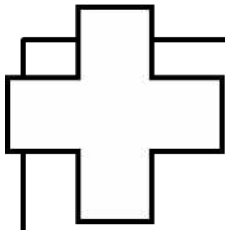
Відповідно до **статті 420 ЦКУ** комерційна таємниця є об'єктом інтелектуальної власності

Згідно зі статтею **505 ЦКУ** комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона цілком чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з чим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію

Стаття 162 ГКУ визначає, що суб'єкт господарювання, який є власником технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а власник інформації використовував належні заходи щодо охорони її конфіденційності. Термін правової охорони комерційної таємниці обмежується у часі

Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, порядок їх захисту визначаються самостійно власником або керівником підприємства з дотриманням чинного законодавства

Не будь-якій інформації підприємство може надати статус комерційної таємниці, обмеживши у такий спосіб доступ до неї третіх осіб і, насамперед, контролюючих органів.

У частині 2 статті 505

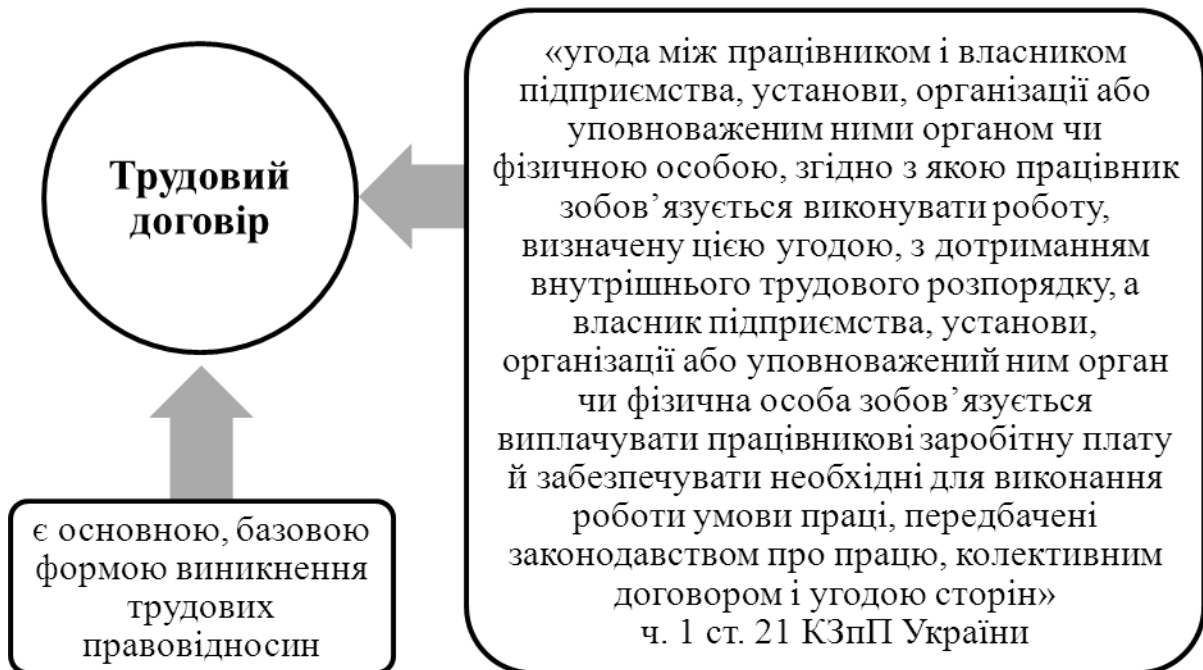
ЦКУ, де визначено перелік відомостей, що становлять комерційну таємницю, відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці

Винятки визначено постановою **Кабінету Міністрів України «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» від 9 серпня 1993 р. № 611. До них віднесено:**

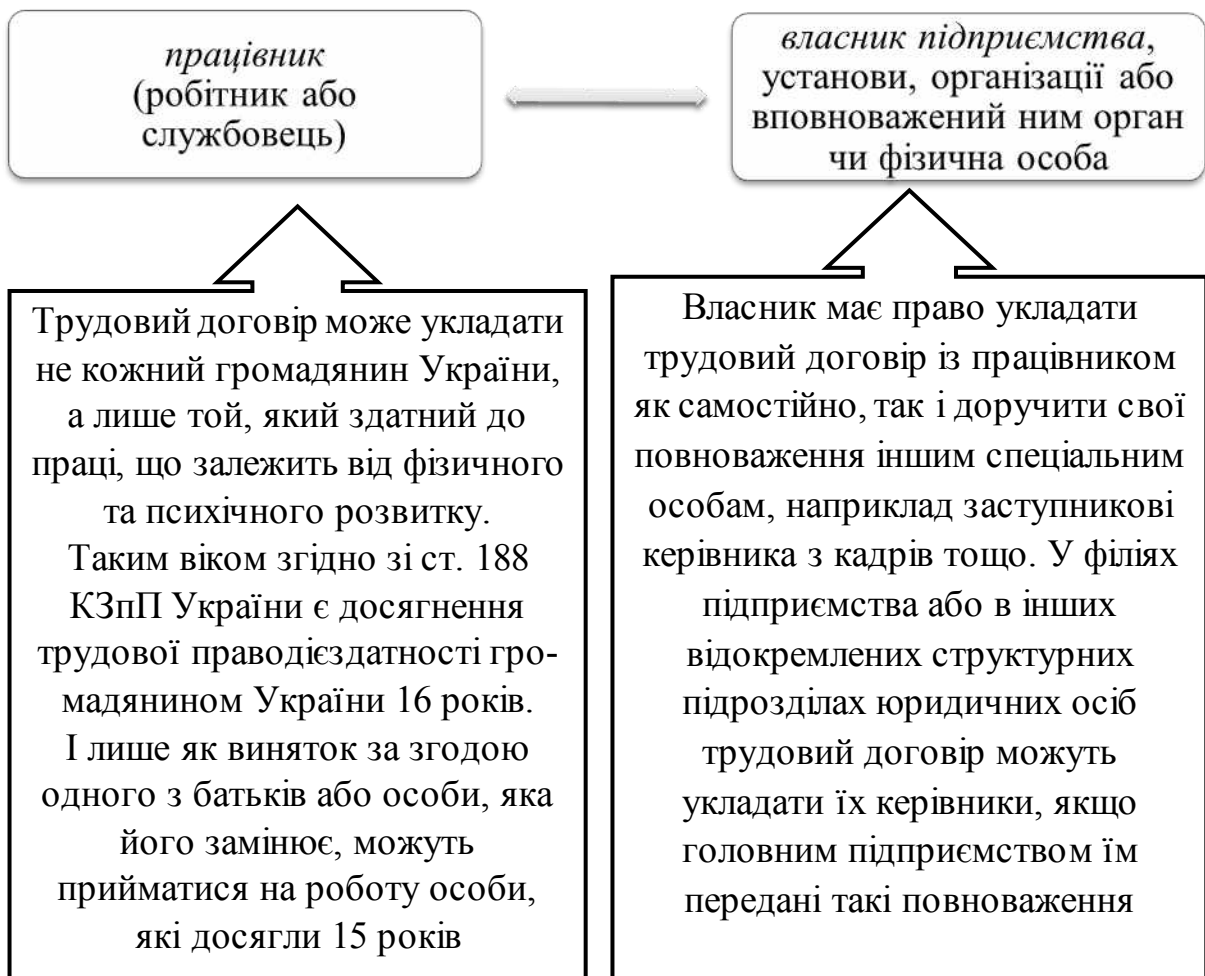
установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами; інформація за всіма встановленими формами державної звітності; дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів; відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць; документи про сплату податків і обов'язкових платежів; інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків; документи про платоспроможність; відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю; відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню

Адміністрації медичного закладу, особливо приватної форми власності, також *важливо зберегти конфіденційність* не лише щодо особи пацієнтів медичних закладів, а ще й *щодо господарської діяльності підприємства.*

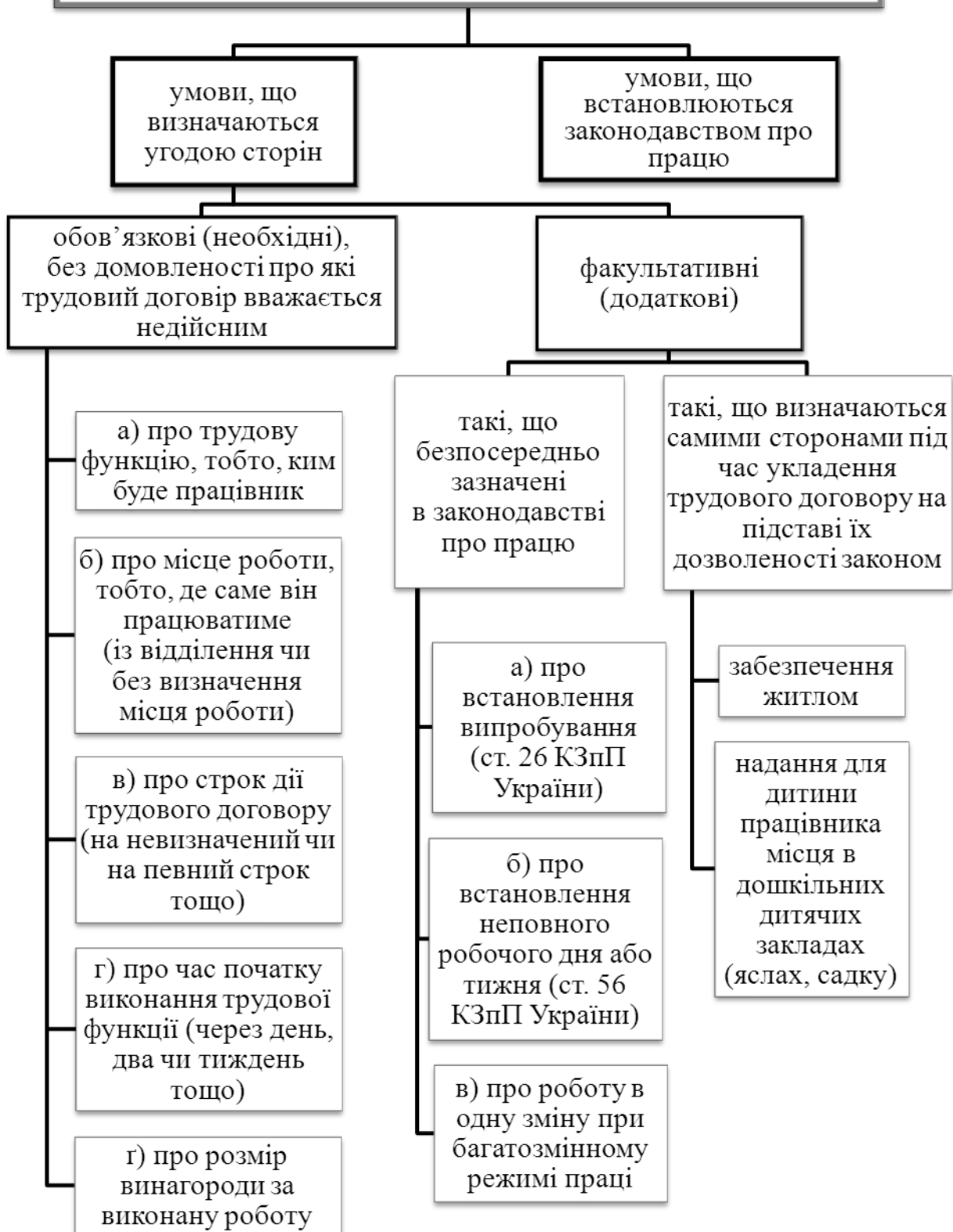
7.2. Трудовий договір та порядок його укладення. Підстави та порядок припинення трудового договору

Сторонами трудового договору як двосторонньої угоди є:

Зміст трудового договору – це сукупність умов, якими визначаються права та обов’язки сторін

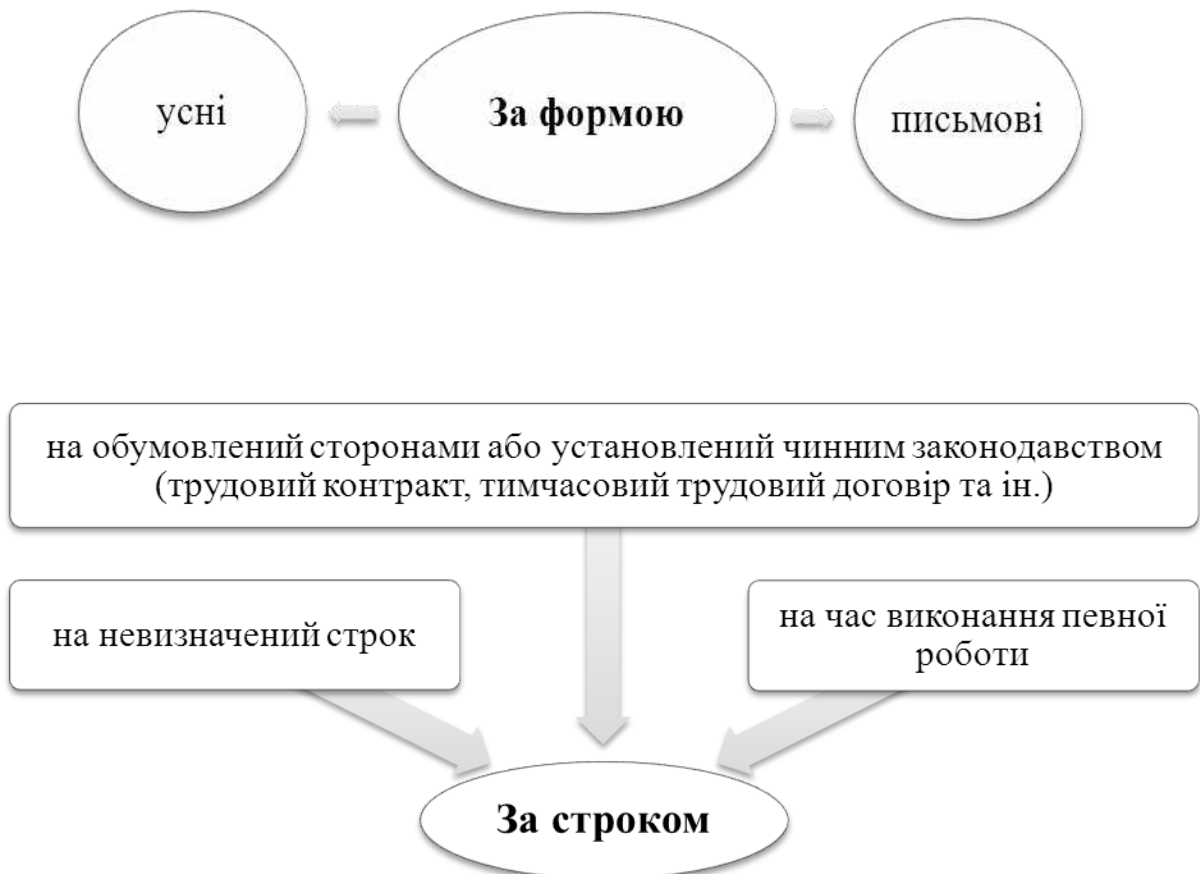

Правова сутність додаткових умов полягає в тому, що вони уточнюють, доповнюють і розвивають умови конкретного трудового договору.

При цьому поряд із зазначеним чинне законодавство України про працю передбачає випадки, коли під час прийняття працівника на роботу *випробування не встановлюється*.

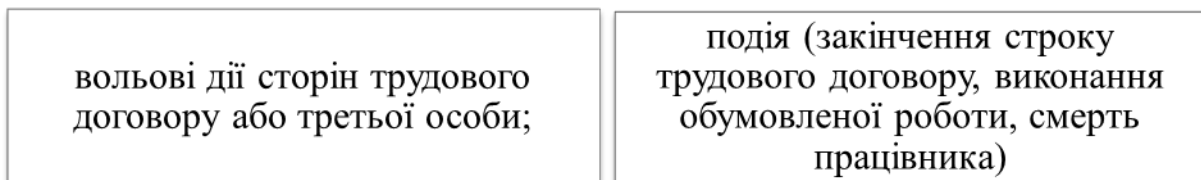
Класифікація трудових договорів:

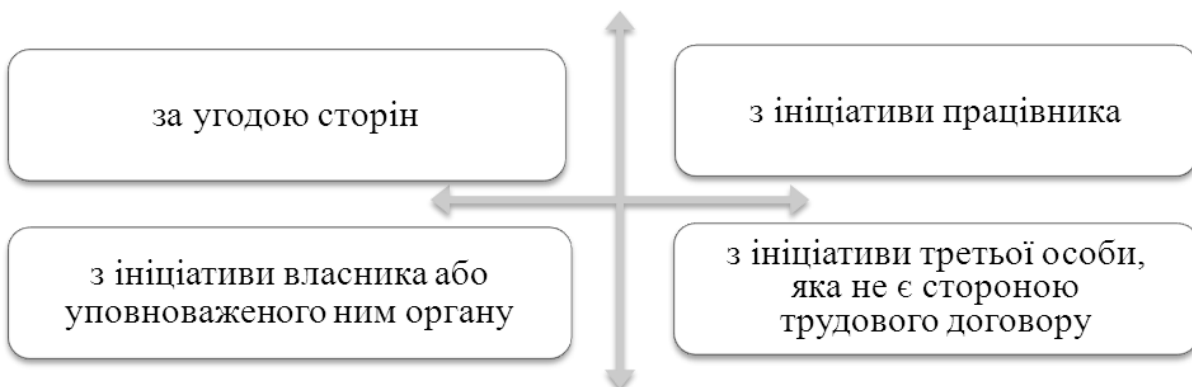

Припинення трудового договору

Юридичними фактами, що впливають на припинення трудового договору, є такі:

Підстави для припинення трудового договору

7.3. Робочий час та його види.

Нормування робочого часу для працівників закладів та установ охорони здоров'я

Робочим часом вважається час, протягом якого працівник згідно із законодавством, колективним і трудовим договором, з підпорядкуванням правилам внутрішнього трудового розпорядку повинен виконувати свої трудові обов'язки на підприємстві, в установі, організації або у фізичної особи-роботодавця

Види робочого часу розрізняють за його тривалістю:

Робочий час нормальної тривалості

Конституція України

- Згідно зі ст. 45 максимальна тривалість робочого часу визначається законом

Кодекс законів про працю України

- У ст. 50 встановлено, що нормальна тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин на тиждень як при п'яти, так і при шестиденному робочому тижні

Неповний робочий час

Відповідно до ст. 56 КЗпП за згодою між працівником і власником або уповноваженим ним органом може встановлюватися як при прийнятті на роботу, так і згодом неповний робочий день або неповний робочий тиждень

Праця у цих випадках оплачується пропорційно відпрацьованому часу, а при відрядній оплаті праці – залежно від виробітку

В обов'язковому порядку на прохання працівника неповний робочий час встановлюється для:

- вагітних жінок
- жінок, що мають дітей віком до 14 років
- жінок, що мають дитину-інваліда
- для догляду за хворим членом сім'ї відповідно до медичного висновку

«робота на умовах неповного робочого часу не тягне за собою будь-яких обмежень обсягу трудових прав працівників»

→ ст. 56 КЗпП

Про встановлення неповного робочого часу роботодавець має попередити працівників **не пізніше ніж за два місяці**.

Скорочений робочий час

Скорочена тривалість робочого часу – це вид робочого часу, який встановлюється законодавством (ст. 51 КЗпП), є обов'язковим для роботодавця і оплачується як робочий час нормальної тривалості

Скорочений робочий час встановлюється:

для працівників віком від 16 до 18 років – 36 годин на тиждень, для осіб віком від 15 до 16 років (учнів віком від 14 до 15 років, які працюють в період канікул) 24 години на тиждень

для працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, – не більш як 36 годин на тиждень

для окремих категорій працівників розумової праці, діяльність яких пов'язана з підвищеним інтелектуальним і нервовим напруженням у випадках, передбачених законодавством

До таких працівників віднесені *лікарі, вчителі, викладачі середніх спеціальних і вищих навчальних закладів тощо*

Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25 травня 2006 р. № 319 «Про затвердження норм робочого часу для працівників закладів та установ охорони здоров'я»

38,5 годин на тиждень

керівників структурних підрозділів (відділень, відділів, лабораторій, кабінетів тощо) з числа лікарів та фахівців з базовою та неповною вищою освітою, керівників закладів охорони здоров'я з числа фахівців з базовою та неповною вищою освітою, лікарів та фахівців з базовою та неповною вищою медичною освітою (середнього медичного персоналу), медичних реєстраторів, дезінфекторів закладів охорони здоров'я (структурних підрозділів) за винятком тих, хто працює у шкідливих умовах праці

33 години на тиждень

для лікарів, зайнятих виключно амбулаторним прийомом хворих:

- 1) амбулаторно-поліклінічних закладів; 2) амбулаторно-поліклінічних підрозділів лікувально-профілактичних закладів, пунктів охорони здоров'я (здоровпунктів), фельдшерських та фельдшерсько-акушерських пунктів (у тому числі сільських та селищних рад); 3) центрів (бюро) медико-соціальної експертизи, лікарсько-консультаційних комісій; 3) лікарів та середнього медичного персоналу, які працюють упродовж усього робочого часу на медичних генераторах ультракороткохвильової частоти потужністю більше ніж 200 ват.

18 годин на тиждень

вчителів-дефектологів та логопедів, вчителів-логопедів закладів охорони здоров'я (крім будинків дитини)

20 годин на тиждень

для завідувачів логопедичних пунктів, логопедів, вчителів-логопедів будинків дитини

30 годин на тиждень	для вихователів закладів охорони здоров'я та будинків дитини
20 годин на тиждень	для завідувачів логопедичних пунктів, логопедів, вчителів-логопедів будинків дитини
20 годин на тиждень	для вихователів-методистів закладів охорони здоров'я

Нічним вважається час з 10-ї години вечора до 6-ї години ранку.

Робота жінок у нічний час не допускається, за винятком випадків, передбачених ст. 175 КЗпП України. Обмеження не поширюється на жінок, що працюють на підприємствах, де зайняті лише члени однієї родини.

Згідно зі ст. 108 КЗпП України робота у нічний час оплачується в підвищеному розмірі, встановленому Генеральною, галузевою (регіональною) угодами і колективним договором, і розмір підвищення оплати не може бути нижче 20 % тарифної ставки (окладу) за кожну годину роботи в нічний час.

7.4. Юридична відповідальність медичних працівників

Юридична відповідальність медичного працівника за професійне правопорушення – це застосування до особи, яка вчинила правопорушення при виконанні професійних обов'язків у сфері медичної діяльності, заходів державного примусу, передбачених правовими нормами, які супроводжуються необхідністю для винного зазнати певних втрат особистого, організаційного або майнового характеру

ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я»
від 19 листопада 1992 р.

ст. 6

право на відшкодування заподіяної здоров'ю шкоди

ст. 8

у разі порушення законних прав та інтересів громадян у галузі охорони здоров'я відповідні державні, громадські або інші органи, підприємства, установи та організації, їх посадові особи і громадяни зобов'язані вжити заходів щодо поновлення порушених прав, захисту законних інтересів та відшкодування заподіяної шкоди

Види відповідальності лікарів за вчинені правопорушення:

кримінальна

цивільна
(майнова)

адміністративна

дисциплінарна

Завдання для перевірки знань

Перелік питань для самоконтролю

1. Охарактеризуйте правовий статус випускників ВМНЗ у період спеціалізації (інтернатури).
2. Визначте права та обов'язки інтернів.
3. Визначте загальні підстави припинення трудового договору.
4. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
5. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.
6. Нормування робочого часу для працівників закладів, установ охорони здоров'я.
7. Поняття та види відпочинку.
8. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників.
9. Матеріальна відповідальність медичних працівників.

Тести

1. Для медичних працівників окремих спеціальностей тривалість робочого часу скорочено:

- а) до 33 годин на тиждень;
- б) до 36 годин на тиждень;
- в) до 38 годин на тиждень;
- г) до 42 годин на тиждень;
- д) до 34 годин на тиждень.

2. Підстави для припинення трудового договору поділяють на такі групи:

- а) за угодою сторін;
- б) з ініціативи працівника;
- в) з ініціативи власника або уповноваженого ним органу;
- г) з ініціативи третьої особи, яка не є стороною трудового договору;
- д) усі відповіді є правильними.

3. До характерних ознак припинення трудового договору за угодою сторін належать:

- а) можливість розірвання будь-якого виду трудового договору;
- б) вияв ініціативи будь-якої зі сторін і у будь-який час;
- в) відсутність строку дії досягнутої угоди про розірвання трудового договору;
- г) в і б;
- д) усі відповіді є правильними.

4. Строковий трудовий договір може бути припинений достроково з ініціативи працівника тільки з таких поважних причин:

- а) хвороба працівника, що унеможлиблює виконання роботи;
- б) порушення власником законодавства про працю, колективного договору чи угоди сторін;
- в) наявність інших поважних причин (переїзд до іншої місцевості, догляд за хворою дитиною тощо);
- г) а і б;
- д) усі відповіді є правильними.

5. Трудове законодавство встановлює такі види робочого часу:

- а) нормальної тривалості;
- б) неповний робочий час;
- в) скорочений робочий час;
- г) змішаний робочий час;
- д) а, б, в.

6. До специфіки припинення трудового договору з ініціативи працівника належать такі ознаки:

- а) виявлення ініціативи лише самого працівника;
- б) обов'язкове письмове попередження власника про розірвання договору в строк, передбачений законом;
- в) наявність трудового договору, укладеного на невизначений строк;
- г) а і в;
- д) усі відповіді є правильними.

7. Скорочений робочий час встановлюється:

- а) для працівників віком від 16 до 18 років – 36 годин на тиждень;
- б) для осіб віком від 15 до 16 років;
- в) для учнів віком від 14 до 15 років, які працюють у період канікул, – 24 години на тиждень;
- г) б і в;
- д) усі відповіді є правильними.

8. Забороняється залучення до роботи у нічний час:

- а) вагітних жінок, а також жінок, що мають дітей віком до трьох років (ст. 176 КЗпП);
- б) осіб молодше вісімнадцяти років (ст. 192 КЗпП);
- в) інших категорій працівників, передбачених законодавством;
- г) а і б;
- д) усі відповіді є правильними.

9. Довідку про медичний огляд обов'язково подають:

- а) неповнолітні працівники;
- б) працівники, які зараховуються на роботу на підприємства зі шкідливими, важкими чи небезпечними умовами праці;
- в) працівники харчової промисловості, підприємств водопостачання, дитячих установ тощо;
- г) а і в;
- д) а, б, в.

10. Трудові договори поділяють на групи за ознаками:

- а) формою;
- б) строками;
- в) змістом;
- г) а і в;
- д) усі відповіді є правильними.

Практичні завдання

1. Лікаря В. прийнято за строковим трудовим договором на час відпустки лікаря терапевтичного відділення А. для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Через рік лікар В. завагітніла, їй було надано відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами, а згодом – відпустку для догляду за дитиною. Незабаром дитині лікаря А. виповниться три роки, у телефонній розмові з кадровиком медичної установи жінка повідомила, що вийде на роботу.

Як вирішити цю ситуацію?

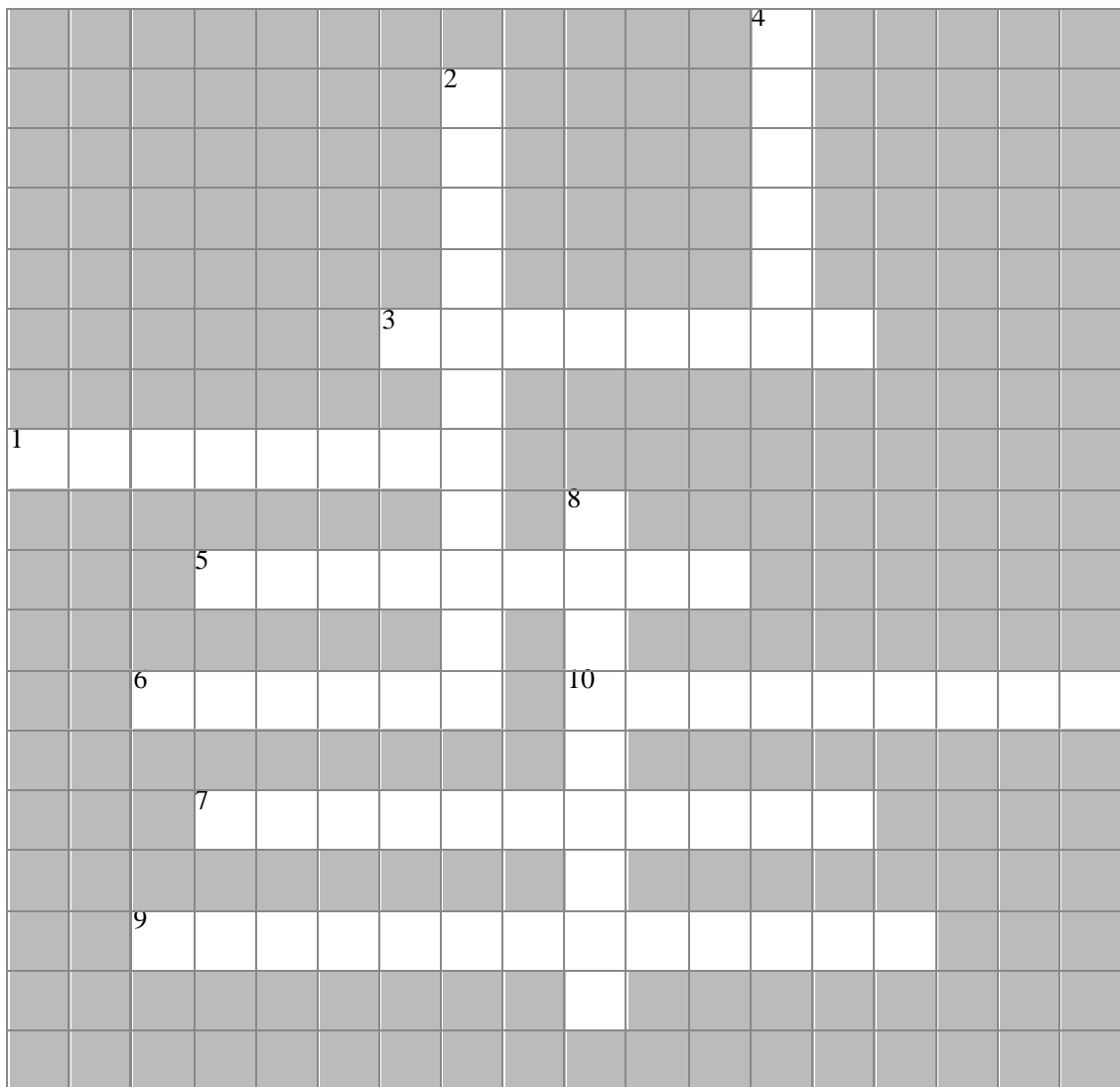
2. Медична сестра Т., прийнята за строковим трудовим договором, пішла у відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Під час відпустки строк трудового договору закінчився. Але роботодавець зволікав зі звільненням і звільнив жінку за пунктом 2 статті 36 КЗпП, лише коли дитині медичної сестри Т. виповнилося три роки. Жінка звернулася до суду з позовом про поновлення на роботі.

Яке рішення прийме суд?

3. Працівник медичної установи Н. 22 січня подав заяву про звільнення за власним бажанням з 22 січня. Головний лікар медичної установи у резолюції зазначив: «Звільнити з відпрацюванням двох тижнів». Працівник Н. звернувся до інспекції праці. Позапланова перевірка за зверненням працівника Н. виявила порушення законодавства про працю, головного лікаря медичної установи притягнуто до адміністративної відповідальності.

Проаналізуйте, у чому полягає порушення і як має діяти головний лікар у такій ситуації?

Кросворд

ПО ГОРИЗОНТАЛІ

1. Форма, у якій укладається трудовий договір між роботодавцем та працівником у медичній сфері.

3. Договір між працівником та роботодавцем, який встановлює відносини між ними.

5. Час відпочинку, який обчислюється в календарних днях і надається працівникам зі збереженням місця роботи і заробітної плати.

6. Законодавець виділяє два види дисциплінарних стягнень: 1)... та 2) звільнення за відповідними підставами.

7..... відповідальність є найбільш суворим видом юридичної відповідальності медичних працівників за правопорушення, що вчиняються ними під час здійснення професійної діяльності.

9..... відповідальність медичного працівника – це окремий варіант юридичної відповідальності, яка настає у випадку порушення трудових обов'язків.

10. До медичних працівників, що вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються адміністративні, передбачені санкціями статей, що встановлюють відповідальність за такі правопорушення.

ПО ВЕРТИКАЛІ

2. Система первинного підвищення кваліфікації випускників вищих медичних закладів, незалежно від підпорядкування та форми власності, після закінчення якої їм присвоюється кваліфікація лікаря (провізора) – спеціаліста певного фаху.

4. Правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні визначають ... законодавства України про охорону здоров'я.

8. Перевірка та оцінювання ділової кваліфікації медичних працівників щодо їх відповідності займаній посаді або здійснюваній роботі.

Термінологічний словник

Відповідальність за порушення трудового законодавства – це один із видів юридичної відповідальності, який полягає у застосуванні до порушника міри дисциплінарного, майнового чи громадського впливу.

Дисциплінарна відповідальність – форма впливу на порушників трудової дисципліни шляхом накладення на них дисциплінарних стягнень.

Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Неповна зайнятість – зайнятість працівника на умовах робочого часу, що менший від норми часу, передбаченої законодавством,

і може встановлюватися за договором між працівником і роботодавцем з оплатою праці пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку.

Повна зайнятість – зайнятість працівника за нормою робочого часу, передбаченою згідно із законодавством, колективним або трудовим договором.

Працевлаштування – комплекс правових, економічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення реалізації права особи на працю.

Робоче місце – місце (приміщення), на якому працівник постійно чи тимчасово перебуває у процесі трудової діяльності і яке визначене, зокрема, на підставі трудового договору (контракту).

Робочий час – час, протягом якого працівник повинен виконувати доручену йому роботу (трудова функція) відповідно до законодавства, правил внутрішнього трудового розпорядку, графіка, колективного і трудового договору (контракту).

Час відпочинку – це час, вільний від роботи (від виконання трудової функції), який використовується працівником на свій розсуд. Відпустка – це тривалий вільний час від виконання трудових обов'язків безперервним періодом, що надається за роботу протягом року (робочого року).

Нормативні акти та рекомендовані джерела

Основні

1. Кодекс законів про працю. *Відом. Верховної Ради УРСР*. 1971. № 50. Ст. 375.
2. Майданик Р. А. Медичне право в системі права України : навчально-практичний посібник. К.: Алерта, 2013.
3. Медицинское право: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / Г. Б. Дерягин, Д. И. Кича, О. Е. Коновалов. М.: ЮНИТА – ДАНА: Закон и право, 2010. 239 с. (Серия «Dura lex, sed lex»).
4. Медицинское право: учебн. пособие / С. Ю. Сашко, Е. В. Кочорова. М.: ГЭОТАР – Медиа, 2009. 352 с.

5. Медичне законодавство: правова регламентація лікарської діяльності. Кн. 2: підручник / Т. С. Грузева, М. В. Банчук, В. Ф. Москаленко, Б. В. Михайличенко, Т. С. Грузева, І. Ю. Хміль, О. І. Артеменко. К.: ВСВ «Медицина», 2011.

6. Медичне право України: практикум / уклад.: І. Я. Сенюта, І. О. Богомазова, О. Ю. Кашинцева, Д. Й. Клапатий, Р. А. Майданник, О. Є. Січкоріз, Х. Я. Терешко, У. Я. Хребтань, Х. М. Шубак ; заг. ред. І. Я. Сенюта. Львів: Світ, 2014.

7. Про зайнятість населення : Закон України : від 01.03.1991 № 803-ХП. *Відом. Верхов. Ради України*. 1991. № 14. Ст. 170.

8. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000 № 1533-III. *Відом. Верхов. Ради України*. 2000. № 22. Ст. 171.

9. Прилипко С. М. Правове регулювання зайнятості населення. *Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. Х.: Нац. юрид. акад. України*, 2001. Вип. 49. С. 104–113.

10. Сенюта І. Медичне право: право людини на охорону здоров'я: монографія. Львів: Астролябія, 2007.

11. Стеценко В. Ю., Такареєв Г. М. Медичне право України (реформування охорони здоров'я в умовах страхової медицини): монографія. К.: Атіка, 2012.

12. Стеценко С. Г., Шатковський Я. М., Стеценко В. Ю. Медичне право України (правові засади забезпечення медичного страхування): монографія. К.: Атіка, 2010.

13. Трудове право: підручник / О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар та ін.; за заг. ред. О. М. Ярошенка. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2017. 560 с.

Додаткові

14. Актуальні проблеми приватного права: навч. посіб. / Чеховська І. В., Амеліна А. С., Білоус Т. Й. та ін.; Університет ДФС України. Ірпінь, 2017. 420 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 102).

15. Волков В., Дешко Л. Медичне право як галузь права, наука і навчальна дисципліна. *Правничий часопис Донецького університету*. 2003. № 2(10). С. 55.

16. Гаращенко Л. П. Правове регулювання відпусток за законодавством України: [монографія]. К.: Редакція газети «Іменем Закону», Павлім, 2003. 172 с.

17. Гетьманцева Н. Договори про встановлення тривалості та режиму робочого. *Актуальні проблеми правознавства* / Тернопільська академія народного господарства. Тернопіль, 2002. Вип. 4. С. 199–206.

18. Гончарова Г. С., Жернаков В. В., Жигалкин П. И. Научно-практический комментарий Закона Украины «Об отпусках». Х.: Консум, 1997.

19. Гревцова Р. Ю. Українське законодавство права лікарів захищає ще менше, аніж права пацієнтів. *Ваше Здоров'я*. 2005. № 45.

20. Скомороха В. Конституційне правосуддя і права людини на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування та їх забезпечення державою. *Вісник Конституційного Суду України*. 2002. № 5.

21. Хуторян Н. Проблеми правового регулювання відпусток у проекті трудового кодексу України. *Право України*. 2009. № 3. С. 35–40.

Інформаційні ресурси

22. Кодекс про адміністративні правопорушення України: Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

23. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

24. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, 16.12.1966. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

25. Європейська соціальна хартія / Рада Європи, 03.05.1996. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

26. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

27. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Міжнародні видання

28. Furrow B., Creaney Th., Johnson S., Jost T., Schwarts R. Health Law, Cases, Materials and Problems (abridged edition). Saint Paul, MN, USA: West Publishing Corp, 2013.

29. Kerry Lynn Macintosh. Human Cloning: Four Fallacies and Their Legal Consequences. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

30. Steiner Jr. J.E. Problems In Health Care. Burlington, MA, USA: Jones & Bartlet Learning LLC, 2013.

31. Study Guide on Medical Law / com. by S.D. Riabenko, B.V. Mykhailichenko. K.: VSV «Medicine», 2014.

32. Европейская социальная хартия: справочник / пер. с фр. М.: Междунар. отношения, 2000.

33. Иваненко В. А., Иваненко В. С. Социальные права человека и социальные обязанности государства: международные и конституционные правовые аспекты. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. 404 с.

ТЕМА 8

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРЮВАННЯ Й УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

План

8.1. Поняття господарської діяльності у сфері охорони здоров'я.

8.2. Порядок та умови ліцензування господарської діяльності з медичної практики.

8.3. Контроль за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики.

8.4. Заклад охорони здоров'я України як суб'єкт господарювання у сфері охорони здоров'я. Акредитація закладів охорони здоров'я.

8.5. Особливості правового статусу фізичних осіб-підприємців як суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я.

8.1. Поняття господарської діяльності у сфері охорони здоров'я

У сфері охорони здоров'я за характером правових відносин, спрямованих на забезпечення охорони здоров'я, розрізняють:

1) відносини щодо безпосереднього здійснення господарської діяльності, яка здійснюється суб'єктами господарювання, пов'язаної з виробництвом лікарських засобів, виробів медичного призначення, медичної техніки, їх реалізації, а також наданням медичних послуг суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність з метою отримання прибутку, або суб'єктами некомерційного господарювання, що перебувають на повному госпрозрахунку; відносини щодо здійснення господарської діяльності в межах господарської компетенції суб'єктами некомерційного господарювання, які фінансуються з бюджету, пов'язаної з виготовленням лікарських засобів міжлікарняними аптеками без права торгівлі, а також надання медичних послуг та медичної допомоги

2) відносини щодо безпосереднього здійснення господарського забезпечення, що здійснюється негосподарюючими суб'єктами в межах господарської компетенції, пов'язаної з виконанням адміністративних функцій

3) відносини щодо управління господарською діяльністю закладів охорони здоров'я, тобто – організаційно-господарські відносини, шляхом державної реєстрації, ліцензування, патентування, квотування, акредитації закладів охорони здоров'я, сертифікації та атестації тощо, а також управління господарським забезпеченням, що здійснюється негосподарюючими суб'єктами в межах господарської компетенції, шляхом акредитації закладів охорони здоров'я та атестації тощо

Згідно зі ст. 55 Господарського кодексу України такими суб'єктами господарювання є:

- господарські організації — юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані у встановленому законом порядку;
- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, що здійснюють господарську діяльність й зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Відповідно до ст. 16 Основ законодавства України про охорону здоров'я:

- безпосередньо охорону здоров'я здійснюють установи охорони здоров'я. До них віднесені санітарно-профілактичні, лікувально-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі, санаторно-курортні, аптечні, науково-медичні та інші установи охорони здоров'я, які створюються підприємствами, установами та організаціями різної форми власності, а також приватними особами за наявності необхідної матеріально-технічної бази та кваліфікованих фахівців.

Отже, суб'єктами, що здійснюють господарську діяльність в охороні здоров'я, є господарські організації охорони здоров'я і громадяни-підприємці.

Господарська діяльність в охороні здоров'я – це діяльність у сфері нематеріального виробництва, що спрямована на створення і реалізацію матеріальних благ, що мають медичний характер.

Так, згідно з Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» у сфері охорони здоров'я, підлягають ліцензуванню такі види діяльності:

виробництво лікарських засобів, оптова та роздрібна торгівля цими засобами

розробка, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, пересилка, ввезення, вивезення, відпустка, знищення наркотичних засобів, психотропних засобів і прекурсорів

проведення дезінфекційних, дезінсекційних, дератизаційних робіт

медична практика

переробка донорської крові та її компонентів, виготовлення з них препаратів

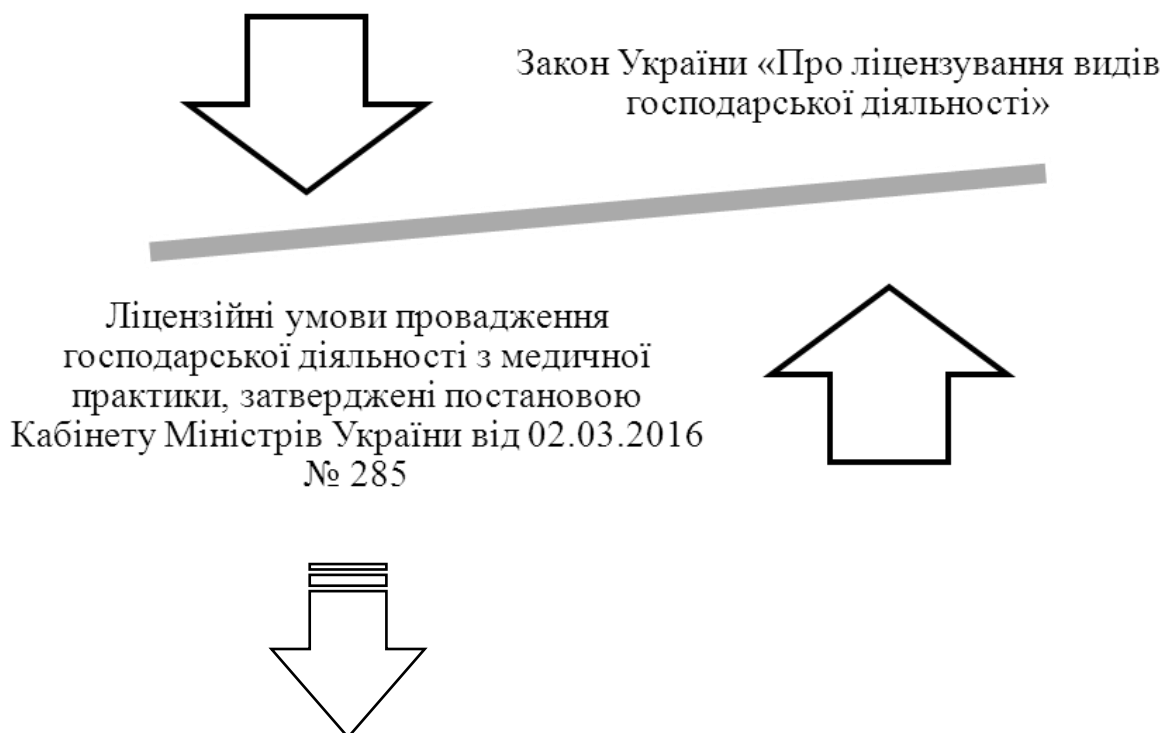
Під час здійснення господарської діяльності у сфері охорони здоров'я застосовують *традиційні інструменти господарсько-правового регулювання*:

Специфічний порядок допуску до діяльності в сфері охорони здоров'я. З одного боку суб'єктом виступає допущений державою чи уповноваженим органом заклад охорони здоров'я, який зобов'язаний або має право надати безоплатну медичну допомогу чи оплатне медичне обслуговування, а з іншого – цей заклад створюється і функціонує як суб'єкт господарювання, що діє з метою отримання прибутку, або як суб'єкт некомерційного господарювання чи негосподарюючий суб'єкт

8.2. Порядок та умови ліцензування господарської діяльності з медичної практики

Організаційні вимоги:

П. 9. Медична практика ліцензіатом провадиться:		
за лікарськими спеціальностями та спеціальностями молодших спеціалістів з медичною освітою, перелік яких затверджений МОЗ	за видами медичної допомоги (екстрена, первинна, вторинна (спеціалізована), третинна (високоспеціалізована), паліативна, медична реабілітація)	за місцем (місцями) її провадження, яке (які) зазначене у заяві про отримання ліцензії та в документах, що додавалися до неї

П. 13. Ліцензіат зобов'язаний:

1) розмістити біля входу до закладу охорони здоров'я, його відокремленого структурного підрозділу вивіску або інформаційну табличку із зазначенням найменування закладу охорони здоров'я та юридичної особи, а фізична особа-підприємець – вивіску або інформаційну табличку із зазначенням ПІБ ліцензіата та переліку медичних спеціальностей, за якими провадиться медична практика;

2) зберігати документ, що підтверджує внесення плати за видачу ліцензії;

3) зберігати протягом дії ліцензії документи, копії яких подавалися до органу ліцензування, а також документи (копії), які підтверджують достовірність даних, що зазначалися здобувачем ліцензії у документах, які подавалися до органу ліцензування;

4) провадити медичну практику за спеціальностями, які зазначалися в документах, що додаються до заяви про отримання ліцензії, або повідомлення про зміни;

5) мати у наявності прилади, обладнання, оснащення відповідно до профілю та рівня надання медичної допомоги. Мінімальний перелік обладнання, устаткування та засобів, необхідних для оснащення конкретного типу закладу охорони здоров'я, його відокремленого структурного підрозділу, а також для забезпечення діяльності фізичних осіб-підприємців визначається таблицею матеріально-технічного оснащення;

б) забезпечити умови для вільного доступу осіб з обмеженими фізичними можливостями до приміщень;

П. 13. Ліцензіат зобов'язаний:

7) затвердити перелік законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації, та своєчасно з дотриманням встановлених міжповірочних інтервалів подавати такі засоби вимірювальної техніки на періодичну повірку;

8) призначити уповноважену особу за вхідний контроль якості лікарських засобів;

9) забезпечувати внутрішньолабораторний і зовнішній контроль якості лабораторних вимірювань (у разі наявності в структурі закладу лабораторії);

10) повідомляти органу ліцензування про всі зміни даних, які були зазначені в документах, що додавалися до заяви про отримання ліцензії. Повідомлення про зміни даних надсилається у будь-який зручний для ліцензіата спосіб (наочно, поштовим відправленням або в електронному вигляді) у місячний строк з дня настання таких змін. У повідомленні зазначаються тільки ті відомості, які змінилися;

11) вести обліково-звітні статистичні форми у сфері охорони здоров'я відповідно до заявлених спеціальностей та подавати статистичні звіти в установлені строки до органів державної статистики відповідно до статей 13 та 18 Закону України «Про державну статистику»;

12) здійснювати контроль якості надання медичної допомоги;

13) надавати медичну допомогу та медичні послуги відповідно до локальних протоколів або на підставі уніфікованих клінічних протоколів, затверджених наказами МОЗ;

14) дотримуватися стандартів медичної допомоги (медичних стандартів), уніфікованих клінічних протоколів, затверджених МОЗ;

15) надавати якісну та своєчасну медичну допомогу та медичні послуги пацієнтам;

П. 13. Ліцензіат зобов'язаний:

16) безоплатно надавати відповідну невідкладну медичну допомогу громадянам у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях;

17) зберігати лікарську таємницю;

18) надавати пацієнту (законному представнику) в доступній формі інформацію про стан його здоров'я, мету здійснення запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, у тому числі наявність ризику для життя і здоров'я;

19) здійснювати медичне втручання після отримання згоди на медичне втручання, крім випадків надання невідкладної медичної допомоги;

20) забезпечити наявність, доступність та укомплектованість аптечок для надання невідкладної медичної допомоги;

21) інформувати територіальні органи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного законодавства, про надзвичайні події та ситуації, що становлять загрозу для здоров'я населення, санітарного та епідемічного благополуччя, у визначені МОЗ строки;

22) дотримуватися вимог до ведення форм первинної облікової документації, що затверджені МОЗ;

24) дотримуватися порядку видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян;

25) дотримуватися встановлених санітарних норм, зокрема щодо профілактики внутрішньолікарняних інфекцій, вивезення, знищення побутового сміття та медичних відходів;

П. 13. Ліцензіат зобов'язаний:

26) дотримуватися вимог Порядку та умов обов'язкового страхування медичних працівників та інших осіб на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними професійних обов'язків, а також на випадок настання у зв'язку з цим інвалідності або смерті від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 1998 р. № 1642;

27) забезпечити присутність керівника, його заступника або іншої уповноваженої особи під час проведення органом ліцензування перевірки додержання цих Ліцензійних умов;

28) забезпечити організацію здійснення медичних оглядів найманих працівників відповідно до вимог, встановлених постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 р. № 559 «Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок» (Офіційний вісник України, 2001 р., № 21, ст. 950) та Порядком проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затвердженим МОЗ

Кадрові вимоги:

П. 24. Медичну допомогу повинні надавати особи, які відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, затвердженим МОЗ

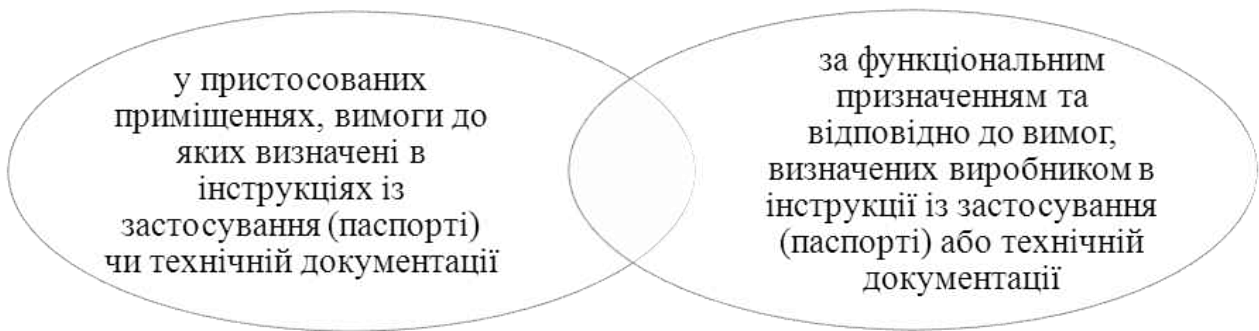
П. 28. Керівником закладу охорони здоров'я повинна призначатися особа, яка відповідає єдиним кваліфікаційним вимогам

П. 35. Фізична особа - підприємець, яка не має спеціальної освіти та не відповідає єдиним кваліфікаційним вимогам, затвердженим МОЗ, має право отримати ліцензію

У такому разі фізична особа - підприємець зобов'язана укомплектувати штат медичними та немедичними працівниками відповідно до заявлених спеціальностей.

Технологічні вимоги:

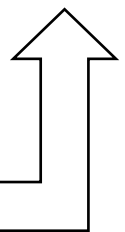
П. 36. Медичні вироби та вироби медичного призначення повинні застосовуватися ліцензіатом лише:

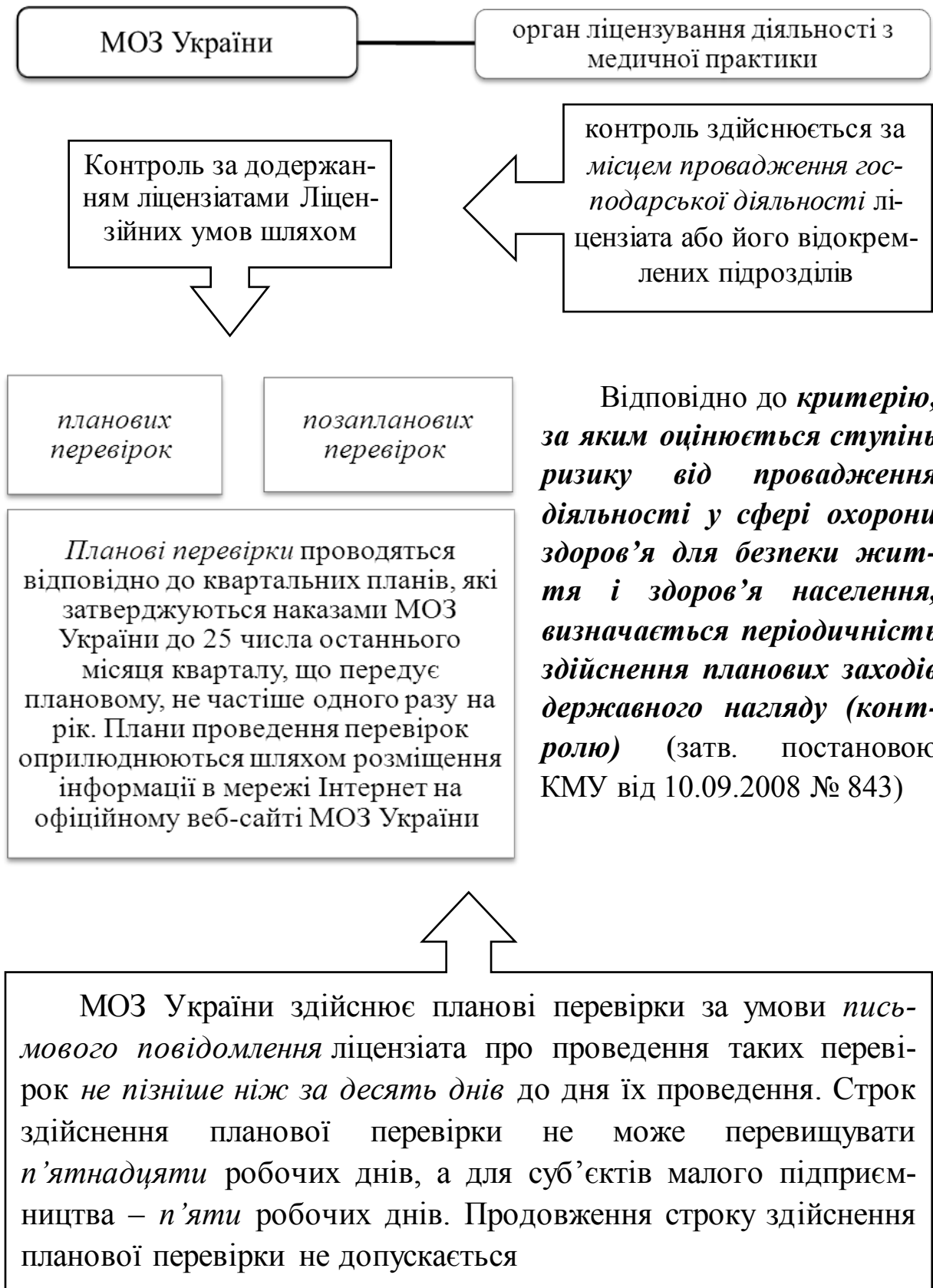

8.3. Контроль за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики

Постановою Кабінету Міністрів від 02.03.2016 № 285 затверджено *Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики*, нормами яких і встановлюється процедура здійснення контролю за додержанням ліцензіатами *Ліцензійних умов*.

Ліцензіат – це суб'єкт господарювання, який одержав ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики

Позапланові перевірки здійснюються МОЗ України на підставах, визначених Законами України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» та «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Під час проведення позапланової перевірки з'ясовуються лише ті питання, необхідність перевірки яких стала підставою для її здійснення, з обов'язковим зазначенням цих питань у посвідченні на проведення перевірки.

Про проведення позапланової перевірки ліцензіат заздалегідь не попереджається. Строк здійснення позапланової перевірки не може перевищувати десяти робочих днів, а для суб'єкта малого підприємництва – до двох робочих днів. Продовження строку здійснення позапланової перевірки не допускається

Ліцензіат або його уповноважений представник в останній день перевірки особистим підписом та печаткою (за наявності) засвідчує факт ознайомлення з Актом перевірки і отримання належного йому примірника цього Акта.

У разі виявлення порушень Ліцензійних умов МОЗ України не пізніше **п'яти робочих днів** з дати складання Акта перевірки видає у двох примірниках розпорядження про усунення виявлених порушень.

У разі невиконання розпорядження про усунення виявлених порушень комісія МОЗ України складає Акт про невиконання розпорядження про усунення порушень Ліцензійних умов, який є підставою для **анулювання ліцензії**.

Рішення про анулювання ліцензії приймається МОЗ України протягом десяти робочих днів з дати встановлення підстав для анулювання ліцензії, яке вручається (надсилається) ліцензіату із зазначенням підстав анулювання не пізніше трьох робочих днів з дати його прийняття.

Рішення про анулювання ліцензії набирає чинності через тридцять днів з дня його прийняття і може бути оскаржено в судовому порядку

8.4. Заклад охорони здоров'я України як суб'єкт господарювання у сфері охорони здоров'я. Акредитація закладів охорони здоров'я

Стаття 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»

чітко декларує, що заклади охорони здоров'я існують у вигляді підприємств, установ і організацій

ст. 16 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»

декларує, що безпосередньо охорону здоров'я забезпечують санітарно-профілактичні, лікувально-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі, санітарно-курортні, аптечні, науково-медичні та інші заклади охорони здоров'я

Загальний перелік і ознаки закладів охорони здоров'я, зазначені у ст. 16 Основ, продовжено у ст. 17 цього законодавчого акта шляхом визначення умов провадження господарської діяльності закладами охорони здоров'я.

Порядок і умови створення закладів охорони здоров'я, їх державної реєстрації та акредитації, а також порядок ліцензування медичної практики, виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібною торгівлі лікарськими засобами визначають законодавчі акти. Здійснення господарської діяльності у галузі охорони здоров'я, яка відповідно до закону підлягає ліцензуванню, дозволяється лише за наявності **ліцензії**

Акредитація закладів охорони здоров'я

Відповідно до ст. 16 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» процедура державної акредитації є **добровільною** для всіх закладів охорони здоров'я незалежно від їх відомчого підпорядкування, форми власності, профілю та рівня надання лікувально-профілактичної допомоги чи лікувальних послуг.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної акредитації закладу охорони здоров'я» від 15 липня 1997 р. № 765

Норми, що регламентують обов'язковість, порядок, умови та строки проведення акредитації медичних закладів, містяться в низці нормативних актів, зокрема

Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики» від 2 лютого 2011 р. № 49

Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про удосконалення державної акредитації закладів охорони здоров'я» від 14 березня 2011 р. №142, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 6 червня 2011 р. № 678/19416

Акредитація медичних закладів проводиться *один раз в 3 роки.*

Перша акредитація проводиться не пізніше ніж через 2 роки від початку здійснення діяльності (функціонування) медичного закладу. В подальшому акредитація проводиться після закінчення дії акредитаційного сертифікату.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про удосконалення державної акредитації закладів охорони здоров'я» від 14 березня 2011р. №142 були затвержені **Стандарти**, які застосовуються під час акредитації лікувально-профілактичних закладів. Цим же наказом були затвержені й Критерії акредитації лікувально-профілактичних закладів

Стандарти акредитації лікувально-профілактичних закладів – це вимоги до процесу, умов, результатів медико-санітарної допомоги в лікувально-профілактичному закладі.

Результати проведеної оцінки вносяться в експертний висновок про відповідність медичного закладу Стандартам

Критерій – це показник, який встановлює відсоткове співвідношення набраної медичним закладом суми балів щодо максимально можливої суми балів при оцінці досягнень Стандартів.

У разі позитивного результату акредитації (отримання певної кількості балів, що становлять не менше 70 % від усіх Стандартів, що оцінюються) комісія приймає рішення про присвоєння закладу охорони здоров'я відповідної акредитаційної категорії.

За сумою набраних при акредитації балів проводиться градація на категорії:

Вища категорія – сума набраних закладом охорони здоров'я балів складає від **90** до **100%** від максимально можливого.

1 категорія – сума набраних закладом охорони здоров'я балів складає від **80** до **89 %** включно від максимально можливого.

2 категорія – сума набраних закладом охорони здоров'я балів складає від **70** і до **79 %** включно від максимально можливого.

Підставою для **відмови** в акредитації медичного закладу є недосягнення ним рівня індексу безпеки (мінімальний рівень критерія державної акредитації, який визначає можливість подальшої діяльності медичного закладу). Такий індекс, згідно з наказом № 142, складає **69 %** критерія включно.

Для проведення акредитації МОЗ України створює

Головну акредитаційну комісію

Ця комісія проводить акредитацію медичних закладів державної, комунальної (в т.ч. закладів, які відносять до сфери управління обласних державних адміністрацій) і приватної форми власності.

Строки проведення державної акредитації

протягом 3-х місяців

Голова акредитаційної комісії з моменту реєстрації заяви на проведення акредитації і доданого до неї пакета документів, які надійшли від закладу охорони здоров'я, повинен призначити проведення його акредитації

Територіальні акредитаційні комісії видають акредитаційні сертифікати після отримання рішення Головної акредитаційної комісії про затвердження їх протоколів. Оформлення бланків сертифікатів територіальними комісіями не повинно перевищувати 10 днів від дати затвердження відповідних протоколів (дата оформлення сертифіката відмічається в бланку сертифіката, як дата його видачі).

Строк дії акредитаційного сертифіката визначається Головною акредитаційною комісією, але не повинен перевищувати **3 роки**.

8.5. Особливості правового статусу фізичних осіб-підприємців як суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я

Громадянин визнається суб'єктом господарювання в разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи

ст. 42 Конституції України

ст. 42, 44 Господарського кодексу України

Підприємницькою діяльністю можуть займатися **громадяни України, громадяни інших держав, особи без громадянства**.

Виключенням є депутати, посадові і службові особи органів державної влади та місцевого самоврядування, військовослужбовці, працівники прокуратури, суду, державної безпеки тощо

Для підприємницької діяльності необхідна повна дієздатність громадянина.

виробництво лікарських засобів; оптова та роздрібна торгівля лікарськими засобами	переробка донорської крові та її компонентів, виготовлення з них препаратів
У галузі охорони здоров'я громадянин-підприємець здійснює свою діяльність лише за наявності ліцензії на провадження відповідного виду господарської діяльності в цій галузі, а саме	
проведення дезінфекційних, дезінсекційних, дератизаційних робіт	медична практика

Крім того, медична практика здійснюється за спеціальностями, які зазначаються в ліцензії відповідно до Номенклатури лікарських спеціальностей.

Фізична особа — **підприємець**, який здійснює свою діяльність без створення юридичної особи, водночас виконуючи весь комплекс спеціальних заходів і послуг медичного характеру, що притаманний закладам охорони здоров'я, та створюючи для цього необхідну матеріальну базу, водночас не може набувати статусу, що відповідає статусу закладів охорони здоров'я

Завдання для перевірки знань

Перелік питань для самоконтролю

1. Поняття персональних даних та його законодавче забезпечення.
2. Суб'єкти відносин, пов'язаних із персональними даними, та об'єкти захисту.
3. Законодавчі вимоги до обробки персональних даних.
4. Права та обов'язок суб'єктів персональних даних.
5. Нормативне врегулювання повідомлення про обробку персональних даних.

6. Порядок доступу до персональних даних.
7. Відповідальність за порушення законодавства про захист персональних даних.
8. Види та форми страхування у сфері охорони здоров'я.
9. Законодавче регулювання контролю якості медичної допомоги.
10. Умови і порядок здійснення контролю якості медичної допомоги.
11. Реклама у сфері охорони здоров'я.

Тести

1. Основними об'єктами стандартизації в охороні здоров'я є:

- а) організм людини (пацієнта) як біологічна система клітин різних типів, характерним чином організованих у тканини, які формують органи, заповнюють простір між ними або покривають ззовні, забезпечують фізіологічні і психічні особливості фізичної особи;
- б) права і обов'язки населення і медичних працівників, медична інформація і звітність, управління та організація охорони здоров'я, кадри, освіта, лікарські засоби, медичні послуги та ін.;
- в) суб'єктивні права та юридичні обов'язки, які реалізуються в поведінці суб'єктів медичних правовідносин.
- г) організм людини (пацієнта) як біологічна система клітин різних типів, характерним чином організованих у тканини, які формують органи, заповнюють простір між ними або покривають ззовні, забезпечують фізіологічні і психічні особливості фізичної особи.

2. Галузевими стандартами у сфері охорони здоров'я є:

- а) галузеві стандарти, які встановлюються відповідно до Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»;
- б) в і г;
- в) правила і нормативи, а також показники (індикатори) якості надання медичної допомоги відповідного виду, які розробляються з урахуванням сучасного рівня розвитку медичної науки і практики;
- г) стандарт медичної допомоги, клінічний протокол, таблиць матеріально-технічного оснащення, лікарський формуляр.

3. Згідно з Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» у сфері охорони здоров'я підлягають ліцензуванню такі види діяльності:

а) розробка, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, пересилка, ввезення, вивезення, відпустка, знищення наркотичних засобів, психотропних засобів і прекурсорів;

б) виробництво лікарських засобів, оптова та роздрібна торгівля цими засобами;

в) проведення дезінфекційних, дезінсекційних, дератизаційних робіт;

г) усі відповіді є правильними;

д) переробка донорської крові та її компонентів, виготовлення з них препаратів.

4. Медична практика ліцензіатом провадиться:

а) за лікарськими спеціальностями та спеціальностями молодших спеціалістів з медичною освітою, перелік яких затверджений МОЗ;

б) за видами медичної допомоги (екстрена, первинна, вторинна (спеціалізована), третинна (високоспеціалізована), паліативна, медична реабілітація);

в) за місцем (місцями) її провадження, яке (які) зазначено у заяві про отримання ліцензії та в документах, що додавалися до неї (з урахуванням внесених до них змін, поданих ліцензіатом органам ліцензування);

г) усі відповіді є правильними;

д) а і б.

5. За місцем проживання (перебування) пацієнта може надаватися:

а) первинна медична допомога;

б) виїзна (мобільна) консультативно-діагностична допомога;

в) невідкладна та екстрена медична допомога;

г) паліативна допомога, зокрема психологічна допомога;

д) усі відповіді є правильними.

6. Суб'єкт господарювання, який є закладом охорони здоров'я, повинен мати затверджені в установленому законодавством порядку:

а) статут закладу охорони здоров'я або положення про заклад охорони здоров'я (залежно від організаційно-правової форми);

б) штатний розпис; правила внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я;

в) положення про його структурні підрозділи (зокрема відокремлені); посадові інструкції працівників;

г) клінічні маршрути пацієнта, розроблені відповідно до клінічних протоколів та стандартів медичної допомоги (медичних стандартів), затверджених МОЗ.

д) усі відповіді є правильними.

7. Строк здійснення планової перевірки не може перевищувати:

а) п'ятнадцяти робочих днів;

б) п'яти робочих днів;

в) десяти робочих днів;

г) семи робочих днів;

д) дванадцяти робочих днів.

8. Ліцензіат під час здійснення перевірки зобов'язаний:

а) допускати посадових осіб МОЗ України до здійснення перевірки за умови дотримання порядку її здійснення, передбаченого законом;

б) виконувати вимоги МОЗ України щодо усунення виявлених порушень вимог законодавства;

в) надавати копії (ксерокопії) документів, письмові пояснення та матеріали з питань, які виникають під час перевірки, відповідно до закону;

г) усі відповіді є правильними;

д) одержувати примірник Акта планової (позапланової) перевірки.

9. Строк здійснення позапланової перевірки не може перевищувати:

- а) десяти робочих днів;
- б) двох робочих днів;
- в) п'яти робочих днів;
- г) трьох робочих днів;
- д) немає жодної правильної відповіді.

10. Акредитація медичних закладів проводиться:

- а) один раз в 5 років;
- б) один раз в 3 роки;
- в) один раз в 2 роки;
- г) один раз в рік;
- д) немає жодної правильної відповіді.

Практичні завдання

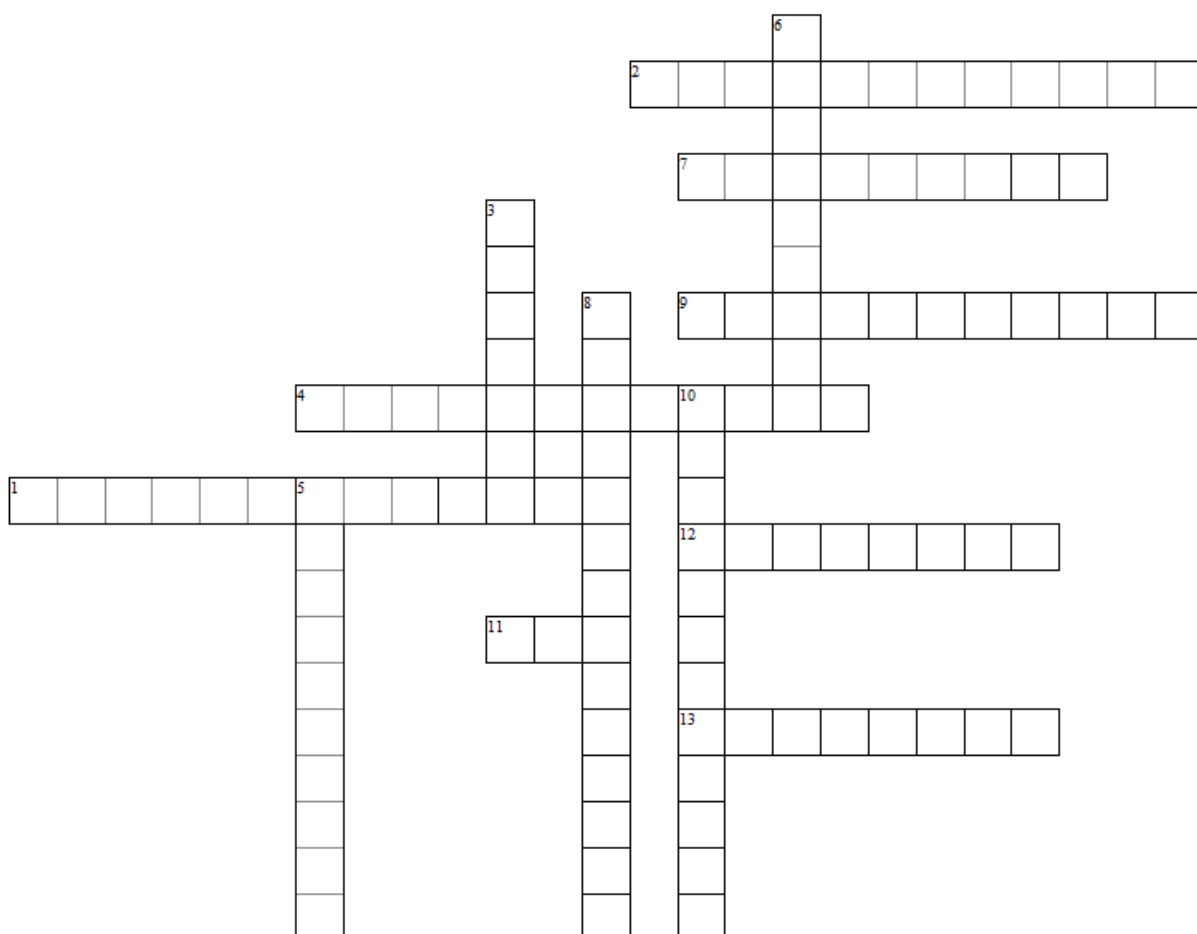
1. Лікар-акушер-гінеколог II кваліфікаційної категорії Л., що самостійно провадить господарську діяльність з медичної практики, прийняв на роботу лікаря з ультразвукової діагностики для того, щоб надавати пацієнтам комплексні діагностичні послуги. Після планової перевірки господарської діяльності з медичної практики лікарю-акушеру-гінекологу Л. було видано розпорядження про необхідність усунення порушень Ліцензійних умов, зокрема правил прийому на роботу.

Дайте правову оцінку ситуації. Які положення чинного законодавства порушив роботодавець? Підготуйте письмову консультацію лікарю-акушеру-гінекологу Л.

2. Складіть примірний договір про надання медичних послуг.

3. Напишіть есе на тему: «Правове регулювання приватної стоматологічної діяльності в Україні».

Кросворди

ПО ГОРИЗОНТАЛІ

1. Перевірка, під час якої з'ясовуються лише ті питання, необхідність перевірки яких стала підставою для її здійснення, з обов'язковим зазначенням цих питань у посвідченні.

5. Показник, який встановлює відсоткове співвідношення набраної медичним закладом суми балів щодо максимально можливої суми балів при оцінці досягнень Стандартів.

2. Традиційний інструмент господарсько-правового регулювання.

4. Діяльність в охороні здоров'я у сфері нематеріального виробництва, що спрямована на створення і реалізацію матеріальних благ, що мають медичний характер.

7. Доступні лікарські товари.

9. Процедура, у ході якої національний орган з акредитації засвідчує компетентність юридичної особи чи відповідного органу з оцінки відповідності виконувати певні види робіт.

11. Який документ складає МОЗ України у разі виявлення порушень Ліцензійних умов?

12. Через скільки днів рішення про анулювання ліцензії набуває чинності?

13. Показник, який встановлює відсоткове співвідношення набраної медичним закладом суми балів щодо максимально можливої суми балів при оцінці досягнень Стандартів.

ПО ВЕРТИКАЛІ

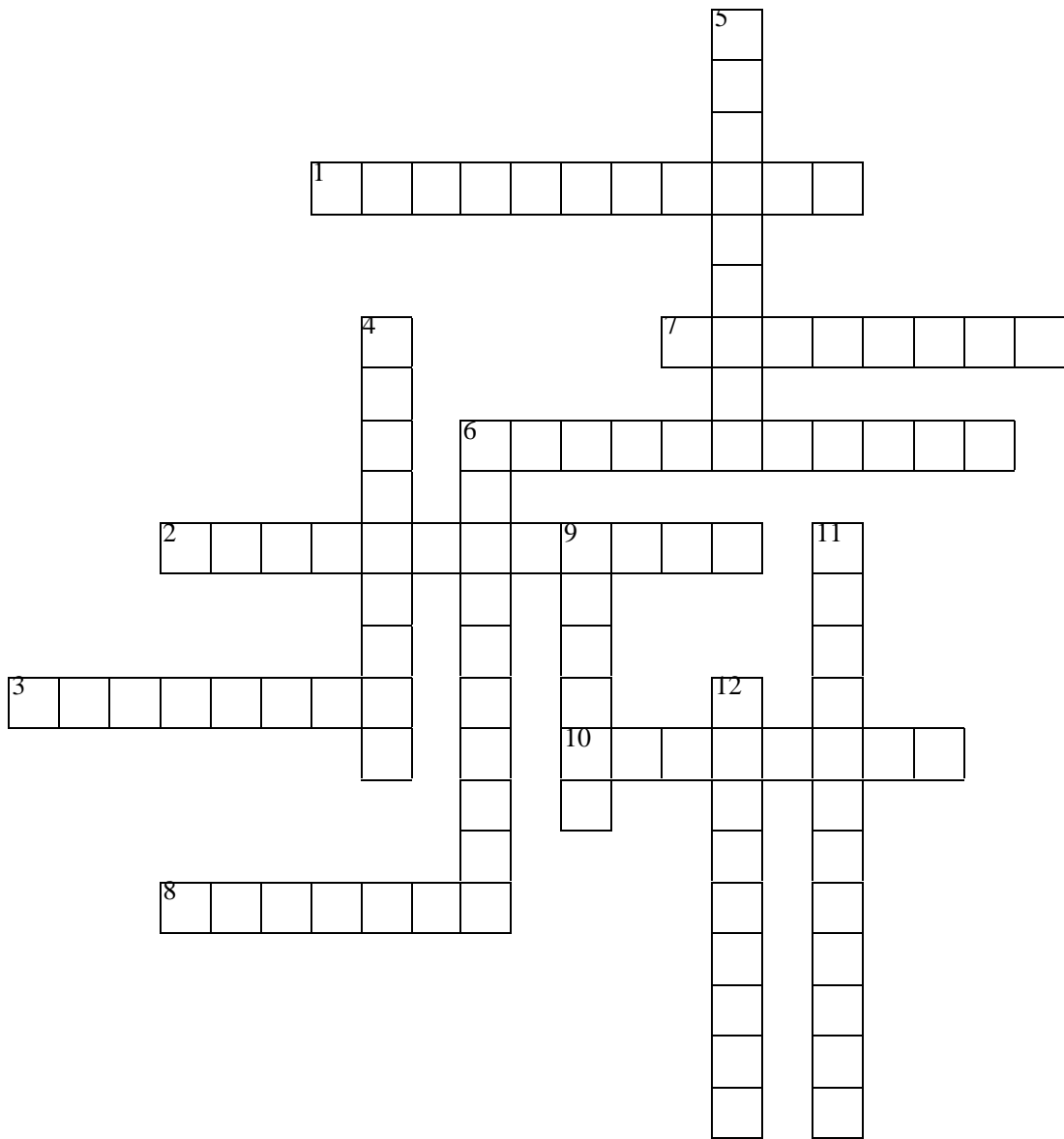
3. Перевірка, яка здійснюється за умови письмового повідомлення ліцензіата про її проведення.

5. У разі невиконання розпорядження комісії МОЗ про усунення порушень з ліцензією відбувається...

6. Яким шляхом проводиться контроль за дотриманням Ліцензійних умов ліцензіатами?

8. Діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в медичній сфері.

10. Діяльність уповноважених органів з підтвердження відповідності товару не обов'язковим вимогам стандарту і видачі документа відповідності.

ПО ГОРИЗОНТАЛІ

1. Громадянин, який здійснює господарську діяльність без створення юридичної особи, – це
2. Найбільш оперативна форма державного регулювання завдяки спрощеному (порівняно з сертифікацією чи стандартизацією) процесу одержання дозволу – це
3. Діяльність, пов'язана з комплексом спеціальних заходів, спрямованих на сприяння поліпшенню здоров'я, підвищення санітарної культури, запобігання захворюванням та інвалідності, на діагностику, допомогу особам з гострими і хронічними захворюваннями й реабілітацію хворих та інвалідів, що здійснюється особами, які мають спеціальну освіту, – медична

6. Процедура, у ході якої національний орган засвідчує компетентність юридичної особи чи відповідного органу з оцінки відповідності (ООВ) виконувати певні види робіт, називається

7. Речовини або суміші речовин, що вживають для профілактики, діагностики, лікування захворювань, – це медичний

8. Одна з пріоритетних галузей народного господарства, основними завданнями якої є всебічне забезпечення населення своєчасною і високоякісною медичною допомогою, доступними медичними товарами (препаратами) та лікарськими засобами, – охорона

10. Показник, який встановлює відсоткове співвідношення набраної медичним закладом суми балів щодо максимально можливої суми балів при оцінці досягнень Стандартів, – це

ПО ВЕРТИКАЛІ

4. Суб'єкт господарювання, який одержав ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, – це

5. Контроль за додержанням ліцензіатами Ліцензійних умов здійснюється шляхом проведення планової і позапланової

6. У разі невиконання розпорядження про усунення виявлених порушень комісія МОЗ України складає Акт про невиконання розпорядження про усунення порушень Ліцензійних умов, який є підставою для ліцензії.

9. Заклад охорони здоров'я, основним завданням якого є забезпечення населення, закладів охорони здоров'я, підприємств, установ, організацій лікарськими засобами через роздрібну мережу, – це

11. Самостійний суб'єкт господарювання, юридична особа, яка має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в банківських установах тощо, – це

12. Вимоги до процесу, умов, результатів медико-санітарної допомоги в лікувально-профілактичному закладі – акредитації лікувально-профілактичних закладів.

Термінологічний словник

Господарська діяльність в охороні здоров'я – це діяльність у сфері нематеріального виробництва, що спрямована на створення і реалізацію матеріальних благ, що мають медичний характер.

Господарська діяльність з медичної практики – вид господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, який провадиться закладами охорони здоров'я та фізичними особами-підприємцями з метою надання медичної допомоги та медичного обслуговування на підставі ліцензії.

Ліцензіат – це суб'єкт господарювання, який одержав ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики.

Критерій – це показник, який встановлює відсоткове співвідношення набраної медичним закладом суми балів щодо максимально можливої суми балів при оцінці досягнень стандартів.

Стандарти акредитації лікувально-профілактичних закладів – це вимоги до процесу, умов, результатів медико-санітарної допомоги в лікувально-профілактичному закладі.

Нормативні акти та рекомендовані джерела

Основні

1. Сучасний тлумачний словник української мови / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків: Школа, 2006.

2. Булатов Е. В. Правовой статус некоммерческих организаций в контексте положений новых Гражданского и Хозяйственного кодексов Украины / Нові Цивільні та Господарський кодекси України та проблеми їх застосування. Ч. 1: Матеріали наук.-практ. семінару, м. Харків, 23 квітня 2003 р.

3. Венедиктов А. В. Избранные труды по гражданскому праву: у 2 т. М.: Статут. Т. II. 2004.

4. Проблемні питання у застосуванні Цивільного і Господарського кодексів України / за ред. Яреми А. Г., Ротаня В. Г. К.: Реферат, 2005.

5. Жигалкін І. Про поняття «установа приватного права». *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 10 (142).
6. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій. К.: Атіка, 2004.
7. Кравчук С. Й. Господарське право України: навчальний посібник. К.: Кондор, 2007.
8. Господарське право: навчальний посібник / Жук Л. А., Жук І. Л., Неживець О. М. К.: Кондор, 2007.
9. Куц Л. К вопросу о понятии субъекта медицинской практики. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 8.
10. Гладун З. Заклад охорони здоров'я: основи правового статусу. *Право України*. 2003. № 6.
11. Рудий В.М. Законодавче забезпечення реформи системи охорони здоров'я в Україні. К.: Сфера, 2005.
12. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 1999.
13. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
14. Господарський кодекс України від 16 січня 2001 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст.144.

Додаткові

15. Актуальні проблеми приватного права: навч. посіб. / Чеховська І. В., Амеліна А. С., Білоус Т. Й. та ін.; Університет ДФС України. Ірпінь, 2017. 420 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 102).
16. Волков В, Дешко Д. Проблеми цивільно-правового регулювання угод. Пов'язаних з наданням платних медичних послуг. *Правничий часопис Донецького університету*. 2004. № 1. С. 42–48.
17. Волков В., Дешко Л. Ліцензування господарської діяльності у сфері охорони здоров'я. *Правничий часопис Донецького університету*. 2004. № 2.
18. Гревцова Р. Ю. Документи, що мають юридичне значення, у діяльності закладів охорони здоров'я. *Здоров'я України*. 2008. № 6.

19. Сенюта І. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я. *Вісник Львівського університету*. Сер. юридична. – Львів, 2004. Вип. 40. С. 24–36.

20. Управління підприємницькою діяльністю в галузі охорони здоров'я / за ред. О. В.Баєвої та І. М. Солоненка. К.: Вид-во МАУП, 2007. 374 с.

Інформаційні ресурси

21. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

22. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>

23. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 (ред. від 01.12.2005). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/print1394382702105452>

24. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

25. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

26. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

27. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

Міжнародні видання

28. A. Alghrani, R. Bennett, S. Ost. *Bioethics, Medicine and the Criminal Law: The Criminal Law and Bioethical Conflict: Walking the Tightrope*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

29. Byrne I., Ezer T., Cohen J., Overall J., Senyuta I. *Human Rights in Patient Care: A Practitioner Guide / Under scientific editing of Senyuta I*. L'viv: LOBF Publishing House «Medicine and Law», 2012.

30. Charles Foster. *Medical Law: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2013.

31. Furrow B., Creaney Th., Johnson S., Jost T., Schwarts R. *Health Law, Cases, Materials and Problems* (abridged edition). Saint Paul, MN, USA: West Publishing Corp, 2013.